VAKBLAD VOOR DE BIBLIOTHEEKSECTOR

Bibliotheek blad

Voorlezen vanuit de gevangenis
Een bibliotheekpand verduurzamen
BoekStartcoaches bij elk consultatiebureau
Erna Winters gekozen tot president EBLIDA

Nummer **4** | Jaargang 28
April 2024

Lesley Vos, logistiek medewerker bij Bibliotheek Deventer

Foto: Ivonne Zijp

Bieb SYSTEMEN

De overlegunit van Bieb Systemen
Klein formaat, grote impact

Even ontsnappen aan de drukte?
Onze werkruimte is dé ideale plek voor een vergadering, telefoongesprek of studiemoment. Daarnaast kan de overlegunit gebruikt worden als taalpunt of Informatiepunt Digitale Overheid (IDO).

Onze overlegunit is gebouwd met aandacht voor detail , opgebouwd middels een modulair systeem en optioneel voorzien te van vloerbedekking, glazen panelen, elektra en USB-punten.
In diverse RAL-kleuren leverbaar en daardoor volledig aan te passen naar de huisstijl.

Neem contact op met Bieb Systemen voor de mogelijkheden.

Contact
050 3186 018
www.biebsystemen.com
info@biebsystemen.com

Powered by VAN KEULEN INTERIEURBOUW

NBD BIBLION Jeugdspecialist 2024

Wie wordt de NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar 2024?

Nomineren kan nu!

Ken jij een collega die...
...alles weet over kinderboeken?
...de collectie op peil houdt?
...zorgt voor een uitdagende en veilige leesomgeving voor kinderen van 6 tot 18 jaar?
...én buiten de bibliotheek ook kinderen weet te enthousiasmeren met innovatieve initiatieven?

Elk jaar benoemen we samen met een vakjury dé NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar. Collega's uit de bibliotheekwereld kunnen een collega nomineren die echt een kei is op het gebied van kinder- en jeugdboeken.

De verkiezing NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar is een samenwerking tussen Bibliotheekblad, CPNB en NBD Biblion. De prijs wordt op 31 oktober feestelijk uitgereikt op Bibliotheekplaza in samenwerking met Probiblio.

Ken jij de Jeugdspecialist van 2024? Nomineer deze collega dan vóór 1 mei via **nbdbiblion.nl/jeugdspecialist** en wie weet neemt jouw collega de felbegeerde prijs, samen met het mooie geldbedrag van € 1.000,- te besteden voor jouw bibliotheek, in ontvangst op Bibliotheekplaza!

nbd biblion

vooruitgang boeken

Colofon

Bibliotheekblad is hét vakblad voor de bibliotheeksector en verschijnt per 2024 negen keer per jaar (vijf keer digitaal en vier keer in print). Hiervoor hebben wij uw e-mailadres nodig. Mail naar digitaal@bibliotheekblad.nl. Kijk ook op onze website: www.bibliotheekblad.nl en op onze sociale media-accounts op X (voormalig Twitter), Facebook en LinkedIn.

Uitgeverij
Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 12
2272 TR Voorburg

Hoofd-, eind- en webredactie
Menno Goosen
menno.goosen@bibliotheekblad.nl
+31 (0)6 2222 90 67

E-mailadres redactie
redactie@bibliotheekblad.nl

Digitale nummers
Voor vragen: mail aan digitaal@bibliotheekblad.nl

Tekstcorrectie
Marijn Mostart

Medewerkers
Johannes Abeling, Femke van den Berg, Annemiek van de Burgt, Paul van Capelleveen, Mark Deckers, Maarten Dessing, Elselien Dijkstra, Anne van den Dool, Esther van Gelder, Marianne Hermans, Jamea Kofi, Janneke Krommendijk, Arno Kuipers, Cindy Lammers, Marjolein Lolkema, Anneke de Maat, Rianne van Melik, Eric van Nieuwland, Marjolein Oomes, Linda van Pelt, Els Rademaker-Vos, Anna Rademakers, Evi Savelkouls, Gerrit Serné, Kees Teszelszky, Jeroen Vandommele, Stan Verhaag, Karin Vingerhoets, Eimer Wieldraaijer, Ivonne Zijp.

Ontwerp basisvormgeving
SNEP grafische dienstverlening

Lay-out
Thomson Digital

Opmaakbegeleiding
Hans Jansens (Impaginator.nl)

Druk
Damen Drukkers

Juryleden Beste Bibliotheek
Jeanine Deckers, Gerard Meijer, Luc Pruijn,
Erna Staal, Chris Wiersma (voorzitter)

Abonnementen Nederland
Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest. Tel. +31 (0)251-25 79 24. Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www. aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen. Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter. @Aboland_klanten. Beëindigen abonnement: opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementen België
Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A, 3001 Heverlee.
Tel. +32 (0)28 08 55 23. Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementsprijs
Op bibliotheekblad.nl/abonneren vindt u de tarievenstructuur en kunt u een abonnement afsluiten.

Adverteren
Uitgeverij Virtùmedia verzorgt in opdracht van Bibliotheekblad de acquisitie. Contact via Mariska Jankovits: +31 (0)30-693 11 77 of mjankovits@virtumedia.nl. Op bibliotheekblad.nl/adverteren vindt u de tariefkaart.

Overname van tekst
Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij IP gebruikt of verveelvoudigd worden. Voor kopiëren is reprorecht verschuldigd aan de uitgever.

ISSN
1573-9597

Volg ons ook online

Op bibliotheekblad.nl vindt u het actueelste bibliotheeknieuws. Via de site kunt u zich gratis abonneren op onze wekelijkse nieuwsbrief. Ook zijn wij actief op sociale media:

- facebook.com/bibliotheekblad
- twitter.com/bibliotheekblad
- linkedin.com/company/bibliotheekblad

INHOUD

6
Collega
Lesley Vos heeft helemaal diens plek gevonden in bibliotheek Deventer.

8
Eerste beleidsvisie voor OBA
Op woensdag 20 maart presenteerde de gemeente Amsterdam haar eerste beleidsvisie voor de OBA.

10
Verboden boeken
Al haar hele leven heeft Marjoleine Molenaar een fascinatie voor controversiële boeken.

14
Kinderburgemeesters
23 maart was het de Landelijke Dag van de Kinderburgemeesters in Harderwijk.

16
Voorlezen vanuit de gevangenis
Dankzij een project van PI Almelo kunnen gedetineerde vaders hun kinderen voorlezen.

18
BoekStartcoach bij elk consultatiebureau
In Eindhoven is sinds 1 januari op alle negen consultatiebureaus een BoekStartcoach actief.

22
Symposiumreeks rondom collectioneren
Hoe zorgen we ervoor dat bibliotheekinnovaties ook hun weerslag krijgen binnen het collectievak?

26
Topstukken uit de KB
In deze aflevering van Topstukken de eerste Franse en Nederlandse vertalingen van *Gulliver's Travels*.

28
Bijzondere bibliotheken
In Florence is de bibliotheek van het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut (NIKI) gevestigd.

32
NOBB-tentoonstelling: Thuis in een vreemd land
Op zaterdag 11 mei start in locatie Nistelrode van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken een tentoonstelling over de lokale Molukse gemeenschap.

Verschijning Bibliotheekblad 5-2024

Bibliotheekblad nummer 5-2024 verschijnt op 24 mei.

Dit is een digitale editie. Deze ontvangt u in uw mailbox, mits we uw persoonlijke e-mailadres hebben. Dit kunt u mailen aan digitaal@bibliotheekblad.nl. Ook voor vragen kunt u mailen naar dit e-mailadres.

35
Column Jamea Kofi
Jamea Kofi en Rianne van Melik van de Radboud Universiteit doen onderzoek naar openbare bibliotheken als sociale infrastructuur.

36
Erna Winters gekozen tot president van EBLIDA
De Nederlandse Erna Winters en de Vlaamse Jessica Jacobs stelden zich verkiesbaar voor EBLIDA.

40
Duurzame bibliotheekgebouwen
Een bibliotheekpand verduurzamen, hoe doe je dat?

42
Management
Robin Bierens kwam via de bancaire sector in de bibliotheekbranche terecht.

46
De carrièreswitch
Op advies van zijn vader schreef Jan Kalsbeek zich als boekenliefhebber in op de bibliotheekschool.

50
Onderzoek
Hoe houden Nederlanders zich in hun vrije tijd bezig met cultuur en sport?

52
Een nieuwe bibliotheek voor Velbert
De kleine Duitse gemeente Velbert deed een beroep op architect Aat Vos en diens bureau Includi om de bibliotheek een make-over te geven.

54
Werken in een Amerikaanse plattelandsbibliotheek
Deel VII van de belevenissen van Marjolein Lolkema die werkzaam is in een kleine bibliotheek in de staat Idaho.

Verkiezing Beste Bibliotheek 2024:

schrijf je in tot en met 2 juni!

Meld jouw bibliotheek nu aan om mee te dingen naar deze prestigieuze onderscheiding.

Er zijn GEEN kosten verbonden aan deelnemen.

Meld je aan tot en met zondag 2 juni door een mail met korte motivatie te sturen aan: menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Beste lezer,

Plezier hebben in je dagelijkse betaalde werkzaamheden en je 'veilig' voelen op je werkplek zijn heel belangrijk voor alle werkenden. Ons covermodel Lesley Vos kan daarover meepraten. Je zult maar geboren worden in de Biblebelt en ontdekken dat je 'anders' bent. Na een zoektocht vol vragen kwam Lesley erachter dat het 'label' transman het beste paste. Nog later kwam het besef dat het 'hokje' non-binair nog beter was. Enige tijd later ging Lesley naar eigen zeggen 'onderuit'. Dat had ook te maken met de diagnose autisme die toen ook gesteld werd. Meekomen in de samenleving werd erg lastig, en hierdoor lukte het ook niet het bakkerijpraktijkexamen met goed resultaat af te leggen.

Gelukkig scheen de zon voor Lesley na deze donkere periode. Via een werkconsulent van het toenmalige Deventer Werktalent kon Lesley begin 2018 bij Bibliotheek Deventer aan de slag. Een gouden greep. Lesley: 'De bibliotheek is een veilige werkomgeving. De mens staat hier voorop en iedereen heeft hart voor de zaak. Hier in de bibliotheek is er een fijne manier om je te ontwikkelen die niet ten koste van collega's gaat.' Een mooi voorbeeld hoe Bibliotheek Deventer daadwerkelijk bijdraagt aan diversiteit én inclusiviteit in de bibliotheekwereld.

In Nederland doen bibliotheken er alles aan om bovenstaande thema's te borgen, en te zorgen voor een inclusieve en diverse collectie. Helaas gaat dat er in andere landen heel anders aan toe. Marjoleine Molenaar, directiesecretaris van Bibliotheek Rotterdam, schreef het boek 'Verboden boeken'. Ja, *Mein Kampf*, dat weten we, maar waarom werd *Hongerjaren* in de ban gedaan? En wat was er mis met *Girls of Riyadh* en met het ogenschijnlijk onschuldige stripboek *Young Avengers*? Molenaar daagt je als lezer uit om na te denken – en stevig met anderen in gesprek te gaan – over boeken die verboden waren of verboden zijn, of die volgens jou over grenzen gaan. Of juist niet.

Een onderwerp dat hier naadloos op aansluit is het 'uitbannen' van boeken, dagelijkse kost voor bibliothecarissen in de Verenigde Staten, zoals onze 'eigen correspondent' Marjolein Lolkema die zeven jaar geleden emigreerde naar Garden Valley, een dorpje in de staat Idaho. In inmiddels alweer deel VII van de serie *Werken in een Amerikaanse plattelandsbibliotheek* doet Marjolein verslag van haar soms heftige belevenissen. En legt ze uit hoe ze omgaat met bedreigingen als: 'Draag maar een kogelvrij vest als je in de bieb werkt!'

Ik wens u veel leesplezier!

Menno Goosen
Hoofdredacteur Bibliotheekblad
menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Lesley Vos, logistiek medewerker bij Bibliotheek Deventer

‘De bibliotheek is een veilige werkomgeving’

‘Ik ben een enthousiast en authentiek persoon, uitgesproken queer en actief in de lhbtq+-community’, staat te lezen op het LinkedIn-profiel van Lesley Vos. Naar eigen zeggen zag het leven er voor Lesley zo’n acht jaar terug minder rooskleurig uit. Vanwege mentale problemen was het helaas niet mogelijk de bakkersopleiding af te ronden. Een doorstart bij Bibliotheek Deventer gaf gelukkig nieuwe perspectieven. Sinds januari 2018 werkt Lesley daar als logistiek medewerker en wie weet binnenkort ook officieel in de publieksservice. Mede dankzij Lesleys inzet komen diversiteit en inclusie bij de bibliotheek ook nog eens ‘voor de bakker’.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO’S (INCLUSIEF COVER): IVONNE ZIJP

Geen keurslijf

Je zult maar geboren worden in de Biblebelt en ontdekken dat je ‘anders’ bent. Het bleek zelfs lastig te benoemen op welke manier anders, want in een klein traditioneel dorpje kom je niet zo vaak in aanraking met andersdenkenden, weet Lesley uit ervaring.

‘Mijn grootouders waren frequente bezoekers van de gereformeerde kerk, en als ik bij hen op bezoek ging, moest ik altijd een rok aan. Onder protest, want ik vond het heel oneerlijk dat ik niet – net zo als mijn broer en neefje – in een lange broek mocht gaan.’

Die rok voelde als een dwangbuis, zeker nadat Lesley op de middelbare school in contact kwam met mensen uit de queer community. ‘Pas toen besefte ik dat ik weliswaar als meisje was opgegroeid, maar me ook aangetrokken voelde tot vrouwen. Vanaf toen noemde ik mezelf een echte lesbo. Een pot zelfs.’

Na de middelbare school, tijdens de opleiding voor het bakkersvak, realiseerde Lesley zich: ik ben niet lesbisch, maar transgender. ‘In mijn geval betekent dit dat ik geboren ben in een vrouwelijk lichaam, maar ik voelde me geen vrouw. Ik kwam als transman uit de kast. Via sociale media begreep ik vervolgens dat ik niet de enige was die zich niet thuis voelde in één bepaalde rol, en daardoor wist ik dat ik non-binair ben.’

Enige tijd later ging Lesley naar eigen zeggen ‘onderuit’.

‘Mijn gender is nooit een groot issue geweest in mijn totale problematiek, wel de diagnose autisme, waardoor ik niet goed mee kon in de maatschappij.’

Hierdoor lukte het ook niet het bakkerijpraktijkexamen met goed resultaat af te leggen.

Veilige werkomgeving

Via een werkconsulent van het toenmalige Deventer Werktalent *(tegenwoordig Konnected, het werk- en leerbedrijf voor Deventer en Olst-Wijhe)* kon Lesley begin 2018 bij Bibliotheek Deventer aan de slag.

'Liefde voor lezen had ik altijd al. In het dorpje van mijn jeugd kwam alleen een bibliobus. Toen ik die had leeggelezen, namen ze speciaal voor mij nieuwe boeken mee. Tegenwoordig heb ik zelf de financiële ruimte om af en toe boeken te kopen: fantasy en sciencefiction, en ik verslind queer literatuur. Mijn boekenkast thuis wordt steeds voller, en dat vervult me met trots.'

Werken bij de bibliotheek bleek in het begin eng, spannend en uitdagend. Dat laatste vooral in positieve zin. 'Ik had het nodig om met iets nieuws te kunnen beginnen, en de bibliotheek is een veilige werkomgeving. De mens staat hier voorop! De meeste collega's zijn introvert (dat ben ik ook) en iedereen heeft hart voor de zaak. Er bestaan bedrijven met keiharde competitie, waar men verder wil komen over de rug van anderen. Hier in de bibliotheek is er een fijne manier om je te ontwikkelen die niet ten koste van collega's gaat.' Ook de maatschappelijke insteek, zoals de inzet voor laaggeletterden, vindt Lesley een mooie meerwaarde van de bibliotheek. Een speciaal woord van waardering is voor leidinggevende Jeroen.

'Een natuurtalent in het omgaan met mensen, ook die met een arbeidsbeperking, al vind ik dat een vreselijk woord. Noem het een "rugzakje".'

Geknipt

Het logistieke werk is een belangrijke schakel. Het betekent alle materialen klaarzetten voor de zes locaties van Bibliotheek Deventer én voor de ongeveer dertig lokale scholen met een Bibliotheek op school. Via de fietskoerier worden die, op milieubewuste wijze, weggebracht. Lesley en diens collega's verzorgen ook het logistieke proces van alle gereserveerde boeken. Ondanks het belang van deze taken, was na een aantal jaren de grootste uitdaging wat weggeëbd. Een mooie aanleiding voor iets nieuws, naast het werk. Namelijk de opleiding tot hairstylist aan de Nederlandse Kappersakademie. Hoewel Lesley deze in het najaar van 2022 met een diploma heeft afgerond en vrienden sindsdien af en toe knip- of verfservice geeft, voelt de logistiek medewerker zich toch nog steeds 'geknipt' voor het bibliotheekwezen.

'Ik heb een aantal maanden met een collega meegelopen in de publieksservice en ik hoop dat ik binnenkort ook daarin een aantal uren actief kan zijn, en misschien op termijn zelfs volledig de overstap kan maken.'

Hoewel te veel prikkels soms een negatieve impact kunnen hebben, ziet Lesley er niet tegen op om meer aanwezig te zijn op de werkvloer in de publieksservice. 'Als ik nu de gereserveerde boeken in de kast klaarzet, word ik ook regelmatig aangesproken door bezoekers. Het is voor mij geen probleem om een kar met op te ruimen boeken even te laten staan om iemand te helpen. Alleen bij zaken die 100% mijn aandacht nodig hebben, zoals de kastcontrole, verwijs ik liever naar een collega.'

Het ontwikkeltraject op weg naar de publieksservice deed Lesley voornamelijk bij bibliotheeklocatie Keizerslanden. 'Hier hebben we de meeste spreekuren van Deventer, dat betekent een scala aan vragen. Ik moet soms gericht dóórvragen, naar de vraag achter de vraag. Bijvoorbeeld als iemand het moeilijk vindt om een formulier in te vullen. Anderstalige mensen vinden het makkelijker om hier hulp bij te vragen, bijvoorbeeld als ze moeite hebben met lezen. Voor mensen met Nederlands als moedertaal is dat soms lastiger. Het is dan de kunst om diplomatiek door te verwijzen naar de collega die hierin gespecialiseerd is. En dat gaat me steeds beter af. Als mensen tevreden de deur uitgaan, ben ik ook tevreden.'

Kwetsbaar met zelfvertrouwen

Als vrijwilliger geeft Lesley via COC Deventer voorlichting in het jongeren- en volwassenenonderwijs over gender en seksualiteit. 'Over deze onderwerpen heb ik me nooit onzeker gevoeld, maar het is wel mede dankzij de ontwikkelkansen bij de bibliotheek dat ik in het algemeen aan zelfvertrouwen heb gewonnen. Ook mijn borstoperatie van een aantal jaren terug en het gebruik van testosteron, waardoor ik onder andere een lagere stem heb gekregen, hebben eraan bijgedragen dat ik nu ánders op de bibliotheekvloer sta. Vroeger wist de helft van het bedrijf niet wie ik was. Nu ben ik letterlijk zichtbaarder, zowel bij bezoekers als collega's. Die voorlichtingstrajecten op school doen we overigens altijd met z'n tweeën, want je vertelt daar je verhaal vanuit persoonlijk perspectief, en dat maakt je kwetsbaar.'

Om de informatieoverdracht zo luchtig mogelijk te houden, wordt gekozen voor spelvormen in plaats van monologen of vragenvuren. 'Als er maar één leerling iets van heeft geleerd, dan is de bijeenkomst al geslaagd. De mooiste ervaringen zijn de persoonlijke gesprekjes achteraf, als een paar leerlingen na vertrek van de rest van de klas nog even hun eigen verhaal willen delen.'

Lesley is ervan overtuigd dat ook in de moderne maatschappij lhbtq+-voorlichting zeker nuttig is.

'Er leven nog steeds vooroordelen, en er is steeds meer polarisatie. Enerzijds zijn er mensen die het allemaal wel oké vinden, en juist daardoor niet zien hoe lastig het nog kan zijn. Anderzijds zijn er degenen die het allemaal onzin vinden en er ronduit tegen zijn. Met beide groepen is het niet altijd makkelijk om te gaan.'

Bedrijfsklimaat

Lesley is lid van de Diversiteit&Inclusie-werkgroep van Bibliotheek Deventer.

'We geloven dat diversiteit ertoe doet, en we zeggen ook dat we er voor iedereen zijn, maar om ook echt iedereen te bereiken is meer nodig. Daarom heeft onze organisatie het Charter Diversiteit van SER Diversiteit in Bedrijf ondertekend. Dat betekent onder andere dat we hard werken aan het brengen van diversiteit in onze teams en streven naar een steeds inclusievere (werk)omgeving voor medewerkers, bezoekers en inwoners. Samen met vier tot zes actieve leden komen we maandelijks bijeen om te brainstormen over thema's die hiermee verband houden. We zijn geen controlerend orgaan maar een adviesorgaan, en iedereen die hieraan wil deelnemen en wil meedenken, is van harte welkom.'

Amsterdam presenteert eerste beleidsvisie voor de OBA

Iedereen welkom

Op woensdag 20 maart presenteerde de gemeente Amsterdam haar eerste beleidsvisie voor de openbare bibliotheek in Amsterdam. Belangrijke thema's in de visie zijn het bevorderen van lees- en taalvaardigheden, het bestrijden van digitale ongelijkheid en de maatschappelijke rol van de bibliotheek in buurten en stadsdelen. Dat krijgt onder meer de vorm van een leesoffensief, een gratis bibliotheeklidmaatschap voor jongeren tot 27 jaar en een vernieuwing van het aanbod.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO: JAN-KEES STEENMAN

De Amsterdamse onderwijswethouder Marjolein Moorman is duidelijk fan van de bibliotheek. 'De bibliotheek hoort in het middelpunt van de aandacht te staan: het is een magische plek waar elke Amsterdammer, ongeacht achtergrond of sociale status, welkom is', vertelt zij vol vuur tijdens de persbijeenkomst op woensdag 20 maart op de bovenste verdieping van het OBA-vlaggenschip aan het Oosterdok. 'Je kunt er verdwalen in verhalen, avonturen beleven en zelf nieuwe dingen leren. Ik wil er

OBA directeur-bestuurder Martin Berendse en wethouder Marjolein Moorman geven toelichting op de beleidsvisie.

daarom samen met de bibliotheek voor zorgen dat Amsterdam de leeshoofdstad van Nederland wordt, waar meer kinderen lezen dan waar ook in Nederland.'
Daarvoor willen Moorman en OBA-directeur Martin Berendse een aantal ambitieuze maatregelen doorvoeren. Allereerst lanceert de gemeente het leesoffensief *Liefde voor Lezen*, dat moet dienen om de laaggeletterdheid onder Amsterdamse jongeren terug te dringen. Dat is hard nodig: naar schatting heeft een op de zes Amsterdammers tussen de 16 en 65 jaar onvoldoende basisvaardigheden om goed mee te komen in de maatschappij.
Daarmee past het beeld van Amsterdam binnen de negatieve ontwikkelingen die in heel Nederland zichtbaar zijn, en die ook bij Moorman bekend zijn. 'Een van de drie vijftienjarigen in ons land heeft onvoldoende taalvaardigheid om zich te redden in de maatschappij. Daarnaast scoren we als land dramatisch op het gebied van leesplezier, en dat is doodzonde: lezen kan je zo veel bieden. Als Amsterdam willen we hierin ambitieuze doelen stellen: wij willen ieder kind aan het lezen krijgen.'

Bibliotheek en onderwijs

De samenwerking tussen de bibliotheek en het onderwijs kan een belangrijke rol spelen in het keren van het tij, benadrukt Moorman: dit kan helpen om kinderen tijdens hun hele schoolcarrière met boeken in aanraking te laten komen, hun leesplezier te vergroten en hun leesvaardigheid te bevorderen. De afgelopen jaren investeerde de OBA daarom al in het programma OBA School, dat uiteindelijk moet zorgen voor schoolbibliotheken bij alle onderwijsinstellingen in Amsterdam. Vanuit de bibliotheek spelen leesconsulenten hierin een belangrijke rol: zij kunnen waar nodig leerkrachten ondersteunen in het opzetten van leesactiviteiten en het aanleren van voorleesmethodieken en leesroutines.
Juist de docenten spelen een essentiële rol in het aanjagen van leesplezier bij de jeugd, denken de OBA en de gemeente Amsterdam. Daarom wordt het lidmaatschap voor docenten op Amsterdamse scholen gratis. Ook wordt het gratis lidmaatschap voor jongeren vanaf 1 januari 2025 opgerekt van 18 jaar tot 27 jaar. Door jongeren in hun school- en studiejaren kosteloos toegang te geven tot de faciliteiten van de bibliotheek, moet worden voorkomen dat ze hun lidmaatschap opzeggen zodra zij voor de wet volwassen worden, zoals nu nog vaak gebeurt.

Solide basis

Berendse is blij met de inzet van de gemeente Amsterdam binnen al deze stappen. 'De gemeente heeft in dit meerjarenperspectief de rol van de openbare bibliotheek stevig neergezet, inhoudelijk en financieel. Dat is een enorm solide basis waarop we onze kernactiviteiten de komende jaren versneld vorm kunnen geven en de ingezette koers kunnen doorzetten. Goed ontwikkelde basisvaardigheden zijn een gemeengoed voor iedereen in Amsterdam. Daaraan moeten we samen blijven werken. Dat bekrachtigt de gemeente expliciet in deze inspirerende zienswijze.'
Daarvoor zijn nog meer maatregelen nodig, benadrukken de OBA en de gemeente Amsterdam tijdens de presentatie van de beleidsvisie. Ook de digitale wereld vraagt onze aandacht. Toegang tot de digitale wereld is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend, en de digitale kloof groeit. Ongeveer 20% van de Amsterdammers kan zich digitaal onvoldoende redden. Zo'n 14% van de Amsterdammers met een lager inkomen heeft zelfs geen computer, laptop of tablet in huis. Ook hierin kan de bibliotheek een rol van betekenis spelen, onder meer door te dienen als een plek waar Amsterdammers laagdrempelig digitale ondersteuning kunnen krijgen en hun vaardigheden kunnen ontwikkelen.
Daartoe gaat de OBA onder meer aan de slag met het naschoolse onderwijsprogramma TUMO, bedoeld voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar, dat een combinatie vormt van workshops, projectlabs en zelfstudie. Het doel: jongeren, ongeacht hun opleidingsniveau of sociaaleconomische achtergrond, in aanraking brengen met de nieuwste technologieën.

Plek voor experiment

De uitgelezen plek om hiermee te experimenteren wordt de nieuw te openen vestiging van de OBA in stadsdeel Zuidoost. Al enkele jaren werken de Amsterdamse bibliotheek en de gemeente samen aan een plan voor deze vestiging, die een tweede vlaggenschip moet worden in het zuidelijke deel van de stad, waar steeds meer nieuwe inwoners zich vestigen en die in toenemende mate een toegangspoort vormt voor bezoekers aan de stad.
De OBA wil hierin de komende tijd al de eerste stappen zetten door in Zuidoost een OBA Next Hub te openen. Het vormt de opmars voor de komst van de OBA Next-vestiging die hier over enkele jaren te vinden zal zijn en die op meerdere fronten bibliotheekinnovaties zal laten zien. Zo moet deze nieuwe vlaggenschipvestiging een schoolvoorbeeld worden van communitygedreven werken, met programma's die door de lokale gemeenschap worden vormgegeven. Succesvolle initiatieven worden vervolgens uitgerold over de rest van de stad.
Ook deze werkwijze moet Amsterdammers motiveren de bibliotheek te zien als een plek waar zij zich thuis voelen. Juist in Zuidoost, het snelst groeiende stadsdeel van Amsterdam, is dat een belangrijke opgave: een derde van de jongeren groeit hier op in armoede en vindt thuis niet de faciliteiten die nodig zijn om zich voldoende te ontwikkelen, onder meer op het gebied van taal- en digitale vaardigheden. Niet voor niets ontvingen eerder alle kinderen in Zuidoost al een gratis bibliotheeklidmaatschap: de deuren van de bieb staan altijd voor hen open.

Einde aan onzekerheid

Met deze beleidsvisie hoopt Berendse dat er een einde komt aan de jaarlijkse onzekerheid over de mate waarin de gemeente de bibliotheek passende financiering kan bieden. 'Dankzij deze afspraken kunnen we meerdere jaren vooruitkijken en versnellen in het waarmaken van onze ambities. De bibliotheek is niet *nice to have*, maar *need to have*.'
De beleidsvisie bevat grote ambities voor het Amsterdamse bibliotheeknetwerk, maar volgens Moorman is dat niet meer dan vanzelfsprekend. 'De bibliotheek is de plek waar de toekomst en verbeelding worden vormgegeven, en waar je als mens volledig tot bloei kunt komen. Alle verhalen van de stad komen hier samen.'

Filosoferen over ‘wat niet mag’

‘Het controversiële boek is nooit ver weg’

Al haar hele leven koestert Marjoleine Molenaar (1980), directiesecretaris van Bibliotheek Rotterdam, een fascinatie voor de heftige controverses die boeken al eeuwenlang oproepen. Nu heeft zij daarover *Verboden boeken* geschreven. Een boek dat boven alles zijn lezers aanspoort om na te denken over de achterliggende redenen van een verbod.

TEKST: MAARTEN DESSING
FOTO: UITGEVERIJ LEMNISCAAT

Marjoleine Molenaar trad eind jaren nul in dienst van Bibliotheek Rotterdam als programmamaker. Ze organiseerde lezingen, exposities, debatten en dergelijke, en werkte ook mee aan de Erasmus Experience. Sinds 2020 is ze directiesecretaris.

Iedereen kent de huiveringwekkende verhalen uit Amerika. Steeds meer boeken moeten uit collecties van school- of openbare bibliotheken verdwijnen omdat moraalridders vinden dat ze het huwelijk ondermijnen of het slavernijverleden vervalsen. Volgens de recentste cijfers van het Office for Intellectual Freedom (OIF) waren er in de eerste acht maanden van 2023 695 pogingen tot censuur van in totaal 1.915 unieke titels – opnieuw een stijging van 20%.
Maar mensen verbieden om bepaalde boeken te lezen gebeurt overal – óók in Nederland. 'Ik had vroeger bijvoorbeeld drie buurjongens', herinnert Marjoleine Molenaar zich. 'Als ze bij ons kwamen spelen, zagen ze van alles rondslingeren: van comics tot Harry Potter, die heel populair was in die tijd. Die jonge kinderen legden mij toen uit dat zij dat niet mochten lezen. Harry Potter was hekserij, het boek kon je in de armen van satan drijven.'
En misschien gebeurt het ook hier wel steeds vaker. De directiesecretaris van de Bibliotheek Rotterdam wijst op de pogingen van sommige politici en activisten die de Koran willen verbieden omdat het heilige boek van de islam extremistisch gedachtegoed zou verspreiden. Een keer op weg naar een trein heeft ze de gevolgen daarvan van dichtbij meegemaakt toen bij de ingang van het Centraal Station werd gedemonstreerd tegen een koranverbranding.
'Het controversiële boek is nooit ver weg', concludeert ze. 'En begrijpelijk. Het boek heeft nog altijd zo veel betekenis voor zo veel mensen dat er heel vaak wel iemand is die er aanstoot aan neemt – vanwege de meest uiteenlopende overtuigingen. Omdat het zo vaak op mijn pad kwam, werd ik langzaamaan heel nieuwsgierig naar die beweegredenen. Waarom willen mensen dat sommige boeken niet bestaan? En hoe verandert dat in de loop der tijd?'

24 uiteenlopende verhalen

Haar levenslange fascinatie voor de strijd om wat mensen mogen lezen, heeft nu geleid tot een boek: *Verboden boeken*. Daarin heeft ze 24 uiteenlopende verhalen verzameld waaruit je geen andere conclusie kunt trekken dan dat die strijd er altijd is geweest. In ieder tijdperk waren er machthebbers, van overheden tot schoolbesturen, die boeken verboden. In alle mogelijke genres zijn titels aan te wijzen die om wat voor reden dan ook ongewenst waren.
De rooms-katholieke kerk zette bijvoorbeeld een dierenencyclopedie op de index omdat het mensen aan het twijfelen zou kunnen brengen over de Bijbelse waarheid. De Saoedische regering wilde niets weten van Rajaa Alsanea's roman over het leven van hippe, jonge meisjes in Riaad. Veel te losbandig. Sommige Amerikaanse scholen accepteren Angie Thomas' beschrijving van racistisch politiegeweld in *The Hate U Give* niet. Enzovoorts enzovoorts.
Het verbod is soms behoorlijk absurd. Waarom zou iemand bijvoorbeeld het brailleschrift willen verbieden – dat briljante hulpmiddel dat blinden en slechtzienden in staat stelt om volwaardig mee te doen aan de maatschappij? Toch is het gebeurd. De directeur van de blindenschool waar Louis Braille werkte, wilde er jarenlang niets van weten uit angst dat zijn ziende docenten en hij hun baan zouden verliezen omdat ze het niet goed begrepen.
Of *Waar is Wally?* Een onschuldiger boek dan dit vrolijke zoekboek van Martin Handford is je haast niet voor te stellen. Miljoenen kinderen hebben uren kijkplezier gehad om op iedere overvolle pagina Wally met zijn rood-wit gestreepte trui en matrozenpet terug te vinden. Totdat een meisje op het strand een microscopisch kleine tepel zag. Pornografie! Het is dat de uitgever de tekening heeft aangepast, anders was ook dit boek meegeteld door de OIF.

Moeilijk om te kiezen

Het kostte Molenaar dus bepaald geen moeite om materiaal te vinden voor haar boek. Van naslagwerken tot de bijna dagelijkse berichtgeving over het onderwerp in de internationale pers, de voorbeelden zijn overal te vinden. De moeite zat hem eerder in het maken van keuzes. De verhalen moest niet overlappen, maar elkaar aanvullen. Het boek moest niet domweg een overzicht bieden, maar materiaal aanreiken om over het onderwerp in discussie te kunnen gaan.
Daarom heeft ze zich allerminst beperkt tot desk research, maar veel met mensen gepraat. 'Ik kan het verhaal van Louis Braille wel navertellen, maar ik wilde ook heel graag weten van iemand die zijn schrift gebruikt om te begrijpen wat het betekent als je dat niet mag gebruiken. Of neem Iran, waar de strip *Persepolis* van Marjane Satrapi over de Iraanse revolutie is verboden. Dan is het heel fijn dat er Iraanse Nederlanders zijn die me goed kunnen uitleggen waarom.'
Dat leidde tot eigenzinnige keuzes. Zo nam ze ook een hoofdstuk op over het ongeschreven boek. Zeker schrijvers in landen met repressieve regimes kijken wel twee keer uit voor ze überhaupt iets durven op te schrijven. Of een hoofdstuk over The Future Library, waarvoor vooraanstaande schrijvers teksten schrijven die tot 2114 opgesloten liggen – het jaar waarin de bomen groot genoeg zijn om het papier te kunnen leveren waarop de teksten worden gedrukt.
'Een positief verbod dus', noemt Molenaar dat. 'Het leek me mooi om het boek daarmee te eindigen. En misschien is het dan geen verbod in letterlijke zin, is het vooral een cadeau aan toekomstige generaties, maar het gaat wel degelijk over dit onderwerp. Want de schrijvers die eraan meedoen kunnen namelijk iets schrijven waarvan ze weten dat ze er zelf niet meer zijn als het wordt gelezen. Ze hoeven zich niet te bekommeren om de reacties. Geeft dat hun meer vrijheid?'

Filosoferen over wat niet mag

Ook nam ze achterin het boek gespreksvragen op, samengesteld met hulp van filosofe Judith Wagensveld, in de hoop dat haar lezers in leesclubs of ander verband erover doorpraten. Bijvoorbeeld over het verbod dat Paul Handleys biografie van de Thaise koning Bhumibol in Thailand trof: is de eer van een staatshoofd anders dan die van een burger? Mag je levensbeschrijvingen publiceren zonder toestemming van de gebiografeerde?
'Het ene verbod is het natuurlijk andere niet', zegt Molenaar. 'Je heb autoritaire regimes die schrijvers opsluiten omdat ze voor hen onwelgevallige meningen opschrijven – zoals China, dat de Hongkongse activist Joshua Wong monddood wil maken en

Verboden boeken is uitgekomen bij uitgeverij Lemniscaat en kost € 19,99. (ISBN 9789047716174)

daarom zijn herinneringen aan zijn strijd voor meer democratie verbiedt. Tegen zulke verboden moet je strijden, zodat China niet bereikt wat het wil: dit boek van de aardbodem laten verdwijnen.'
Maar er zijn ook verboden die voortkomen uit oprechte zorgzaamheid. 'Denk aan de ouders die willen voorkomen dat hun kinderen boeken lezen over magie. Hoe moeilijk ik dat persoonlijk misschien vind om te begrijpen, het besef dat het voorkomt uit een drijfveer om vanuit je eigen overtuiging kinderen te beschermen, geeft een ander perspectief op hun intenties.'
Als dit boek haar in al die jaren dat ze er naast haar baan aan werkte dan ook iets heeft geleerd, is het 'hoe belangrijk het is om er met elkaar over te praten – vooral ook met jongeren en tussen verschillende generaties onderling. Hoe kunnen we de vrijheid van uiting, een van de principes uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, bewaken met respect voor ieders geloof of opvattingen? Hoe komen we op voor mensen die niet onze mening hebben?'

Ophef in de gemeenteraad

Medewerkers van bibliotheken kennen de strijd om het boek van dichtbij. Ook in Rotterdam. Tijdens de coronapandemie maakte een man bezwaar tegen een antivaccinatieboek. Dat ondermijnde de volksgezondheid, hij vond de aanwezigheid in de collectie ongepast. Een andere keer leidde de mogelijke aanschaf van – het speels bedoelde, in de subversieve jaren zestig bedachte – *Allerlei ontucht* van Drs. S. zelfs tot ophef in de gemeenteraad.
'De overgrote meerderheid stoort zich nergens aan, laten we dat vooral niet vergeten', zegt Molenaar. 'In onze samenleving vinden we veelstemmigheid belangrijk. Laat duizend bloemen bloeien. Maar in iedere collectie zitten natuurlijk boeken die sommige mensen tegen de haren instrijken. Soms ook omdat maatschappelijke normen altijd veranderen. Denk aan prentenboeken met Zwarte Piet. Ooit vond men dat normaal, nu niet meer.'
Het is niet aan haar om te bepalen wat er met die boeken gebeurt, benadrukt ze. In het archief stallen of laten staan, daar gaan de collectiespecialisten over, niet de directiesecretaris. Die weten ook het best hoe representatief de twee bovenstaande anekdotes zijn voor de aard van de opmerkingen en formele klachten die worden gemaakt en gedaan. En welke tendensen er waar te nemen zijn.
Ze wil alleen in algemene zin zeggen dat bibliotheken 'plekken van meerstemmigheid' zijn, waarbij 'het geheel meer is dan de som der delen'. Bibliotheken zijn als 'tijdloze plekken, als rotsen in de woelige zee, waar ieder boek voorbij de controverse uiteindelijk zijn lezer vindt. En ik zie dagelijks dat dat anders is dan je soms denkt. Ogenschijnlijk typische YA-lezers nemen Moby Dick mee, schijnbare Zeven zussen-fans pakken een boek over quantummechanica.'

Vragen stellen is goed

Als bezoekers daar toch vragen bij stellen, is dat niet meer dan legitiem. 'Vragen stellen is alleen maar goed, omdat je juist dan in gesprek kunt over de spelregels. Bovendien past dat goed bij de – relatief nieuwe – taak van de bibliotheek om zich via de kernfunctie opinie en debat bezig te houden met burgerschap. Zo'n vraag is dan de ideale aanleiding voor een discussie over een collectie die iedere inwoner in staat stelt dat burgerschap invulling te geven.
Zelf heeft Molenaar in de researchfase van haar boek ook een 'deep democracy debat' georganiseerd. Vijftien mensen uit drie leeftijdscategorieën, met wisselende leeservaringen, maar die wel degelijk *common ground* vinden. 'Eigenlijk matcht het niet met elkaar: het beeld van polarisatie dat je krijgt uit de berichtgeving in de media en wat er in de bibliotheek gebeurt. Die polarisatie is er natuurlijk wel, maar als mensen met elkaar in gesprek gaan, is er altijd veel begrip.'
Nu het boek is verschenen, gaat ze nog een keer zo'n debat organiseren. 'Belangrijk is dat je dan niet de vraag stelt: vind je dat dit of dat boek moet worden verboden? Dan ga je voorbij aan de onderliggende vragen, die wezenlijker zijn. Bijvoorbeeld: is het moedig van Rajaa Alsanea dat zij De *meiden van Riaad* heeft geschreven? En: hoever moet je gaan om je eigen stem te laten horen als de autoriteiten daartegen zijn? Dan leidt dat tot een interessant gesprek.'

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2024

APR-MEI

12/04	OPLEIDING GO MEDIACOACH
12/04	INTRODUCTIE AI VOOR BIBLIOTHEEK, MEDIATHEEK EN ONDERWIJS
18/04	KWALITEIT VAN INFORMATIE
23/04	DATAVISUALISATIE
06/05	SPECIALIST INFORMATIEVAARDIGHEDEN
07/05	SPECIALIST DIGITAAL BURGERSCHAP
08/05	SCHRIJVEN VAN DOELTREFFENDE RAPPORTEN, NOTITIES EN ADVIEZEN
14/05	DISRUPTIVE TECHNOLOGIES AND NEW SKILLETS IN LIBRARY 4.0
15/05	STRATEGISCH INZETTEN VAN SOCIAL MEDIA
17/05	AUTEURSRECHT VOOR INFORMATIESPECIALISTEN
23/05	INFORMATIEBELEID IN DE PRAKTIJK

GO opleidingen
school voor informatie

Meer informatie:
goopleidingen.nl/agenda
of 070-3512380

De Landelijke Dag van de Kinderburgemeesters

Harderwijk één dag kinderhoofdstad van Nederland

Zaterdag 23 maart was het de Landelijke Dag van de Kinderburgemeesters in Harderwijk. Ruim 75 kinderburgemeesters uit het hele land mocht de gemeente Harderwijk ontvangen en welkom heten. Sandra Timmer, manager Lokale Dienstverlening bij Bibliotheek Noordwest Veluwe en tevens raadslid van de gemeente Harderwijk (Harderwijk Anders), schreef voor Bibliotheekblad een verslag van een bijzondere dag die ook in het teken stond van leesplezier en leesbevordering.

TEKST EN FOTO'S: SANDRA TIMMER (MANAGER LOKALE DIENSTVERLENING BIJ BIBLIOTHEEK NOORDWEST VELUWE)

Buitenspeelplannen, favoriete leesboeken en de ambtsketens werden bij binnenkomst afgegeven en tentoongesteld aan andere kinderburgemeesters, vaders, moeders en gemeentelijke medewerkers die aanwezig waren. Tussen deze bedrijvigheid door kon ik, namens Bibliotheek Noordwest Veluwe, het natuurlijk niet laten van de gelegenheid gebruik te maken om een aantal kinderen te spreken over hun meegenomen favoriete leesboek. Alle kinderburgemeesters hadden een boek mee, wat leidde tot overvolle tafels met bekende en onbekendere boeken en erg leuke gesprekken. De meeste kinderen wilde wel vertellen waarom zij juist dit boek hadden meegenomen. En niet te vergeten, wat hun tip was voor kinderen die (nog) niet zo van lezen houden. Of maar een beetje … Naast de tentoonstelling en de inspirerende workshops over veilig buitenspelen was er veel aandacht voor kinderrechten, kinderdemocratie en kinderparticipatie.

Janne en Zoëy uit de gemeente Wageningen

Ondanks mijn dyslexie, zegt Janne, houd ik erg van lezen. Harry Potter lees ik het liefst, dat zijn fantasievolle boeken. Ze hebben gelukkig geen plaatjes, waardoor ik in mijn hoofd mijn eigen invulling kan geven aan o.a. de gebouwen, de personen en de omgeving waarin het zich afspeelt: *Harry Potter en de vuurbeker*. Zoëy zit soms helemaal in het verhaal van haar boek: 'het lijkt soms alsof ik erbij stond': *Triomf van de verschroeide aarde*. Tip: blijf vooral lezen. Je hebt er je hele leven plezier van.

Noor en Kirsten uit de gemeente Emmen

Ik ben niet zo'n heel echte leesfan, aldus Kirsten.
Sterre: *Party Girl!* vond ik wel leuk. Het hangt dus af van het boek dat ik kies.

Dagboek van een muts is erg leuk. Door de plaatjes en de manier van schrijven wilde ik dit boek direct lezen. Tip: ga, naast lekker buitenspelen, ook eens lezen. Het is beter dan de hele tijd op je telefoon.

Freek uit Doetinchem

Ik ben in groep 5 begonnen met het lezen van de Harry Potter-serie. In groep 6 had ik ze allemaal gelezen. Voor vandaag heb ik *Harry Potter en de relieken van de dood* bij me. Tip: Grijze jager.

Vivienne uit de gemeente Haarlemmermeer

De Wisselaar is een erg spannend boek en ik kan mij er echt in inleven. Er gebeurt heel veel, en dat vind ik leuk. Tip: lees minimaal een uurtje per dag. Lezen is goed voor je begrijpend lezen.

Norine, Dirk en Lucie uit de gemeente Ede

Heden van Olympus is het beste boek ever, zegt Norine. De schrijver heeft een wereld gecreëerd waarin steeds alle karakters terugkomen. Het is een serie als vervolg op een eerdere serie.
Rik en Jesper is het meegebrachte boek van Dirk. Ik vind het boek super grappig, en ook de tekeningen. Er zijn veel onverwachte gebeurtenissen.
Lucia heeft niet echt een lievelingsboek, maar, zegt ze: 'Ik vind *Vivian den Hollander* de beste schrijfster. Van haar lees ik het meeste.' Tip: ga gewoon lezen, ook al vind je het niet leuk. Wanneer je een boek tegenkomt dat je echt gaaf vindt, leg je het niet meer weg. En lees alleen wat jij leuk vindt, met achtergrondmuziek, op een geschikt moment.

Levi en Anouk uit de gemeente Leeuwarden

Het Pungelhuis, dat zag ik in de bieb liggen en wilde ik lenen. Helaas was het boek gereserveerd en kon ik het niet meenemen.

Toen heb ik het boek gekocht en nu heb ik het meegenomen. Ik ben blij dat ik het boek heb gelezen.
Anouk heeft het advies van een klasgenoot gekregen om *De Gorgels* te lezen. Het is een fantasyboek en erg leuk, ik ben fan, aldus Anouk. Tip: zoek een boek waar je echt plezier aan beleeft. Probeer ook boeken van dezelfde schrijver wanneer je een leuk boek hebt gevonden.

Liselore uit de gemeente Rozendaal

Ik was niet te stoppen toen ik eenmaal begonnen was in *Lampje*. Het is te leuk om niet door te lezen. Er gebeurt altijd wel wat in dit verhaal. Tip: begin te lezen met een boek over een thema of onderwerp dat je aanspreekt.

Jahnoah uit de gemeente Apeldoorn

Het is een ontzettend interessant boek over de geschiedenis. Ik had eerst het tweede deel gelezen en dat was zo leuk, dat ik het eerste deel ook wilde lezen. Het zijn verhalen met heel veel informatie: *Het machtigste dier op aarde*. Tip: onderschat lezen niet, het is leuker dan je denkt!

Havana uit de gemeente Almere

Wanneer ik lees vergeet ik alles om mij heen. Zeker bij de boeken van Harry Potter (*en de halfbloed prins*). Het zijn boeken vol fantasie en ik vind ze uitgebreid en mooi geschreven. Tip: ik zou vooral iets pakken wat bij je past. Probeer je concentratie te vinden en dan heb je het gevoel dat je er echt bent (in het verhaal).

Voorlezen aan kinderen vanuit de gevangenis in Almelo

‘We hebben in de bibliotheek inmiddels een flinke kast met kinderboeken’

Voorlezen is belangrijk. Het heeft een positief effect op de taalontwikkeling en vergroot de woordenschat. Het zorgt voor rust, ontspanning en structuur in de dag. En niet te vergeten, even gezellig samen een boekje lezen, is goed voor de binding tussen ouder en kind. Maar wat als een van de ouders in de gevangenis zit? Dan moeten de kinderen veel missen, óók die mooie momenten van nog even gezellig voorgelezen worden voor het slapen gaan. Dankzij het voorleesproject van Penitentiaire Inrichting (PI) Almelo kunnen gedetineerde vaders in de bibliotheek van de gevangenis een kinderboek voorlezen. Hiervan wordt een video gemaakt en die wordt opgestuurd naar de kinderen thuis.

TEKST: LINDA VAN PELT

FOTO: DIENST JUSTITIËLE INRICHTINGEN / MINISTERIE VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Peter Blaauwbroek, bibliothecaris in PI Almelo: ‘Ons voorleesproject helpt in ieder geval een klein beetje om de band tussen vader en kind in stand te houden.’

Delen is belangrijk

Regenboog is de mooiste vis in de zee. Hij heeft prachtige glanzende schubben in alle kleuren van de regenboog, bezaaid met zilveren schitters. Als een jong visje voorzichtig vraagt om één klein schubje, klinkt direct het bitse antwoord: 'Nee!'

'De mooiste vis van de zee' is de titel van het prentenboek dat Rick twee weken geleden uitkoos om – vanuit de gevangenis – voor te lezen aan zijn dochtertje van tweeënhalf.

De keuze voor dit boek is niet toevallig. 'Mijn moeder las me dit voor toen ik nog klein was.'

Rick herinnert zich zijn vroegere fascinatie voor de schitterende schubben van de vis, maar óók de boodschap in het boek. Namelijk dat je beter iets kunt delen dan alles voor jezelf houden.

De ijdele, trotse vis ontdekt dat je weinig vrienden overhoudt als je je egoïstisch gedraagt.

Pas als hij, na advies van de grote, zwarte inktvis besluit om iedere vis een van zijn schubben te geven, is hij misschien niet meer de mooiste vis, maar wél de gelukkigste.

Rick herkent zich in de vis. 'Zo ben ik ook, bereid om te delen.' Hij deelt ook graag de boodschap uit het boek met zijn dochtertje. In de hoop dat zij later, op haar beurt, het verhaal weer zal voorlezen aan haar kinderen.

Goed voorbeeld

Zo'n voorleesproject was al eerder gestart in andere gevangenissen', vertelt Peter Blaauwbroek, sinds vorig jaar herfst bibliothecaris in PI Almelo. 'Wij vonden het zo'n inspirerend voorbeeld om te werken aan de binding tussen vader en kind, dat we – in overleg met onze methodisch begeleider en de nodige voorbereiding – hebben besloten dit ook bij ons te introduceren.'

Die voorbereiding is bijvoorbeeld onderzoeken of het contact met de moeder van de kinderen goed is. Peter: 'Als er sprake is van een contactverbod is het uiteraard geen optie om vader een voorleesvideo te laten maken. Alle mannen die willen deelnemen, hebben hiervoor officieel schriftelijke toestemming nodig van de moeder van het kind.'

Kindvriendelijk

Via flyers en posters werd het voorleesproject in de gevangenis bekendgemaakt. Ook het personeel op de verschillende afdelingen heeft de bewoners hierop geattendeerd. In december was de eerste voorleessessie.

'We hebben in de bibliotheek inmiddels een flinke kast met kinderboeken, dus aardig wat keuze', vertelt Peter. 'Vooral ook met het oog op de periodieke vader-kinddagen, waarop we ons best doen de gevangenis zo toegankelijk en vriendelijk mogelijk te maken voor jonge kinderen die hun vaders bezoeken. Zulke dagen worden georganiseerd in de gymzaal, met speelgoed, kleurpotloden, stiften en dus ook wat kinderboeken.'

Vertrouwd

Veel van de mannen in PI Almelo kent Peter inmiddels redelijk goed.

'Sommige mannen komen trouw iedere week naar de bibliotheek, andere gaan met een stapel boeken onder de arm weg en komen pas terug als die allemaal uitgelezen zijn.'

Bij de keuze van een geschikt kinderboek geeft de bibliothecaris desgewenst graag advies, afgestemd op de leeftijd van het kind of de kinderen. 'Jongens of meisjes, dat maakt soms ook verschil bij de keuze van een passend boek. Meestal neemt een vader de gekozen boeken van tevoren mee naar de leefafdeling, zodat hij zich wat kan inlezen en voorbereiden.' Want een beetje spannend is zo'n opname wel, dat begrijpt Peter goed. 'Het helpt wel dat de bibliotheek voor hen een vertrouwde omgeving is.'

Puur

Rick had geen enkele moeite met de selectie van een voorleesprentenboek voor zijn dochtertje.

'"De mooiste vis van de zee" is zelfs mijn eigen exemplaar. Ik heb het geschonken aan de bibliotheek, zodat dit na mijn vertrek hier kan blijven. Misschien dat een andere vader hier ook eens uit wil voorlezen?'

Ook bij de filmopname door Peter, met een iPad, had Rick geen stress.

'Ik had al eens zo'n voorleessessie meegemaakt in een andere bajes.'

Na de opname kunnen vaders altijd even terugkijken om te checken of ze tevreden zijn met het resultaat.

Bij Rick stond het er in één *take* goed op. 'Dat is ook het beste. Zo krijg je het meest pure resultaat.'

Zijn dochtertje heeft de video inmiddels ontvangen en samen met haar moeder bekeken.

Rick: 'Ze herkende me wel, maar begreep eerst niet goed waarom ik niet op haar reageerde. We doen namelijk regelmatig aan videobellen, maar dit was natuurlijk iets anders. Inmiddels heeft ze mijn filmpje al een paar keer op de tablet bekeken.'

Rick is blij met de mogelijkheid om te kunnen voorlezen, maar nóg belangrijker voor hem zijn de vader-kinddagen, waarop hij een paar uurtjes met zijn dochter mag doorbrengen. 'Ik zou best willen oppassen op alle uren dat haar moeder werkt, maar helaas kan dat nu niet.'

Vaderliefde op afstand

Gezinsbenadering en kindvriendelijkheid krijgen steeds meer aandacht binnen Nederlandse gevangenissen, en dat vindt Peter een goede ontwikkeling. 'De kinderen hebben geen schuld, maar zijn onbedoeld toch slachtoffer van de detentie van hun vader. Ons voorleesproject helpt in ieder geval een klein beetje om de band tussen vader en kind in stand te houden. Maar als ik aan het einde van de dag in de auto stap om naar huis te gaan, realiseer ik me wel dat dit in feite een druppel op de gloeiende plaat is.'

Marcus Pfistereen, de Zwitserse illustrator en auteur van het door Rick gekozen boek 'De mooiste vis van de zee' heeft als doel om met zijn boeken kinderen en volwassenen dichter bij elkaar te brengen en een intensiever contact tussen hen te bewerkstelligen. Pas als dat lukt, vindt hij het boek geslaagd en heeft hij zijn doel bereikt. Hij zou vast tevreden zijn als hij wist dat een vader zelfs vanuit de gevangenis een van zijn boeken met zijn dochtertje heeft gedeeld.

Een BoekStartcoach bij elk Eindhovens consultatiebureau

‘Investeer in de relatie,

In Eindhoven is sinds 1 januari op alle negen consultatiebureaus een BoekStartcoach actief. Hoe kreeg de bibliotheek dit voor elkaar? ‘Investeer in de relatie en formuleer ambitie.’

TEKST: STAN VERHAAG • FOTO’S: BIBLIOTHEEK EINDHOVEN

Geeske Kanters, manager jeugd en jongeren bij de Bibliotheek Eindhoven en Geraldine van den Ven van de GGD Eindhoven.

formuleer ambitie’

Laaggeletterdheid is niet het eerste waaraan ik denk bij de Brainport-regio, die zichzelf graag ‘slimste regio ter wereld’ noemt. Geeske Kanters, manager jeugd en jongeren bij de Bibliotheek Eindhoven: ‘Klopt. Het percentage laaggeletterden ligt hier net iets onder het landelijk gemiddelde, maar misschien niet zo laag als je zou verwachten in de slimste regio. In Eindhoven is zeven procent van de inwoners tussen de 16 en 65 jaar laaggeletterd (het gemiddelde in Nederland is twaalf procent, red.) Het gaat dan om zo’n veertigduizend personen. In een slimme regio is dat wel toch wel een fiks getal.’

En alle reden om in te zetten op preventie?
Geeske Kanters: ‘Ja, want als je niet investeert in preventie, dan is het dweilen met de kraan open. Als kinderen de basisschool binnenkomen met een taalachterstand, dan is die bijna niet meer in te halen. Als we meer doen aan preventie, dan heb je ook qua curatie veel minder werk, en daar geloof ik heilig in. En daarom is het ook zo mooi als je helemaal aan de voorkant al een BoekStartcoach kunt inschakelen. Vandaar dat we op zoek zijn gegaan naar de plekken waar we de jongste kinderen kunnen vinden. Dan kom je ten eerste uit op het kinderdagverblijf – daar zitten wij dan ook. Maar niet ieder kind gaat naar een kinderdagverblijf. Bovendien hebben we hier in Eindhoven te maken met het feit dat de gemeente niet een brief stuurt met daarin een “Welkom, je bent geboren, je mag lid worden van de bibliotheek.” Die brief is in heel veel gemeenten gebruikelijk, bijvoorbeeld als je je kind komt aangeven bij de burgerlijke stand of als je baby ongeveer drie maanden oud is. Dat zo’n brief in Eindhoven nog niet bestaat, vinden wij een groot gemis. Vandaar dat we blij zijn met het consultatiebureau, zodat we toch al heel snel in contact kunnen komen met jonge ouders.’

Is dat jullie volgende lobby, dat die brief ook in Eindhoven moet komen?
Geeske Kanters, lachend: ‘Die lobby is al even aan de gang, maar vooralsnog zonder succes. Die brief staat nog op mijn wensenlijstje.’

Hoe ziet de inzet van BoekStartcoaches in Eindhoven eruit?
Geeske Kanters: ‘Tot januari waren er vier consultatiebureaus met een BoekStartcoach. Sinds 1 januari van dit jaar hebben we vijf BoekStartcoaches verdeeld over alle negen consultatiebureaus. Op de vijf nieuwe locaties is drie uur per week een BoekStartcoach aanwezig, op de vier bestaande locaties is hun inzet verdubbeld naar zes uur per week. Daarnaast is een BoekStartcoach twee uur in de week aanwezig in onze stadsdeelvestiging. Ook op het consultatiebureau in Waalre is een BoekStartcoach aan de slag gegaan. De enige plek binnen ons werkgebied zonder BoekStartcoach is Best.’

Hoe wordt de brede inzet van BoekStartcoaches gefinancierd?
Geeske Kanters: ‘We hebben met de gemeente de afspraak gemaakt dat ze de financiering van de negen BoekStartcoaches vanaf 2025 opnemen in de structurele subsidie voor de bibliotheek.’

Moesten jullie moeite doen om de gemeente mee te krijgen of waren ze zelf enthousiast?
Geeske Kanters: ‘Je moet als bibliotheek wel een lange adem hebben. Onze eerste aanvraag van subsidie voor BoekStartcoaches dateert van 2018. Toen werd dit project echter afgewezen. Omdat wij er zelf heel erg in geloofden, hebben we het vervolgens een jaar lang uit onze eigen reserves betaald. Maar daarna zeiden we tegen de gemeente: “Sorry, we kunnen het niet langer zelf financieren.” Vervolgens hebben we er de stekker uit getrokken. Maar in diezelfde periode werden wij als bibliotheek wel meer en meer gezien als een serieuze partner binnen het sociaal domein. Dat betekende bijvoorbeeld dat we een aandeel kregen in de totstandkoming van het *Stadsplan Basisvaardigheden 2019-2023*. Daarin is de gezamenlijke ambitie geformuleerd om jaarlijks ten minste 1.700 laaggeletterde inwoners van Eindhoven te bereiken en te ondersteunen met passend aanbod, zodat zij hun basisvaardigheden kunnen vergroten. Als het gaat om preventie van laaggeletterdheid, dan sluit het project BoekStartcoach heel mooi aan bij de ambities in het Stadsplan. Vandaar ook dat de gemeente hierin investeert.’
Janneke van de Griendt, mediacoach, BoekStartcoördinator en BoekStartcoachcoördinator: ‘Wat ook hielp, was dat er bij de gemeente een ambtenaar kwam werken die daarvóór werkzaam was geweest bij Stichting Lezen en Schrijven. Zij kende het project BoekStartcoach heel goed. Zodoende werd het project BoekStartcoach opgenomen in het stadsplan.’

Dat klinkt als een droom, een ambtenaar met die bagage!
Geeske Kanters: ‘Dat was doorslaggevend, absoluut. Zij zit op dit moment niet meer op die plek, maar zette destijds wel een beweging in gang binnen de gemeente.’

Is dat ook iets wat je nodig hebt, individuen die erin geloven? Als niemand het kent en je moet het helemaal hebben van je eigen lobby, wordt het dan ingewikkelder?
Geeske Kanters: ‘Zeker. Een beleidsambtenaar die inhoudelijk op de hoogte is van het project helpt ontzettend. En daarnaast

BoekStartcoach Meike Garritsen.

kende zij het ambtelijke systeem goed, dus zij kon dat ook nog eens heel goed richting wethouder "verkopen". Dat heeft ons geholpen.'

Waarom geloven jullie zelf zo in het project BoekStart?
Janneke van de Griendt: 'Omdat het een heel laagdrempelige manier is om met ouders in contact te komen en hen bewust te maken van het belang van voorlezen, van taalontwikkeling, van het gratis lidmaatschap van de bibliotheek. Wij zijn heel dankbaar dat BoekStart ooit ontwikkeld is en zo mooi onderzocht is en uitgevoerd in het land. Daar kunnen wij heel mooi gebruik van maken. En het mooie van de interventie BoekStartcoach is dat die landelijk bewezen effectief is. Dat is dan een heel simpele manier om "in je plannen te fietsen".'

Wat betekent 'laagdrempelig' in dit geval?
Janneke van de Griendt: 'De BoekStartcoach zit letterlijk in de wachtkamer van het consultatiebureau met een aantal boekjes om zich heen, wat vaak een middel is om met kinderen in contact te komen. De BoekStartcoach bekijkt welke ouders ze kan benaderen. Sommige ouders benaderen ook zelf de BoekStartcoach. Het is een project waarmee we veel ouders bereiken.'

Gebeurt het alleen in de wachtkamer of wijzen ook de medewerkers van het consultatiebureau op het belang van taalontwikkeling vanaf zeer jonge leeftijd?
Janneke van de Griendt: 'We willen zeker ook zorgen voor een "warme overdracht". We willen bereiken dat een jgz-verpleegkundige (jgz is jeugdgezondheidszorg, red.) of -arts doorverwijst: "Er zit nu iemand van de bibliotheek in de wachtkamer en die kan jou meer vertellen over leuke boeken en over wat je nog meer kunt doen met je kind qua taalontwikkeling." Juist die overdracht is heel belangrijk, want dan maak je ook deel uit van het team en dan maak je het ook samen belangrijk. Het is tenslotte een gezamenlijke aanpak met de GGD.'

En wat als een ouder het consultatiebureau bezoekt op een moment dat er geen BoekStartcoach aanwezig is?
'Dan is het aan de artsen en verpleegkundigen zelf om een actieve houding aan te nemen en ouders te wijzen op het belang van taalontwikkeling. Uiteraard wijzen ze dan ook op de uren dat de BoekStartcoach er wél is.'

Kunnen jullie het effect meten van de inzet van de BoekStartcoach op de consultatiebureaus?
Geeske Kanters: 'Alle BoekStartcoaches houden bij welke

gesprekken ze voeren met ouders. Aan de hand van die lijsten kunnen we zien dat de gesprekken inhoudelijk heel waardevol zijn.'
Janneke van de Griendt: 'Ook de artsen en verpleegkundigen geven duidelijk aan dat ze de BoekStartcoach als een meerwaarde zien. Zelf vinden ze het belangrijk om taalontwikkeling aan bod te laten komen, maar vaak hebben zij een heel scala aan informatie dat zij ouders willen meegeven. Dan is het fijn dat er iemand aanwezig is die extra informatie kan geven en die wat dieper op de dingen in kan gaan. Bovendien levert het de artsen en verpleegkundigen tijdwinst op.'

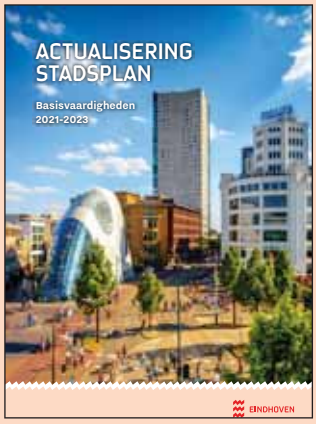
Hoe hebben jullie de consultatiebureaus voorbereid op het project?
Janneke van de Griendt: 'Voordat we het project in januari uitbreidden met vijf nieuwe consultatiebureaus, heb ik in elke teamvergadering van de GGD nog een keer uitleg gegeven over BoekStart: Wat doet een BoekStartcoach? Wat kunnen jullie doen als jgz? Hoe verwijs je actief door? We hebben afgesproken dat het consultatiebureau tijdens het vijfmaandenconsult de Boekstart-waardebon uitdeelt waarmee ouders een BoekStartkoffertje bij de bibliotheek kunnen ophalen. En tijdens het veertienmaandenconsult overhandigen ze een boekenlegger als herinnering. Zo is er een cyclus en laten de medewerkers op verschillende momenten tijdens de consulten het belang van taal de revue passeren.'

Hoe hebben jullie de nieuwe BoekStartcoaches geworven?
Janneke van de Griendt: 'Het zijn bestaande bibliotheekmedewerkers die een affiniteit hebben met de doelgroep van nul tot vier jaar en die ouders makkelijk aanspreken.'
Geeske Kanters: 'Tot nu toe hebben we nog geen externe vacature hoeven uitzetten omdat eigen medewerkers telkens enthousiast reageren als we laten weten dat we een nieuwe BoekStartcoach zoeken.'

Nu hebben de meeste gemeenten niet een voormalig medewerker van Stichting Lezen en Schrijven in dienst. Welke tips hebben jullie om toch voor elkaar te krijgen dat gemeenten en consultatiebureaus de BoekStartcoaches omarmen?
Geeske Kanters: 'We hadden inderdaad geluk met die nieuwe ambtenaar, maar wij hebben ons ook zelf heel betrokken opgesteld binnen het sociaal domein. We hebben er energie in gestopt om het Stadsplan op te stellen. Dat deden we samen met de gemeente, maar ook met andere partners, zoals een welzijnsorganisatie en een roc. Als je eenmaal partners bent, dan kun je bekijken hoe je concreet samen werkt aan je doelstellingen. Dat is dan ook mijn tip voor andere bibliotheken: investeer in de relatie. Stel vervolgens samen met je gemeente een plan op en zoek daar passende interventies bij. Dan is het nog maar een kleine stap naar de inzet van de BoekStartcoach.'
Janneke van de Griendt: 'Werk ook nauw samen met de jeugdgezondheidszorg (jgz). Want zolang die het belang niet ziet, is het moeilijk om samen op te trekken en te beginnen over een BoekStartcoach in het consultatiebureau. Hier in Eindhoven ziet de jgz echt het belang in van leesbevordering. Als je de jgz meekrijgt, dan bereik je veel meer dan als je het alleen gaat opstarten.'
Geeske Kanters: 'Daarbij is het ook belangrijk dat je als bibliotheek investeert in je BoekStartcoaches. Wij hebben Janneke een coördinatorrol gegeven en zij onderhoudt heel mooi het contact met de GGD. Dat is niet iets wat een van je mensen er even bij kan doen. Zelf heb ik binnen de gemeente mijn contacten, en zo hebben we een mooi samenspel. Het gaat om de driehoek van gemeente, GGD en bibliotheek.'

Hoe zag jullie eigen inzet en lobby eruit om de BoekStartcoach te promoten? Vaak bellen, mailtjes sturen, koffiedrinken?
Geeske Kanters: 'Elke keer als we met elkaar in gesprek gingen benoemden we het onderwerp: "Als we deze ambities stellen, dan is de BoekStartcoach een mooie interventie om die ambities te bereiken." Maar het begint ermee dat je zorgt dat je invloed hebt op de ambities die zij zichzelf gaan stellen.'

Ambitie in het *Stadsplan Basisvaardigheden*

Hoe ziet ambitie op het gebied van laaggeletterdheid eruit? Twee citaten uit de actualisering van het *Stadsplan Basisvaardigheden* van de gemeente Eindhoven: 'Om de stedelijke aanpak laaggeletterdheid te laten slagen, is samenwerking tussen partnerorganisaties in de stad noodzakelijk. Iedere organisatie heeft een eigen verantwoordelijkheid, taak en rol ten aanzien van de inwoners van onze stad. Alleen door samenwerking kunnen we meer inwoners met lage basisvaardigheden bereiken en hen toeleiden naar passend aanbod. Door samen te werken als partners en bondgenoten in de aanpak laaggeletterdheid kunnen we bewustwording rondom dit thema vergroten. (…) In de aanpak laaggeletterdheid maken we scherpe keuzes. We kiezen ervoor om extra in te zetten op een gezinsaanpak, omdat deze doelgroep in Eindhoven het grootste is. Maar ook omdat het maatschappelijk rendement hoog is. Door preventief in te zetten, voorkomen we dat de kinderen van nu de laaggeletterden van de toekomst worden. Scherpe keuzes maken betekent middelen en capaciteit inzetten waar het hard nodig is. Daarom worden de komende jaren extra capaciteit en middelen ingezet voor de gezinsaanpak.'

Symposiumreeks rondom collectioneren

Toekomst van collecties in de spotlights

Hoe zorgen we ervoor dat de innovatie die rondom de andere kernfuncties in gang wordt gezet ook haar weerslag krijgt binnen het collectievak, en hoe krijgt de samenwerking met lokale gemeenschappen daarbinnen een plaats? Dat was de centrale vraag van het symposium rondom de toekomst van bibliotheekcollecties dat op dinsdag 12 maart in de Bibliotheek Utrecht werd georganiseerd. Anne van den Dool, medeorganisator en moderator van de middag, blikt terug.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: ISABELLE CORNET

Ken je het gevoel dat iemand anders een verjaardagsfeestje voor je heeft georganiseerd, en dat je alleen maar zielsgelukkig de kamer hoeft rond te kijken om te zien hoe geanimeerd je vrienden en familie met elkaar in gesprek zijn? Dat gevoel bekroop mij stiekem een beetje tijdens het symposium rondom toekomstgericht collectioneren dat ik op dinsdag 12 maart samen met de Bibliotheek Utrecht, Rijnbrink en Probiblio organiseerde. Van tevoren had ik op de deelnemerslijst al gezien dat tijdens deze middag afgevaardigden uit het hele land aanwezig zouden zijn, velen van hen afkomstig van bibliotheken die ik eerder bijstond bij het vormgeven van hun collectiestrategieën.

Des te bijzonderder was het dus om hen nu op deze centrale plek bij elkaar te zien: ze in de rij te zien staan voor het kiezen uit het workshopaanbod, ze aandachtig te zien luisteren naar de verschillende presentaties en ze in de pauze samen geanimeerd te zien praten onder het genot van een kopje koffie. Het ontroerde me bijna om zo veel collectioneurs en geïnteresseerden in collectie bij elkaar te zien.

Zere plek

Deze middag betekende de kroon op een langdurig traject dat ik samen met de Bibliotheek Utrecht aanging. De afgelopen ander-

Iris de Graaf, manager collectie bij Bibliotheek Midden-Brabant en Anne van den Dool.

Hanneke van Duin, hoofd collecties van de Bibliotheek Utrecht.

Lieke Timmermans, hoofd programma bij de Bibliotheek Utrecht.

Anat Harel, programmamanager bij de OBA.

half jaar stond ik deze organisatie bij in het ontwikkelen van een nieuw meerjarenbeleid op collectiegebied én het creëren van plannen om vernieuwend met collectie om te gaan. De kennis over die trajecten wilden we maar al te graag overbrengen. Wat in onze hoofden begon als een presentatie voor medewerkers van de Utrechtse bibliotheek, groeide al snel uit tot een hele middag met presentaties, workshops en discussies. Het was voor mij niet moeilijk te bedenken wie bij al die onderdelen als gesprekspartners moesten aansluiten: collega-collectioneurs van onder meer Fers, Probiblio, de Bibliotheek Midden-Brabant en de OBA hoefden gelukkig niet lang na te denken voordat ze ja zeiden.
De middag werd afgetrapt door Deirdre Carasso, sinds drie jaar directeur-bestuurder van de Bibliotheek Utrecht. Zij legde in haar openingswoord direct de vinger op de zere plek. 'Ik loop nog niet zo lang mee in de bibliotheekwereld, maar raakte al snel enorm onder de indruk van de ontwikkelingen die bibliotheken de laatste jaren hebben doorgemaakt – als maatschappelijk-educatieve én als programmerende bibliotheek', vertelde ze. 'Tegelijkertijd zie ik ook dat de aandacht die nodig is om dat alles goed onder de knie te krijgen ook ten koste van iets gaat: de aandacht voor collecties.'
Dat heeft ervoor gezorgd dat de innovatie op collectiegebied vertraging opliep, onder meer wat betreft de wijze van aanschaf en presentatie. Ook het gesprek over diversiteit werd lange tijd maar mondjesmaat gevoerd, zag Carasso, en dan vooral als reactie op bezwaren tegen controversiële titels.
Gelukkig staat het collectievak niet stil. 'Als fundament van de bibliotheek verdient de collectie het om in het middelpunt van de belangstelling te staan. Er zijn tal van mooie voorbeelden die laten zien hoe we de collectie kunnen verbinden met de andere ontwikkelingen binnen de bibliotheekbranche. Dit symposium is een manier om die op een rij te zetten.'

Ambitieuze plannen

En zo geschiedde. Allereerst nam ik zelf het woord om kort de belangrijkste recente ontwikkelingen binnen het collectiewerk uiteen te zetten. Ik schetste de verminderde aandacht voor collectie als gevolg van de verbreding van het takenpakket en de afnemende financiën van de bibliotheek, maar ook de tegenbeweging die ik de afgelopen jaren waarnam, in de vorm van ambitieuze collectieplannen en de ontwikkeling van een nieuwe collectieopleiding vanuit NBD Biblion. Vervolgens stond ik stil bij de uitdagingen waarmee we te kampen hebben: van krimpende fysieke collecties en dito budgetten tot worstelingen met de implementatie van communitygedreven werken in het collectievak, van de uitdagingen van datagedreven werken tot de wegvloeiing van personeel.
Gelukkig is er ook reden tot optimisme: steeds meer bibliotheken weten scherpe collecties neer te zetten, vormgegeven door een combinatie van data, kennis van het werkgebied en de samenwerking met communities. Ook vindt steeds meer samenwerking op collectiegebied plaats, zowel intern als binnen het bibliotheeknetwerk. De volgende stap is elkaar meer op te zoeken, zoals tijdens deze collectiemiddag, betoogde ik, om kennis en ervaringen uit te wisselen en te voorkomen dat we ieder voor zich opnieuw het wiel uitvinden.

Kosten en baten

Vervolgens gaf ik het woord aan Lieke Timmermans, hoofd programma bij de Bibliotheek Utrecht, om te vertellen over de vormen van vernieuwing die deze organisatie in het collectioneren brengt. Die plannen hebben inmiddels al hun vruchten afgeworpen: de Bibliotheek Utrecht experimenteert volop met vernieuwende presentatiewijzen en heeft de eerste subsidies voor het creëren van een Huis voor Ongekende Boeken – een plek in de bibliotheek voor nog ongepubliceerde manuscripten van amateurschrijvers uit het hele land – al in de wacht gesleept.
Daarna kwam Hanneke van Duin, hoofd collecties van de Bibliotheek Utrecht, aan het woord om te vertellen over de gemeenschappen waarmee op collectiegebied wordt samengewerkt. Denk bijvoorbeeld aan het House of Hiphop in Utrecht voor een collectie over deze muziekcultuur, de mangabibliotheek voor een prachtige stripcollectie en Fotodok om de fotoboeken die de collectie van de Bibliotheek Utrecht rijk is nog beter over het voetlicht te brengen.
Die communitygedreven manier van werken staat haaks op de reguliere vorm van collectioneren, gaf Van Duin grif toe. 'Waar we normaal gesproken collectioneren op basis van data, doen we dat binnen deze projecten op basis van de wensen van onze partners. Niet een zo hoog mogelijk uitleencijfer is het doel, maar een diverse collectie, waarbinnen we de kennis van de Utrechters delen met de stad. Dat vraagt om meer ruimte en financiën, en

Mirjam van den Bremen, beleidsadviseur bibliotheekstelsel bij de KB.

Deirdre Carasso, directeur-bestuurder van de Bibliotheek Utrecht.

Mirjam Zweers, strategisch manager collectieadvies en programmering bij Probiblio.

kost meer werk, maar levert ook veel op: een betere afspiegeling van ons werkgebied in onze kasten en een stevigere connectie tussen programma en collectie.'

Enerverende paneldiscussie

Daar zetten veel van de aanwezige collectioneurs zich graag voor in. Na een korte koffie- en theepauze waren ze getuigen van een enerverende paneldiscussie tussen Margreet Zeeders (collectieadviseur bij Fers), Iris de Graaf (manager collectie bij Bibliotheek Midden-Brabant), Anat Harel (manager programma, collectie en partners bij de OBA) en Mirjam van den Bremen (beleidsadviseur bibliotheekstelsel bij de KB, de nationale bibliotheek). Zij gingen in gesprek over een aantal duivelse dilemma's die ik aan hen voorlegde. Wat betekent het bijvoorbeeld dat we als bibliotheken voortdurend lijken te moeten kiezen tussen collectie en connectie? Hoe zorgen we ervoor dat we onze digitale collecties ook een plek geven in de bibliotheek zonder de fysieke collectie uit het oog te verliezen? Is het belangrijker te focussen op de allernieuwste boeken, is het vooral van belang dat onze collecties actueel zijn? Moeten bibliotheekcollecties altijd in onze eigen vestigingen staan of komen ze soms juist beter tot hun recht bij partners in huis? En op welke fronten kunnen we beter kiezen voor landelijke samenwerkingen en wanneer past een lokale aanpak beter?
De antwoorden op deze vragen waren – logischerwijs – complexer dan deze tegenstellingen doen vermoeden. Collectie staat niet haaks op connectie, maar is juist een van de belangrijkste middelen om de verbinding met de burger aan te gaan. De digitale collectie is geen uitkomst voor de krimpende collectiebudgetten, maar kan wel een mooie aanvulling bieden op het fysieke aanbod. We kunnen niet de allernieuwste titels bieden in de aantallen die de boekhandel de lezer aanreikt, maar we kunnen bezoekers wel motiveren hun smaak te verbreden en verder te kijken dan alleen het meest recente boek. Onze collecties verdienen niet alleen een plek bij ons in de vestigingen, maar ook bij bijvoorbeeld onderwijsinstanties en verzorgingstehuizen, hoe lastig het soms ook is om daar eenzelfde uitleensysteem op te zetten als in onze eigen filialen. En hoe graag we ook de handen ineen willen slaan om landelijke afspraken te maken, bijvoorbeeld over de manier waarop we de deskundigheid van onze collectiemedewerkers kunnen blijven bevorderen, uiteindelijk drukken we maar al te graag ook ons lokale stempel op ons beleid.

Elkaar blijven voeden

Na de paneldiscussie was het tijd voor twee workshoprondes, waarbij de deelnemers konden kiezen uit vier mogelijkheden. Anat Harel vertelde vanuit de OBA meer over het Huis van Alle Talen, een van de meest grootschalige vormen van communitygedreven collectioneren die ons land kent, waarbij wordt samengewerkt met meer dan twintig partners in de stad om een combinatie van collectie en programmering over het voetlicht te brengen. Leonoor van Dam en Coosje van der Pol van de Bibliotheek Midden-Brabant stonden in hun workshop stil bij de kernwaarden van de collectie die de afgelopen tijd door het team aldaar zijn opgesteld en nodigden aanwezigen uit hun eigen ideeën bij de kernwaarden, zoals betrouwbaarheid en onafhankelijkheid, te formuleren. Mirjam Zweers, Noor Kuijpers en Lotte Kok van Probiblio stonden stil bij de relatie tussen collectie en programmering en vroegen deelnemers te reflecteren op de manier waarop deze verbinding in hun eigen bibliotheken wordt gelegd. Hanneke van Duin stond tot slot stil bij het provinciale collectienetwerk waaraan Bibliotheek Utrecht sturing geeft, onder meer middels de gezamenlijke aanschaf van materialen.
De middag werd plenair afgesloten door een dansperformance vanuit House of Hiphop, een van de partners van de Bibliotheek Utrecht, gevolgd door een netwerkborrel waarop de aanwezigen naar hartenlust bleven napraten. Ik besloot me niet te veel te mengen in de conversaties, maar van een afstandje toe te kijken hoe geanimeerd men in gesprek was over het onderwerp dat ons allemaal zo na aan het hart ligt: de bibliotheekcollectie. Ik hoop dat deze middag heeft gezorgd voor kruisbestuivingen en nieuwe ideeën, en dat we nog veel bijeenkomsten als deze tegemoet gaan om elkaar te blijven voeden.

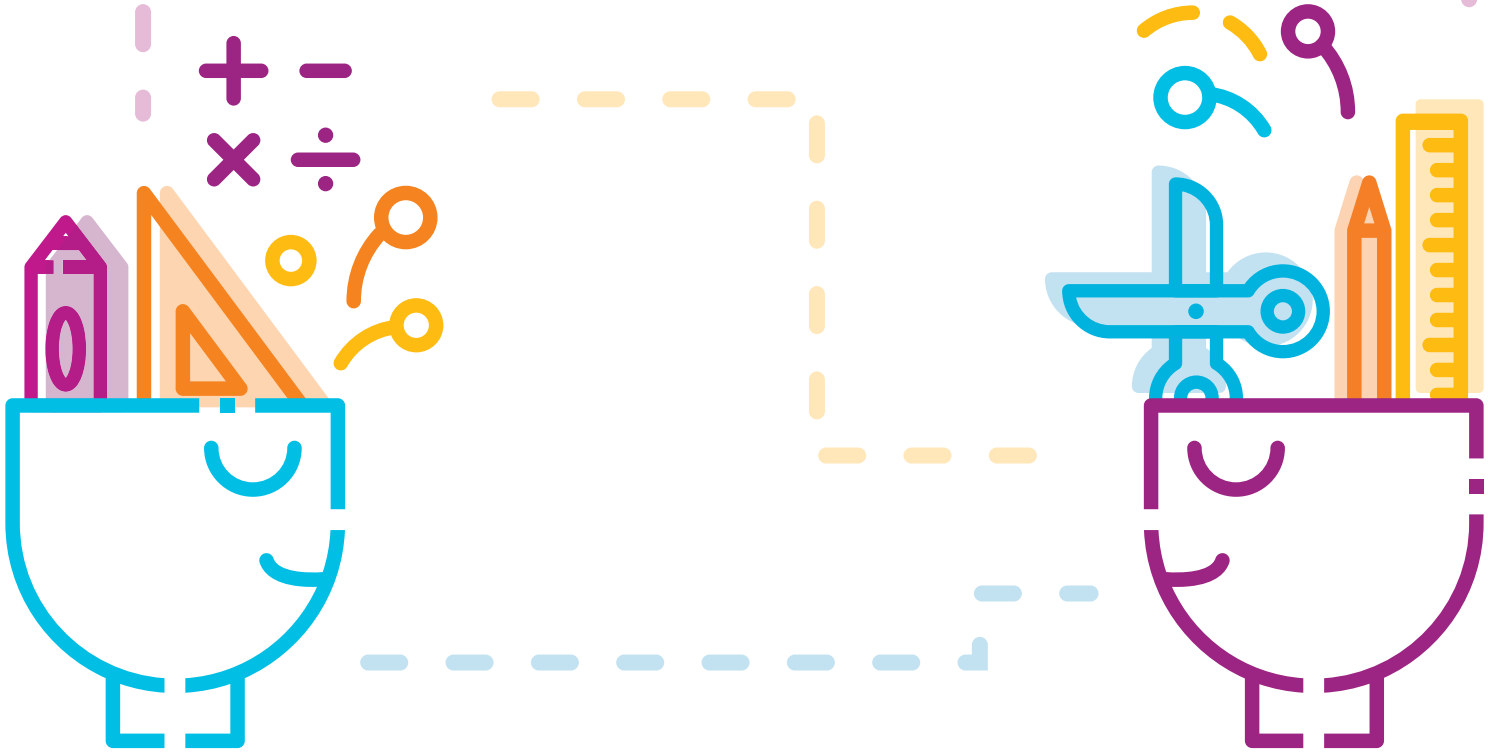
Meer informatie

Meer informatie is te vinden over de Seminars Collectie van de Toekomstop is te vinden op de website van de Bibliotheek Utrecht via de verkorte link: tinyurl.com/58ny44u4

schoolWise

OCLC

Zoeken. Vinden. Weten.

Geef kinderen een voorsprong op school

Verbeter de toegang tot kennis met schoolWise. Ontdek hoe onze software je helpt bij het opzetten van een effectieve schoolbieb voor meer leesplezier.

Inclusief gratis koppeling met ParnasSys voor het automatisch en veilig importeren van leerlinggegevens

Probeer het vernieuwde schoolWise nu uit op oc.lc/schoolWise

Hoe de Franse censor via 'Den Haag' werd omzeild

Haagse Gullivers

In deze aflevering van Topstukken van de KB beschrijft Erik Geleijns de publicatiegeschiedenis van de eerste Franse en Nederlandse vertalingen van *Gulliver's Travels*. Deze klassieker, 'die iedereen kent maar niemand gelezen heeft', verscheen in vele vertalingen. De eerste Franse vertaling verscheen in 1727 in Nederland. Vanaf 1762 brachten Franse uitgevers valse drukken uit, die uit Den Haag leken te komen. Zo werd de Franse censuur vakkundig omzeild.

TEKST: ERIK GELEIJNS, COLLECTIESPECIALIST BIJ DE KB • FOTO'S: KB BEELDSTUDIO

In januari 1727 verscheen in Den Haag de eerste Franse vertaling van *Gulliver's Travels*, het satirische meesterwerk van de Ierse schrijver Jonathan Swift (1667-1745). Het Engelse origineel was op 28 oktober 1726 in Londen uitgegeven door Benjamin Motte, onder de titel *Travels into several remote nations of the world (...) by Lemuel Gulliver* (en zonder de naam van de uitgever op het titelblad). Het was een succes: in november en december van hetzelfde jaar kwamen in Londen nog twee edities van de pers, gevolgd door een derde in mei 1727 en een vierde in het begin van 1728, terwijl het boek ook enkele malen in Swifts thuisstad Dublin gedrukt werd.

Gulliver als reus en als klein mens

Gulliver's Travels is een klassieker, een 'werk dat iedereen kent maar niemand gelezen heeft'. Het gaat over de (vier) reizen van een scheepsarts, Lemuel Gulliver. Op de eerste reis lijdt hij schipbreuk bij een eiland, Lilliput, dat bewoond blijkt door heel kleine mensen. Hij weet in het gevlei te komen bij de koninklijke familie en voorkomt een oorlog met het nabijgelegen Blefuscu, maar raakt uit de gratie als hij een brand in het paleis blust door hem uit te plassen.
In Gullivers tweede reis bezoekt hij Brobdingnag, het land van de reuzen, waar hij als rariteit in een soort poppenhuis wordt tentoongesteld. Bij een bezoek aan het strand wordt zijn huis gegrepen door een adelaar die hem in zee gooit, maar gelukkig wordt Gulliver gered. Na een tijdje kiest hij weer het ruime sop, maar zijn schip wordt overvallen door piraten en Gulliver wordt achtergelaten op een onbewoond eiland.

Menselijke wilden en pratende paarden

De redding arriveert in de vorm van een zwevend eiland, Laputa, waar Gulliver tijdens zijn derde reis belandt. Dat eiland wordt uitsluitend bevolkt door wetenschappers; Swift neemt hier de Britse Royal Society op de hak. Na Struldbrugs, onsterfelijke mensen, ontmoet te hebben en naar Japan geweest te zijn, keert hij terug naar Engeland.
Op zijn vierde en laatste reis wordt hij door zijn muitende bemanning achtergelaten in het land van de Yahoos, menselijke wilden, en de Houyhnhnms, een volk van pratende paarden. Met die laatste kan Gulliver het zo goed vinden, dat hij gaat neerkijken op de Yahoos. Helaas wordt hij door de Houyhnhnms beschouwd als Yahoo en naar huis gestuurd. Het moge duidelijk zijn dat de eerste twee reizen zich het beste lenen voor de talloze bewerkingen tot kinderboek die van *Gulliver's Travels* gemaakt zijn.

Populaire Franse vertaling

De Haagse Franse vertaling, *Voyages du capitaine Lemuel Gulliver, en divers pays eloignez*, werd uitgegeven door de (van oorsprong Waalse en Franse) boekverkopers Pierre Gosse en Jean Neaulme, die op de Plaats in Den Haag een grote boekhandel dreven. Dat een Franse vertaling van een Engels werk in Den Haag verscheen is niet zo vreemd; de Hofstad was in de achttiende eeuw een belangrijk centrum voor de productie van en handel in Franse boeken, niet in de laatste plaats door een groot aantal gevluchte Hugenoten die er aan het eind van de zeventiende eeuw waren neergestreken.
Die Franse boeken werden deels naar Frankrijk geëxporteerd, maar ook in de Republiek der Verenigde Nederlanden lazen veel mensen Frans. Engels was in de achttiende eeuw veel meer een vreemde taal dan Frans en om Engelse teksten toegankelijk te maken verschenen ze in vertaling.

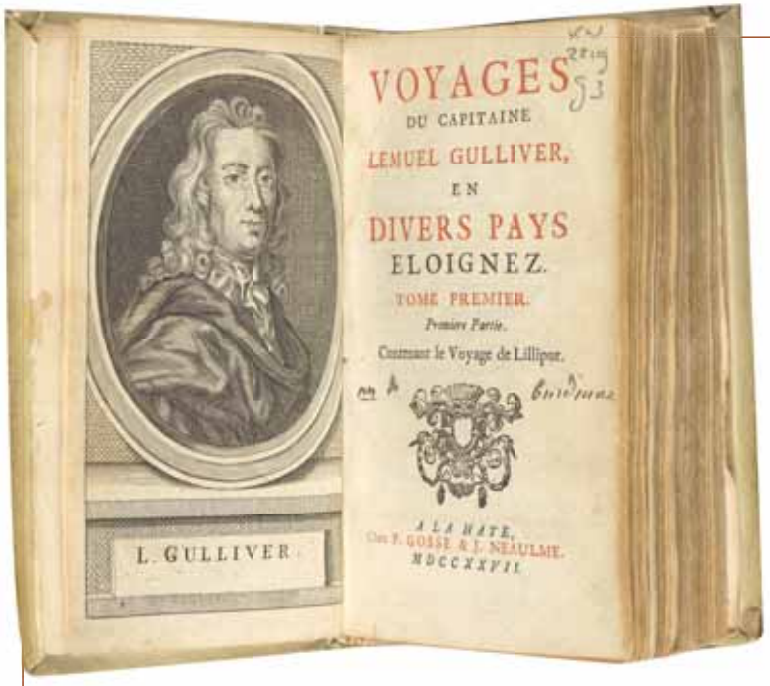
Kaskraker

De Franse vertaling van *Gulliver's Travels* was net zo'n kaskraker als het Engelse origineel. Een paar maanden na de Haagse vertaling verscheen er ook een in Parijs, maar volgens Pierre Gosse en Jean Neaulme was die minder geslaagd. Ze brachten zelf halverwege 1727 een nieuwe uitgave op de markt, waarin ze op de titelpagina fijntjes opmerkten dat het een 'Nieuwe vertaling' was, die 'uitgebreider, preciezer en getrouwer' was dan die van Parijs. Dat was ze ook, want de Parijse was een ingekorte versie.
Overigens was ook de eerste vertaling van *Gulliver's Travels* in het Nederlands een Haagse aangelegenheid. *Reisbeschryving na verscheyde afgelegene natien in de wereld (...) door Lemuel Gulliver* heette het boek. Dit werd, ook in januari 1727, uitgegeven door Rutgert Christoffel Alberts en Isaac van der Kloot. Op de een of andere manier sloeg die vertaling veel minder aan; pas aan het eind van de achttiende eeuw werd het boek opnieuw gedrukt in Nederland (in Amsterdam, om precies te zijn). Wel

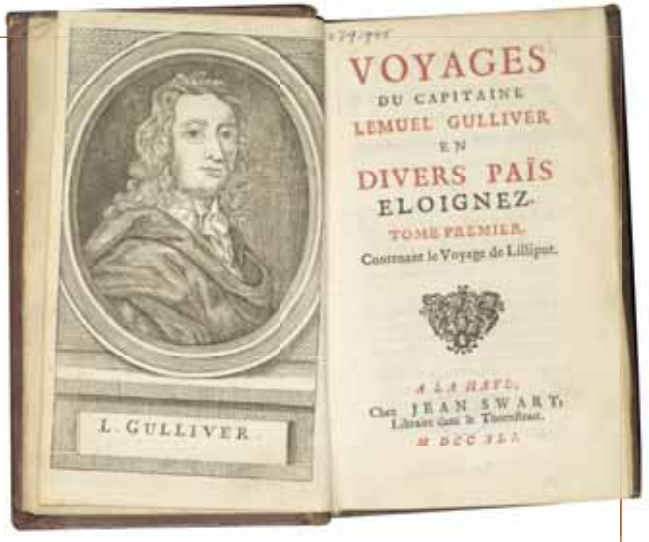
kwam er in 1730, ook in Den Haag en ook bij Van der Kloot, een boek van de pers dat *De nieuwe Gulliver, of Reize van Joan Gulliver, zoon van den kapitein Gulliver* heette. Dat was niet van Jonathan Swift maar van de Fransman Pierre François Guyot Desfontaines (1685-1745), die duidelijk een graantje probeerde mee te pikken van het succes van Swifts boek. Net als Isaac van der Kloot, trouwens.
In 1730 bracht de Haagse uitgever Gerard van der Poel de Franse vertaling van *Gulliver's Travels* opnieuw uit. Kennelijk zag hij nog brood in een heruitgave, maar na hem bleef het een tijdje stil. Pas in 1741 waagde weer een andere Haagse uitgever, Jean (Johannes) Swart, boekverkoper in de 'Toornstraat', zich weer aan een Franse uitgave. En dan houdt het een beetje op in Den Haag.

Valse druk

Toch verschijnen er nog uitgaven met 'Den Haag' op de titelpagina, terwijl ze daar niet gedrukt zijn. In 1762 kwam er weer een editie van de pers bij 'Jean Swart, 'libraire, dans le Toornstraat'. Dat is bijzonder, want Johannes Swart was al op 9 november 1759 begraven. En dat adres klopt al helemaal niet, want hij had zijn winkel in de Torenstraat al in 1746 verkocht aan zijn collega-drukker Anthony de Groot. Voor de uitgaven van 'Swart' die in 1765, 1773 en 1778 verschenen met dezelfde drukvermelding, geldt natuurlijk hetzelfde.
Hoe zat het dan wel? Vermoedelijk werden deze uitgaven van de *Voyages du capitaine Lemuel Gulliver* helemaal niet in Den Haag gedrukt. Allerlei kenmerken van het drukwerk (bijvoorbeeld het ontbreken van een bladwachter, het eerste woord van de tekst van de volgende bladzijde onderaan de tekst van de rechterpagina) doen vermoeden dat ze in Frankrijk werden gemaakt. Valse drukkersadressen in Franse boeken zijn niets bijzonders in de periode van de Verlichting: nogal wat ideeën gingen iets te ver voor de Franse censor (in de praktijk de theologische faculteit van de Sorbonne) die in de loop van de achttiende eeuw steeds gevoeliger was geworden voor satire. Franse drukkers pasten daar een mouw aan door soms te doen alsof een boek elders gedrukt was.
Den Haag was, net als Amsterdam en Londen, een veelgebruikt schuiladres. Daarbij was het natuurlijk makkelijk om de adressen van bestaande uitgevers over te nemen. Welke Franse drukker achter de valse 'Swart'-uitgaven zat, weten we niet, maar hij kwam ongetwijfeld op Swarts naam door de Haagse uitgave van 1741, die wel 'echt' is.

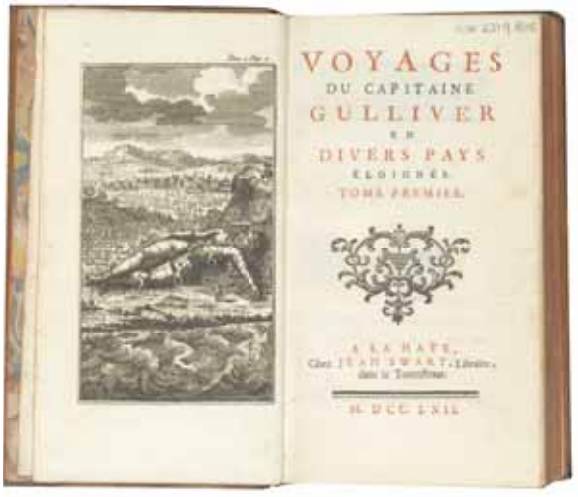
Titelpagina en -gravure van de eerste Franse vertaling.

Titelpagina en -gravure van de uitgave van Jean Swart uit 1741.

Titelpagina van de Nederlandse vertaling uit 1727.

Titelpagina en -gravure van de valse druk uit 1762.

De bibliotheek van het NIKI

‘Onze bibliotheek is dag en nacht open voor onderzoekers en studenten’

Gert Jan van der Sman, onderzoeker, docent en hoofd van de bibliotheek van het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut in Florence.

Florence, geboorteplaats van de renaissance, is een mekka voor kunsthistorici. Allereest natuurlijk vanwege de overal aanwezige renaissancekunst, en ten tweede omdat er in Florence veel wetenschappelijke kunsthistorische bibliotheken van topkwaliteit zijn. Een daarvan is de bibliotheek van het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut (NIKI). In het NIKI verblijven jaarlijks zo’n 300 Nederlandse onderzoekers en studenten om onderzoek te doen of onderwijs te volgen.

TEKST: ANNEKE DE MAAT

FOTO: NIKI

Nederlandse kunsthistorici

Het NIKI werd in 1958 opgericht als onderkomen en bibliotheek voor Nederlandse kunsthistorici die onderzoek willen doen in Italiaanse kunstverzamelingen en archieven. Gert Jan van der Sman, die bij het NIKI werkt als onderzoeker, docent en hoofd van de bibliotheek, vertelt enthousiast hoe het NIKI en de bibliotheek tot stand kwamen. ‘De founding fathers waren emeritus-hoogleraar kunstgeschiedenis Godefridus Hoogewerff en kunsthistoricus/kunstverzamelaar Frits Lugt. Hoogewerff woonde in Florence en bood tot dan zelf onderdak aan studenten. Ze bedachten samen dat ze een Nederlands kunsthistorisch instituut in Florence wilden oprichten.’

Artistieke relaties tussen Italië en de Nederlanden

Met dat instituut wilden Hoogewerff en Lugt onderzoekers van Nederlandse universiteiten in staat te stellen onderzoek te doen naar de Italiaanse kunst en naar de artistieke betrekkingen tussen Italië en de Nederlanden

(Nederland en België). ‘Hoogewerff wist Lugt over te halen een pand te kopen’, vervolgt Gert Jan. ‘Dat pand is nog altijd eigendom van de Fondation Custodia (die de kunstverzamelingen van Lugt beheert). Ze hebben er destijds meteen een interuniversitair instituut van gemaakt. De zes deelnemende universiteiten zijn de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit, de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden, de Radboud Universiteit en de Universiteit Utrecht (UU). Het NIKI is een van de Nederlandse Wetenschappelijke Instituten in het Buitenland.’
Het boven in de heuvels van Florence gelegen instituut ontvangt nu jaarlijks zo’n driehonderd gasten. Van bachelorstudenten en promovendi tot en met hoogleraren en museumconservatoren. Ze komen zowel individueel als in groepsverband. Het NIKI biedt hun onderdak, onderwijs (cursussen en een summer school) en begeleiding. ‘De bibliotheek was eerst tamelijk bescheiden van omvang, maar is heel systematisch uitgebreid en heeft nu meer dan 70.000 boeken’, weet Gert Jan, die sinds 1989 bij het runnen van de bibliotheek betrokken is. Bibliothecaresse Ilaria Masi ondersteunt hem en af en toe komt er een bibliotheekmedewerker van de Universiteitsbibliotheek Utrecht om te helpen met catalogiseren.

Verzamelgebieden

‘De bibliotheek heeft twee kerncollecties’, schetst Gert Jan. ‘Op de eerste plaats hebben we een collectie Italiaanse kunst, geschiedenis, cultuur en architectuur. Het tweede verzamelgebied is “De artistieke betrekkingen tussen Italië en de Nederlanden”. Onze bibliotheekcollectie is een heel belangrijke aanvulling op wat er in Nederland aan materiaal beschikbaar is. We krijgen vaak verzoeken uit Nederland, omdat wij boeken hebben die daar niet beschikbaar zijn. Die lenen we niet uit, maar we kunnen onderzoekers helpen door delen van een boek te scannen. We kopen publicaties in veel talen: Nederlands, Duits, Engels, Frans en Italiaans. Voor onze verzamelingen artistieke betrekkingen tussen Italië en de Nederlanden verzamelen we bijvoorbeeld veel materiaal over Vermeer en Van Gogh. Onze collectie over Nederlandse en Vlaamse kunst en architectuur wordt vooral veel gebruikt door Italiaanse en buitenlandse onderzoekers.’

Hoog academisch ambitieniveau

Het bijzondere van Florence is dat je hier een aantal buitenlandse instellingen hebt die heel goede bibliotheken hebben, zegt Gert Jan. ‘Bijvoorbeeld het Duitse Kunsthistorisches Institut. Dat heeft een waanzinnig goede bibliotheek met zo’n 300.000 boeken over Italiaanse kunst. Verder heb je nog de bibliotheek van “I Tatti” – The Harvard University Center for Italian Renaissance Studies. En natuurlijk zijn er Italiaanse bibliotheken van formaat, zoals het Istituto Nazionale di Studi sul Rinascimento en de bibliotheek van de Uffizi Galerij. Het mooie van ons instituut is dat onze gasten ook directe toegang hebben tot al die andere goede bibliotheekcollecties, omdat wij als instituten onderling goede banden hebben. We werken veel samen: we coördineren de collectievorming. De collecties vullen elkaar aan en hebben met elkaar gemeen dat het academisch ambitieniveau heel erg hoog is. Vandaar ook dat onderzoekers uit de hele wereld naar Florence komen voor kunsthistorisch onderzoek.’

Vooral gedrukte boeken

Gert Jan werkt met groot plezier aan het uitbreiden en op peil houden van de wetenschappelijke kwaliteit van de bibliotheekcollectie. Hij koopt nog altijd veel gedrukte boeken, zegt hij. ‘In Nederland is de heersende opvatting dat je alleen nog digitale bronnen moet aanschaffen, maar ik zie dat in mijn vak 90% van de belangrijkste publicaties niet digitaal maar in druk verschijnt. En in kunsthistorische boeken zijn illustraties belangrijk. Het is fijner die in druk te bekijken.’ De bibliotheek sluit ook aan bij de ontwikkelingen in het vak. ‘Er is nu meer aandacht voor vrouwen in de kunst. We kopen de nieuwste boeken over vrouwelijke kunstenaars en vrouwelijke opdrachtgevers.’ De in kunst gespecialiseerde Italiaanse boekhandels, die volgens Gert Jan erg goed op de hoogte zijn van wat er uitkomt, zijn zeer behulpzaam bij het op peil houden van de bibliotheekcollectie. ‘Ze sturen ons alles wat op onze verzamelgebieden uitkomt toe, en wat we niet willen, komen ze weer ophalen.’
Het geeft Gert Jan voldoening te zien dat wat de bibliotheek aanschaft heel actief gebruikt wordt. Hij ziet dat de bibliotheek de studenten die in het NIKI verblijven erg inspireert. ‘In onze bibliotheek is alles “open shelf”. Studenten zijn eraan gewend dat alle informatie online staat. Bij ons staat alles op onderwerp gerangschikt op de plank. Dus als je zoekt naar Rubens, vind je planken vol boeken over Rubens. Je ziet wat er allemaal al gepubliceerd is over Rubens. Bezoekers kunnen de boeken zelf van de plank pakken en doorbladeren. Dat inspireert en leidt tot onverwachte vondsten. De kunsthistoricus en boekenverzamelaar Aby Warburg had daar een mooie theorie over: “de wet van goede buren”. Daar bedoelde hij mee dat het boek dat je zoekt en vindt soms helemaal niet het boek is dat je nodig hebt, en dat het er dan op aankomt om in de buurt van dat boek andere boeken te vinden die je helpen je probleem op te lossen, ook als je dat op basis van de titel van die boeken niet zou denken.’

Historische fotoverzamelingen

De bibliotheek beheert ook drie unieke, historische fotoverzamelingen. Gert Jan: ‘Het fotoarchief van Benedict Nicolson is de belangrijkste fotocollectie ter wereld van de werken van Caravaggio en de caravaggisten – met zo’n 5.000 foto’s. Een tweede belangrijk fotoarchief in ons bezit is dat van Herman Voss. Hij was een van de allergrootste kenners, vooral in het interbellum, van Italiaanse schilderkunst van de 17e en 18e eeuw en heeft daarvan zo’n 30.000 foto’s verzameld. Hij heeft veel toeschrijvingen gedaan. Zijn archief is ook interessant voor het vaststellen van de herkomstgeschiedenis van kunstwerken. Voss had in het interbellum veel contacten met Duitse privéverzamelaars. Af en toe krijg ik mails van Christies of Sotheby’s die hebben gezien dat wij foto’s hebben van kunstwerken die ter veiling worden aangeboden. Ze willen dan weten of er op de achterkant van die foto’s nog informatie staat.’ Het derde fotoarchief van kunsthandelaar Luigi Magnaguagno biedt circa 30.000 foto’s en reproducties van Nederlandse en Vlaamse schilderkunst. De fotoarchieven zijn grotendeels gedigitaliseerd en online beschikbaar. ‘Maar juist de originele foto’s zijn van grote waarde’, benadrukt Gert Jan. ‘Op oude zwart-witfoto’s kun je vaak meer details zien en zie je dingen die je niet in kleur ziet. Soms zie je op de historische foto’s ook zaken die bij een “te grondige” restauratie zijn verdwenen.’

BeeSmart ICT Solutions staat klaar om Bibliotheek Heiloo volledig te ontzorgen in hun IT-behoeften

DE UITDAGING

De Bibliotheek Heiloo staat voor een ingrijpende verandering: de volledige overstap naar de Cloud. Eén van de doelen tijdens deze overgang is het waarborgen van de continuïteit. Het is noodzakelijk dat medewerkers altijd hun werk kunnen blijven doen.

De Bibliotheek Heiloo wenst volledige ontzorging op het gebied van IT. Dit betekent dat de automatisering van zowel het kantoor als de frontoffice optimaal moeten zijn, zodat medewerkers efficiënt kunnen werken en de dienstverlening aan de leden en bezoekers verbeterd kan worden. Naast het verbeteren, streeft de bibliotheek naar het uitbreiden van de dienstverlening. Dit omvat onder andere het aanpassen van de publieke werkplekken. Het is essentieel dat het beheerportaal gekoppeld is aan het bibliotheeksysteem.

De bibliotheek wil graag een "Single Point Of Contact" (SPOC) voor al hun vragen en problemen. Dit zorgt voor een goede communicatie.

DE OPLOSSING

Het slimme werken - Volledige beheer van publieke werkplekken en kantoor werkplekken. Dit omvat:

- Implementeren van **HoneyLibrary**: online software voor bibliotheken
- Het up-to-date houden van alle computers
- Computers voorzien van hoogste beveiligingsnormen
- Herinstallatie van de computers
- Ondersteuning op afstand door remote helpdesk

Print- en betaaloplossing
BeeSmart levert de **HoneyCube Pay**, en volledige selfservice print- en betaalzuil. Een flexibele en veelzijdige oplossing.

Biebprinten.nl - Cloud printen
Biebprinten.nl is een landelijke printdienst voor bibliotheken die het mogelijk maakt om via een internetpagina te printen. Dit geeft de mogelijkheid dat bibliotheekleden en bezoekers via hun eigen laptop, desktop, tablet en smartphone kunnen printen.

HET RESULTAAT

"De samenwerking met BeeSmart heb ik als zeer prettig ervaren", zegt Dilly van Empel, directeur bij de Bibliotheek Heiloo. Wij hebben gekozen voor een partij die ons volledig kan ontzorgen op het gebied van ICT. De professionele en klantgerichte aanpak met korte communicatielijnen zijn wat mij betreft de grote pluspunten. De transitie is soepel verlopen en problemen werden snel opgepakt. Ook de cloudoplossing van BeeSmart is voor ons de juiste oplossing om flexibel en efficiënter te kunnen werken en scheelt ons heel veel werk.

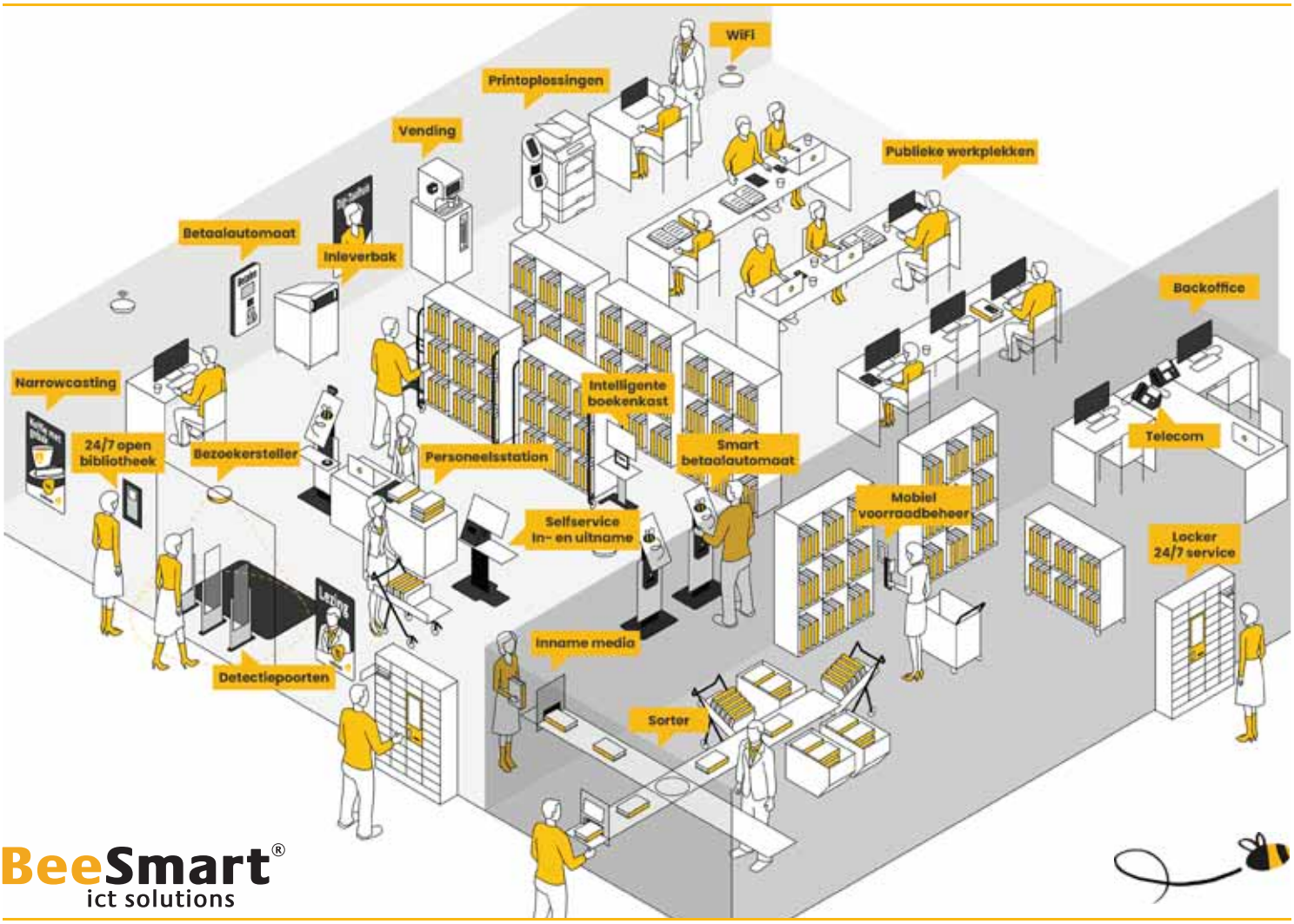
Met een uitgebreide ervaring in het ontzorgen van bibliotheek organisaties op het gebied van ICT, staat BeeSmart klaar om Bibliotheek Heiloo te ondersteunen. In samenwerking met Quinnect, voorheen BeeSmart Telecom BV, bieden wij het hoogste niveau op gebied van beveiliging. Dit betekent dat de bibliotheek zich geen zorgen meer hoeft te maken over zaken als firewalls, DDoS-bescherming en andere aspecten van security.

BeeSmart ICT Solutions - De one-stop-shop voor al je IT-behoeften!

BeeSmart ICT Solutions is als de digitale dirigent voor bibliotheken, gespecialiseerd in het leveren van volledige ontzorging op het gebied van ICT. Als betrouwbare partner zorgen ze ervoor dat bibliotheken 24/7 kunnen groeien met geavanceerde technologieën.

Van slimme bezoekerstellers en detectiepoorten tot dynamische narrowcasting en naadloze betaaloplossingen, BeeSmart staat garant voor een naadloze ervaring voor zowel medewerkers als bezoekers. Met expertise in printoplossingen, vending, netwerkbeheer en selfservices, bouwen ze een solide IT-infrastructuur die bibliotheken in staat stelt om te innoveren en te groeien. Of het nu gaat om het beheren van publieke werkplekken, backoffice-systemen of telecom, BeeSmart is de sleutel tot een geïntegreerde en efficiënte bibliotheekervaring. Met hun oplossingen voor in- en uitname en sortering maken ze het beheer van bibliotheekmaterialen moeiteloos en gestroomlijnd.

Kortom, met BeeSmart kunnen bibliotheken bouwen op een partner die hen helpt om hun digitale ambities waar te maken en hun gemeenschap te blijven bedienen met toonaangevende dienstverlening.

Meer informatie?

Heb je vragen over hoe je jouw bibliotheek naar een hoger niveau kunt tillen? BeeSmart staat klaar om je te helpen. Of het nu gaat om het verbeteren van je ICT-infrastructuur, het optimaliseren van je dienstverlening of het implementeren van innovatieve oplossingen, aarzel niet om contact op te nemen met BeeSmart - jouw betrouwbare partner in de wereld van digitale mogelijkheden!

BeeSmart ICT Solutions
Energiestraat 2
7442 DA Nijverdal

www.beesmart.nl
info@beesmart.nl
+31 (0)88 - 2337627

Het verhaal van deMolukse gemeenschap in Nistelrode

NOBB-tentoonstelling: Thuis in een vreemd land

Op zaterdag 11 mei start in locatie Nistelrode van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken een tentoonstelling over de lokale Molukse gemeenschap. Al bijna zeventig jaar wonen er honderden Zuidoost-Molukkers in deze Noord-Brabantse plaats. De hoogste tijd om te vertellen waaróm ze ooit naar Nederland kwamen. Op de tentoonstelling staat een maquette van het vroegere woonoord Donzel en een prototype van een van de barakken waarin de Molukkers werden gehuisvest. Dit initiatief kwam tot stand via de 'OF/BY/FOR ALL'-methodiek, waarbij de bibliotheek en de Molukse gemeenschap op basis van gelijkwaardigheid samenwerkten.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO'S: NOBB

De stuurgroep van het gezamenlijke project van de NOBB en de Molukse gemeenschap in Nistelrode met staand tweede en derde van links Peter van der Wijst en Yvonne van Berlo-van Nistelrooy van de NOBB. Sonja van den Heuvel staat niet op de foto.

Dicht bij huis en toch betrekkelijk onbekend

Je zou het 'twee zielen, één gedachte' kunnen noemen. Peter van der Wijst (bibliothecaris|programmamaker NOBB, locatie Oss) en Sonja van den Heuvel (bibliothecaris|programmamaker NOBB, locatie Meierijstad) kwamen, min of meer afzonderlijk, op het idee om meer aandacht te besteden aan de Molukse gemeenschap in Nistelrode. Enerzijds frappant, omdat hier al eind jaren '50 van de vorige eeuw de eerste Molukkers kwamen wonen. Anderzijds ook weer niet zó speciaal, want na het volgen van de workshop 'OF/BY/FOR ALL', die de Koninklijke Bibliotheek een aantal jaren geleden organiseerde voor belangstellende bibliotheken, was het de bedoeling de opgedane theorie in praktijk te brengen. Peter en Sonja bedachten beiden een thema dicht bij huis: de Molukse gemeenschap in Nistelrode.

Voetbal en voetnoot

Peter is geboren en getogen in Nistelrode, en weet niet beter dan dat er van de 7.000 inwoners zo'n 450 behoren tot de Molukse gemeenschap. 'Ik nam dat simpelweg voor kennisgeving aan. Bovendien kwamen we niet veel met elkaar in contact. De Molukkers vormden een hechte groep, en Nistelrode is doorsneden door een drukke weg en zij woonden aan de andere kant. Daardoor kwamen we letterlijk niet bij elkaar in de buurt. De meesten zaten op een andere basisschool dan ik. Ze hadden zelfs een eigen voetbalclub. Pas op latere leeftijd ben ik gaan nadenken over hun levensverhaal, en dat prikkelde mijn nieuwsgierigheid om meer te willen weten.'
'De komst van de Molukkers is hooguit een voetnoot in de Nederlandse geschiedenis', sluit Sonja bij Peters woorden aan. 'We weten er te weinig van. Nu in deze tijd het koloniale verleden van Nederland meer aandacht krijgt, is het een mooi moment om ook de Molukse historie wat meer te belichten, met aandacht voor de verschillende regio's waar zij vandaan komen. De bibliotheek is hiervoor een mooi podium.'

Wederzijds aftasten

De wijze waarop het idee in praktijk zou worden gebracht, is de al eerder genoemde 'OF/BY/FOR ALL'-methode.
Peter: 'Dat betekende dat we niet alles, traditiegetrouw, zelf zouden bedenken, maar éérst polsten of er überhaupt belangstelling bestond binnen de Molukse gemeenschap. En zo ja, op welke manier.'
Die interesse was er! In het voorjaar van 2022 kwamen afvaardigingen vanuit de NOBB en de Molukse gemeenschap bijeen.
Peter: 'Voor een samenwerking op basis van gelijkwaardigheid was het belangrijk om niet direct te concreet te worden, maar eerst te onderzoeken wat iedereen belangrijk vindt, en kan én wil bijdragen.'
'Wederzijds aftasten', benoemt Sonja die verkennende fase. 'Logisch, want je moet elkaar eerst beter leren kennen.'
'We hadden het toch niet kunnen laten alvast een soort plan te maken', voegt Peter er met wat zelfspot aan toe. 'Ons idee van een culturele avond met dans en muziek ging bijna meteen van tafel.'

Op de tentoonstelling staat een maquette van het vroegere woonoord Donzel.

Hij had er overigens alle begrip voor. 'Vanuit de Molukse gemeenschap bleek er vooral behoefte aan kennisoverdracht, en bij een eenmalige feestelijke bijeenkomst is daarvan natuurlijk geen sprake.'

Pijnpunten en eyeopeners

'De voornaamste reden dat wij graag mee wilden doen aan de organisatie van een tentoonstelling in de bibliotheek is dat we het specifieke verhaal van de Molukkers in Nistelrode wilden vertellen', verklaart Thacas Roemloes, behorend tot de inmiddels alweer derde generatie Molukkers. 'Onze opa's en oma's hadden in hun thuisland een sociaal-maatschappelijke status en waren ontwikkelde mensen. Ze werden hiervan "gestript" toen ze in Nederland kwamen. Hier moesten ze helemaal opnieuw beginnen en hun plek in de samenleving veroveren, en dat kostte moeite. Mijn generatie heeft daar zelfs soms nog last van.'
Een van de voornaamste pijnpunten is dat de Molukse gemeenschap in Nistelrode ten onrechte soms geassocieerd wordt met de treinkapingen in de jaren '70. 'Maar daar hadden wij niets mee te maken. In de NOBB-tentoonstelling willen we dat graag voor eens en altijd duidelijk maken.'*
De Molukkers in Nistelrode zijn afkomstig van de Kei- en Tanimbareilanden in het zuidoosten van de Molukken, oftewel Maluku Tenggara.
'Wij hebben ons direct van de treinkapingen gedistantieerd', aldus Pascal Amukwaman, die lang in de Molukse wijk in Nistelrode heeft gewoond. 'Toen duidelijk werd dat wij niet slechts tijdelijk in Nederland zouden blijven, moesten we integreren in de samenleving. Dat betekende verhuizen vanuit woonoord Donzel, waarin we aanvankelijk waren ondergebracht, naar een speciaal voor ons opgezette nieuwbouwwijk: Van 't Rijk genaamd.'
'Van discriminatie heb ik persoonlijk nooit zo veel last gehad', vertelt Natascha Roemloes, de zus van Thacas.
Als een van de weinigen uit de Molukse gemeenschap in Nistelrode zat Natascha op dezelfde school als Peter. 'We zaten

Aan het eind van de jaren '50 van de vorige eeuw kwamen de eerste Molukkers in Nistelrode wonen.

zelfs bij elkaar in de klas.'
Net als Thacas en Pascal was Natascha direct enthousiast over het idee van een tentoonstelling. 'We willen graag de inwoners van Nistelrode en omgeving meer bekend maken met onze achtergrond, want ook al wonen we hier al bijna zeventig jaar, lang niet iedereen kent onze geschiedenis en weet hoe wij hier terecht zijn gekomen. Maar het is ook belangrijk voor onze eigen jongere generatie, omdat ook zij niet alles weten.'

Persoonlijke 'koppen'

Er gingen veel praatsessies aan de tentoonstelling vooraf. Ideeën rolden over tafel en uiteindelijk was het tijd voor actie. 'Tijd en geduld', benoemen Peter en Sonja als kenmerkende elementen van de 'OF/BY/FOR ALL',-aanpak.
Sonja: 'Onze fout is dat wij bijna automatisch geneigd zijn veel naar ons toe te trekken. Nu moesten we leren om soms als het ware op onze handen te zitten.' Dat vergde vooral mentale lenigheid, maar inmiddels zijn de spreekwoordelijke spijkers met koppen geslagen.
Er is subsidie verkregen van het Vfonds, dat zich onder meer toelegt op Indisch, Moluks en Papoea immaterieel erfgoed.
Peter: 'Het immaterieel erfgoed, zoals de geschiedenis van de Molukkers, paste daar perfect in. Dankzij die subsidie kon een maquette op schaal gemaakt worden van het vroegere woonoord Donzel, de blikvanger van de tentoonstelling.'
Op banners met portretten vertellen mensen vanuit de Molukse gemeenschap hun persoonlijke verhaal, of dat van hun (groot) ouders, aan de hand van korte, krachtige quotes. Wie meer wil weten kan via een QR-code uitgebreidere achtergrondverhalen lezen op de website van de NOBB-bibliotheek.
Bezoekers kunnen ook een kijkje nemen in een barak waarin Molukse gezinnen tijdens hun eerste jaren in Nederland hebben gewoond.

Op reis

Tijdens de drie maanden (mei, juni, juli) dat de tentoonstelling in NOBB-locatie Nistelrode te zien is, zal de bibliotheek ook op een aantal zaterdagen geopend zijn. En er is ook regelmatig iemand vanuit de Molukse gemeenschap aanwezig om persoonlijke toelichting te geven en vragen te beantwoorden. Verder worden de lokale scholen uitgenodigd.
Peter: 'Het is een "reizende" tentoonstelling, wat betekent dat die na Nistelrode bijvoorbeeld naar Heeswijk Dinther, Oss, Veghel, Uden en Helmond gaat. En misschien ook nog naar de Woningcorporatie Mooiland die de huizen in de Molukse wijk in beheer heeft.
Natascha, Thacas en Pascal zijn blij (en ook best een beetje trots) dat ze via de tentoonstelling hun verhaal kunnen doen. 'Wij waren een van de eerste buitenlanders die naar Nederland kwamen. Dat betekende dat we ons extra moesten inspannen om onze draai te vinden.'
Zelfs de Molukse voetballer Simon Tahamata had bij Ajax soms last van discriminatie, weet Thacas. 'Maar deze tentoonstelling met uitleg en achtergrond is een goede gelegenheid om onze geschiedenis beter te belichten.'

Even terug in de geschiedenis

In het voormalige KNIL (Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger) hadden Molukkers een bevoorrechte positie. Toen dit leger werd opgeheven, keerden de Nederlandse KNIL-soldaten terug naar Nederland. De Molukse KNIL-soldaten konden niet terug naar de Molukken, omdat de toenmalige president Soekarno de eenheidsstaat Indonesië stichtte, waarin de Molukkers niet langer welkom waren. Velen van hen kwamen toen met hun gezinnen naar Nederland. Ze werden ondergebracht in oude kazernes, kampen, kloosters en zelfs in voormalige concentratiekampen. Als burgers zonder militaire status zouden zij maar tijdelijk blijven en terugkeren naar Indonesië. Toen dit decennia later nog steeds niet gerealiseerd was, bleek bij een kleine groep Zuid-Molukkers het geduld te zwaar op de proef te zijn gesteld. Dat leidde tot twee treinkapingen, in 1975 en 1977, door gewapende Molukkers en de bezetting van het Indonesische consulaat in Amsterdam. De kapers eisten Nederlandse steun voor Molukse onafhankelijkheid.

Foto: Publiek Domein

Wervingsaffiche van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL) uit 1944.

‘Ontbubbelen’ in de bieb

Tegenwoordig hebben we het veel over bubbels – niet de natuurkundige definitie maar die waarmee we een sociale kring beschrijven. Eind februari verschenen verschillende krantartikelen over een onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) waarin werd geconcludeerd dat Nederlanders met een hoog inkomen en zonder migratieachtergrond het meest in hun eigen bubbel leven. Ook tijdens een zine-making workshop binnen ons onderzoek, met beleidsmakers en managers uit de bibliotheekwereld, hadden we het over bubbels.

TEKST: JAMEA KOFI (JAMEA.KOFI@RU.NL), GEOGRAFIE, PLANOLOGIE & MILIEU (GPM) RADBOUD UNIVERSITEIT, NIJMEGEN. ZIE OOK TRANSFORMINGLIBRARIES.NET

Het woord bubbel heeft verschillende connotaties, sommigen zullen wellicht aan de coronapandemie denken en de bubbel zien als de mensen met wie ze in contact mochten zijn. Anderen zullen sociale bubbels misschien zien als factoren die bijdragen aan polarisatie in de samenleving. Wat biedt een bubbel waardoor we erin blijven? Comfort, begrip, veiligheid en steun, of slechts de schijn van deze woorden? Moeten we misschien bezig zijn met het tegenovergestelde van onze bubbel en in plaats van ‘verbubbelen’ gaan ‘ontbubbelen’?

Het CBS schrijft dat sociale groepen er altijd zijn geweest, ‘mensen die op elkaar lijken zoeken elkaar op’. Maar, stellen ze, ‘sterke segregatie in een maatschappij wordt echter als ongunstig gezien: het kan ‘sociale bubbels’ bevorderen, sociale mobiliteit tegenwerken en polarisatieprocessen versterken’. In het onderzoek test het CBS onder andere de ‘blootstelling’ van mensen aan mensen met een andere herkomst dan zijzelf. Ontmoeten van mensen met een andere herkomst of uit een andere sociale groep gaat segregatie tegen. Wat voor rol spelen openbare plekken als de bibliotheek in het tegengaan van segregatie?

Het ongunstige proces van sterke segregatie leidt tot kansenongelijkheid, en de bubbel waarin je opgroeit is hierin veel bepalend. Het vergroten van kansengelijkheid is voor bibliotheken een belangrijke functie, zeker met de aandacht voor en uitbreiding van bibliotheken op scholen. Hiermee worden kinderen op jonge leeftijd gestimuleerd om te lezen, en door de basisvaardigheden te bevorderen hoopt men de kansengelijkheid te vergroten. De collectie waaraan kinderen worden blootgesteld verbreedt hun wereld. De collectie van bibliotheken kan een belangrijke rol spelen in het ‘ontbubbelen’.

Wat maakt de bibliotheek een plek waar men kan ‘ontbubbelen’? Eén van de deelnemers tijdens de zine-making workshop noemde het woord ‘ontbubbelen’ en beschreef hoe de openbare bibliotheek daaraan bijdraagt. De laagdrempeligheid van openbare plekken zoals de bibliotheek maakt dat mensen er ongedwongen binnenlopen omdat ze geen verplichtingen hebben op deze plek. De bibliotheek biedt een plek waar je urenlang achter elkaar je kunt vermaken, informatie kunt vinden, praatjes kunt maken of gewoon even kunt niksen – mits je je aan de huisregels houdt. Laagdrempeligheid en een ongedwongen sfeer zorgen ervoor dat veel verschillende mensen zich welkom voelen om langs te komen én te blijven in de bibliotheek, wat bijdraagt aan het ‘ontbubbelen’.

Er is meer nodig dan laagdrempeligheid en een collectie voor een fijne plek waar je wilt binnenkomen en blijven. Bibliotheken werken aan een plek die gaat ‘van collectie naar connectie’, zoals een bibliotheekmedewerker die ik interviewde benadrukte. Hierin staat het menselijk contact met medewerkers en bezoekers centraal, en is gastvrijheid een sleutelkenmerk. Het zijn de medewerkers en connecties die er gevormd worden die de plek maken – een ontmoetingsplek en een plek die aansluit op de behoefte van de mensen uit de omgeving.

Behoeften verschillen enorm, zoals we in een eerdere column schreven, wat een bibliotheek precies moet zijn en bieden is voor iedereen anders, zowel voor medewerkers als voor bezoekers. Een openbare plek als de bibliotheek kan de pluriformiteit van onze samenleving laten zien en weerspiegelt idealiter diezelfde samenleving. De opgave ‘van collectie naar connectie’ gaat verder dan ‘ontbubbelen’, het is meer dan blootstelling aan andere sociale groepen dan waar jezelf toebehoort of je mee identificeert – het is verbinding en relaties aangaan. ‘Ontbubbelen’ in de bieb gebeurt door ontmoeten van mensen die anders zijn dan jij en connectie gebeurt wanneer we een stapje verder gaan en die anderen leren kennen.

Rianne van Melik en Jamea Kofi van de Radboud Universiteit doen onderzoek naar openbare bibliotheken als sociale infrastructuur. In deze column bespreken ze om beurten hun belangrijkste bevindingen.

Europese voorvechtsters van bibliotheken: een dubbelinterview

Erna Winters gekozen tot president van EBLIDA

Nu de nationale en lokale subsidies voor bibliotheken in veel landen onder druk staan, wordt Europa steeds belangrijker. De Nederlandse Erna Winters en de Vlaamse Jessica Jacobs stelden zich verkiesbaar voor EBLIDA, de Europese lobbyorganisatie voor bibliotheken. Winters werd gekozen als president voor de periode 2024-2027 en Jacobs werd gekozen in het uitvoerend comité voor dezelfde periode.

TEKST: ELSELIEN DIJKSTRA • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) is volgens hun website 'de gemeenschaps- en netwerkhub voor alle bibliotheekorganisaties in Europa die streven naar een duurzame, democratische en rechtvaardige samenleving'. De organisatie is gevestigd in Den Haag en bestaat sinds 1992. EBLIDA heeft 121 leden (voornamelijk bibliotheekorganisaties en verenigingen) in 32 landen en vertegenwoordigt 65.000 Europese bibliotheken.
In april werd het nieuwe EBLIDA-bestuur verkozen voor 2024-2027. Er werden tien nieuwe bestuursleden gezocht en één nieuwe voorzitter. Er stelden zich elf kandidaten beschikbaar als bestuurslid, waaronder de Vlaamse Jessica Jacobs. Voor het voorzitterschap waren er twee kandidaten: Spaska Tarandova uit Bulgarije en de Nederlandse Erna Winters.

Erna Winters

Erna Winters is directeur van het ABC Huis, een nieuwe multifunctionele organisatie in Noord-Holland, waarin Artiance (centrum voor de kunsten in Alkmaar) en bibliotheek Kennemerwaard zijn gefuseerd. Tussen 2009 en 2015 lobbyde ze als bestuurslid voor EBLIDA onder andere om verweesde werken (titels waarvan het auteursrecht is verlopen) toegankelijk te maken voor bibliotheken.

Waarom besloot je om je kandidaat te stellen voor het voorzitterschap van EBLIDA?
'Ik werd gevraagd door de VOB. Ik heb gezegd dat ik er even over wilde nadenken, want ik ben al eerder lid geweest van het bestuur van EBLIDA en ik vind eigenlijk dat je niet terug moet keren op oude plekken. Maar ik heb dat toen wel met heel veel plezier gedaan en ze vroegen mij expliciet om te gaan voor de voorzittersrol. Ik wilde het ook eerst intern bespreken, want het vergt ook wat van de organisatie waar ik nu voor werk. De Raad van Toezicht vond het een goed idee, dus toen heb ik me kandidaat gesteld.

Voor mij persoonlijk is het vooral een bron van inspiratie. Ik word altijd blij als ik met collega's heb gesproken over vraagstukken waar we mee bezig zijn. Ik wil ook graag gezamenlijk met de andere leden van het bestuur kunnen trekken aan het op de kaart zetten van bibliotheken op de Europese agenda. Ik zit ook in het bestuur van Public Libraries 2030. Ook met die directeur (Ilona Kish van PL2030, red.) heb ik er wel eerst over gesproken over hoe zij er tegenaan keek als er mogelijk in het bestuur iemand zit die ook voorzitter van EBLIDA zou zijn. Zij zou dat heel erg toejuichen, want dat betekent alleen maar dat soms dingen makkelijker gaan in de samenwerking.'

Foto: Ed van de Pol

Wat zijn volgens jou op dit moment de belangrijkste gedeelde uitdagingen voor bibliotheken in Europa?
'Nou de allergrootste is een constante factor, dat is geld. Of je nou in het "armere deel" van Europa zit of in het "rijkere deel". Het is voor elke bibliotheek met de stijgende inflatie de vraag: krijg je wel of niet meer geld van je overheid? Ik denk dat dat de grootste uitdaging is.
De volgende grote uitdaging: de polarisatie en de verharding in de samenleving en de rol van bibliotheken in de democratie. Bibliotheken maken daar natuurlijk deel van uit, met de vrijheid van toegang tot informatie en de vrijheid van meningsuiting. Die rol wordt nog niet overal in Europa evenveel gegund aan de bibliotheek. Ik denk dat dat een belangrijk issue is om nog beter over het voetlicht te brengen. Bij een gedeelte van het Europarlement en bij ambtenaren begint dat echt wel te landen. Bibliotheken hebben inmiddels een paragraaf gekregen in het Culturele Manifest. Dat is gelukt. Nu gaat het erom dat we daar ook centjes bij krijgen. Dat er projecten komen. Europabreed, of in ieder geval op een aantal plekken in Europa, zodat die ook weer als mooie projecten elders in Europa uitgezet kunnen worden.
Daarnaast is er de digitalisering, en de effecten daarvan op onze dienstverlening. Dan heb ik het niet alleen maar over e-boeken, maar ook over AI en digitale geletterdheid. Ik denk dat dat grote uitdagingen zijn waar bibliotheken al hele stappen in gezet hebben. Maar ik denk dat het bewustzijn van welke rol de bibliotheken daarin kunnen spelen niet Europabreed zo gedragen wordt. Dus eigenlijk gaat het vooral over lobbyen bij Europa, maar ook over samenwerking. Ik denk dat we erg veel van elkaar kunnen leren.'

Aan welke doelen wil je werken nu je verkozen bent?
'De kans is aanwezig dat Nederland ook het voorzitterschap krijgt van de Culturele Commissie, en het zou prachtig zijn als we toe kunnen werken naar een soort raamwerk voor een Europese Bibliotheekwet. Of naar een manifest, wat de aanloop kan zijn tot een Europese Bibliotheekwet. Dat zou dan betekenen dat er een basis wordt vastgelegd in Europese wetgeving waar elk land aan moet voldoen.
Dat is natuurlijk een stevige ambitie. Ik denk dat we moeten beginnen te vragen naar: wat is een kerntaak van de bibliotheek en kunnen we daar op Europees niveau afspraken over maken? Waar staat een bibliotheek voor? Is er een gedeelde missie of visie op te stellen voor bibliotheken? Als je een soort manifest als eerste start aanvaard krijgt, is dat al een hele stap. Ik bedoel, de Nederlandse Bibliotheekwet heeft ook tien, vijftien jaar geduurd. Keulen en Aken zijn ook niet op één dag gebouwd.'

Op welke manier kan jouw achtergrond als directeur van ABC Huis bijdragen aan jouw functie bij EBLIDA?
'Als directeur ben je altijd bezig met: hoe vertel ik het verhaal? Hoe leg ik de verbinding? In mijn organisatie gaat het om verbinding tussen de verschillende teams, maar ook met partners in de stad. Dat is in wezen niet heel erg anders nu ik voorzitter

van het EBLIDA-bestuur ben geworden. Hoe leg ik verbinding met de rest van het bestuur? Hoe houden we verbinding met de leden, met de belanghebbenden, met de stakeholders? Daar neem ik mijn ervaring in mee. Bij het ABC Huis heb ik te maken met twee verschillende culturen, de kunstsector en de bibliotheek. Die twee culturen bij elkaar brengen en waarderen. Ik denk dat ik wel wat ervaring in kan brengen.'

Wat kan EBLIDA voor Europese openbare bibliotheken betekenen?
'Ik denk vooral aan die lobby. Uiteindelijk gaat het erom dat het verhaal moet kloppen: lokaal, regionaal, nationaal en op Europees niveau. Overal zou je dezelfde boodschap moeten uitspreken over wat het belang is van bibliotheken voor de lokale gemeenschap. Binnen de uitdagingen waar een gemeente of een land voor staat. Dat besef moet eigenlijk in al die bestuurslagen aanwezig zijn. Bibliotheken zijn pijlers van een goedwerkende democratie. Dat je vrije toegang tot informatie hebt, en dat er instituten zijn die mensen leren naar informatie te zoeken en deze te beoordelen op betrouwbaarheid. Voor heel veel mensen is dat gesneden koek. "Dat weet je toch?" Maar we zien inmiddels ook hoe veel fake news er is, en dat AI ongelooflijk met ons op de loop kan gaan. Daar kunnen bibliotheken, als ze geworteld zijn in die lokale gemeenschap, echt een belangrijke rol in spelen.'

Jessica Jacobs

Jessica Jacobs is directeur van de VVBAD (Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie) en werd gekozen als bestuurslid van het uitvoerend comité van EBLIDA. In Nederland is de VVBAD onder andere bekend als organisator van het tweejaarlijkse congres Informatie aan Zee.

Waarom besloot je om je kandidaat te stellen?
'Een aantal uitdagingen waar we als bibliotheeksector voor staan, vereist een aanpak op een hoger niveau. Als VVBAD gaan we in gesprek met de Vlaamse en de federale overheid, maar het globale karakter van bijvoorbeeld de bedreiging voor onze democratische waarden vereist volgens mij ook een Europees kader.
In april vorig jaar keurde de Europese Raad aanbevelingen goed voor de nationale bibliotheekwetgeving van lidstaten. Dit document kwam er in samenwerking met EBLIDA, en dit raakt zeer sterk aan het werk waar ik dagelijks mee bezig ben. Bibliotheken zijn de meest democratische plekken in onze samenleving. In die hoedanigheid moeten zij zowel beschermd als ondersteund worden. Zodat zij de vrije toegang tot informatie voor alle burgers kunnen blijven garanderen, alsook over de tools en vaardigheden beschikken om de maatschappelijke uitdagingen – denk maar aan de agenda 2030 met duurzame ontwikkelingsdoelstellingen – aan te gaan.
Tijdens mijn aanwezigheid op het congres van EBLIDA in Luxemburg merkte ik hoeveel aandacht er werd besteed aan de bibliotheken als instellingen die de democratische waarden verdedigen. Mijn interesse in de werking van EBLIDA werd tijdens deze dagen sterk gewekt. Er kwamen zo veel thema's aan bod waarmee wij ook aan de slag gaan, dat het mij een win-win leek om sterker betrokken te kunnen zijn bij de werking van EBLIDA. Ik wil zo input kunnen leveren uit het bibliotheeknetwerk dat ik binnen de VVBAD heb om het werk van EBLIDA te versterken.'

Wat zijn volgens jou op dit moment de belangrijkste gedeelde uitdagingen voor openbare bibliotheken in Europa?
'Bibliotheken moeten aan hun imago werken en hun impact en dienstverlening heel duidelijk maken om zichzelf op de kaart te (blijven) zetten, bij zowel gebruikers als politici. Het is zo belangrijk dat ze dit doen. Onder andere de polarisering in de samenleving brengt een grote uitdaging met zich mee. We hebben nood aan derde plekken, plaatsen waar we in verbinding kunnen gaan en soms letterlijk uit de eenzaamheid kunnen komen. Plaatsen waar we kunnen ontdekken, bijleren en groeien, zonder een financieel winstmodel erachter. Een plaats waar geen beïnvloeding is omwille van financieel of politiek gewin. De bibliotheek is hier de plek bij uitstek voor, maar ook deze instelling kan onder druk komen te staan door besparingsmaatregelen en beperkte kennis over de mogelijkheden van bibliotheken bij politici die beslissen over bibliotheekbudgetten. We zijn gewend geraakt aan de democratische principes, de vrije meningsuiting en toegang tot informatie. Maar we kunnen dit niet als vanzelfsprekend beschouwen, we zullen hard moeten werken om dit te behouden. Dat lijkt me een gedeelde bezorgdheid en gemeenschappelijk doel in Europa. En ik zie hier een belangrijke, maar zeker geen gemakkelijke, rol voor de bibliotheken in.'

Aan welk(e) doel(en) wil je werken nu je gekozen bent?
'Ik wil helpen aan het vormgeven van een gemeenschappelijk verhaal voor de bibliotheken in Europa. Om er een nog sterker netwerk van te maken. EBLIDA heeft mooie verdiensten en projecten, die aansluiten bij mijn werk rond belangenbehartiging van en professionalisering in de bibliotheeksector. Ik denk aan de aandacht voor de duurzame ontwikkelingsdoelen, bibliotheekwetgeving en het verdedigen van democratische waarden en vrije toegang tot informatie. Ik hoop dat de expertise van de bibliotheken uit mijn huidige netwerk EBLIDA en het

Europese verhaal voor bibliotheken kan versterken; en omgekeerd, dat ik het verhaal van EBLIDA naar mijn netwerk kan brengen zodat de bibliotheken lokaal sterker verankerd geraken. Laat ons hopen dat we het ook de komende jaren kunnen waarmaken en dat EBLIDA de werking van bibliotheeksector kan helpen verbeteren en versterken.'

Op welke manier kan jouw achtergrond in Russische en Poolse taal en cultuur bijdragen aan jouw functie bij EBLIDA?
'Mijn blik is gericht op de wereld, ik ben van nature geïnteresseerd in wat er internationaal speelt en leeft. Door mijn studie in de Slavistiek en Oost-Europakunde kwam ik met mensen in contact die een andere culturele achtergrond hebben. Dat vond ik een zeer verrijkende ervaring. Ik studeerde een jaar in Rusland en een zomer in Polen, waar ik ook in contact kwam met veel internationale studenten. Dat was ook de aanleiding om internationale contacten te blijven opzoeken. Ik heb geleerd om zonder te oordelen een andere cultuur beter te leren kennen. Dat vind ik zo leerrijk omdat ik dan op zoek kan gaan naar dingen waar we van elkaar kunnen leren. Dat hoop ik mee te nemen in mijn bestuursfunctie bij EBLIDA: de gelijkenissen en verschillen te zien en in te zetten als accelerator voor een nog sterkere bibliotheekwerking. Ik kijk er heel erg naar uit om nieuwe connecties te maken en nog meer connecties tussen anderen mogelijk te maken.'

Wat kan EBLIDA voor Europese openbare bibliotheken betekenen? En specifiek voor Vlaamse openbare bibliotheken?
'Nationale bibliotheekverenigingen hebben een bijzonder belangrijke functie, maar ze kunnen sterker staan als ze ondersteund worden en hun expertises delen binnen een Europees kader. De eigenheid van bibliotheken, zelfs op lokaal niveau en afgestemd op de specifieke lokale behoeften, moet en kan behouden worden. Maar door een sterk Europees netwerk kunnen ervaringen in de sector breder gedeeld worden, dat lijkt me zeer waardevol. EBLIDA kan ook het gemeenschappelijke verhaal van de bibliotheken in Europa, die duidelijke gedeelde waarden hebben, versterken. We werken op Vlaams niveau veel aan imagobuilding van de bibliotheken, dat dit werk ook op Europees niveau gebeurt, versterkt het verhaal van de bibliotheken.'

Foto: Britt Janssen

Drieluik over duurzaamheid, deel I: duurzame gebouwen

‘Het uiteindelijke doel van verduurzaming? Een betere wereld!’

Een bibliotheekpand verduurzamen, hoe doe je dat? Bibliotheek Zuid-Kennemerland vertelt over de ervaringen in Haarlem-Centrum, en Bibliotheek Rotterdam belicht de plannen voor het verduurzamen van de centrale bibliotheek.

TEKST: FEMKE VAN DEN BERG • FOTO: PROBIBLIO

In de bibliotheek Haarlem-Centrum was sprake van achterstallig onderhoud. ‘Het dak was zo lek als een mandje. En het binnenklimaat zó slecht, dat mensen in de zomer soms letterlijk flauwvielen van de hitte’, vertelt Rob Vermeeren, projectmanager van de verbouwings- en nieuwbouwprojecten van Bibliotheek Zuid-Kennemerland. ‘Daarom moesten we verbouwen, maar ook omdat uit onderzoek, waaraan de gemeente meebetaalde, bleek dat onze burgers graag een bibliotheek wilden die veel meer maatschappelijk georiënteerd is. Om deze inhoudelijke vernieuwing te realiseren, moesten sommige van onze panden worden verbouwd en anders ingericht. Een uitgelezen kans om ze meteen te verduurzamen. In Haarlem-Centrum gebeurde dit in de periode mei 2022-februari 2023.’

Verduurzamingsmaatregelen

De Bibliotheek Haarlem-Centrum bestaat uit twee delen. ‘Het oudste is het 16de-eeuwse Doelengebouw. In dit rijksmonument zitten vergaderzalen en activiteitenruimtes’, vertelt Vermeeren. ‘Het nieuwere deel, uit 1974, heeft veel glas en een slankere constructie. Hierin bevindt zich de eigenlijke bibliotheek.’ Om de verbouwing en verduurzaming te begeleiden, werd (via de gemeente) een monumentenarchitect aangetrokken. ‘In het rijksmonument zitten bijvoorbeeld oude kozijnen, met heel dunne roedes. De architect keek welke beglazing daarin toegepast kon worden’, vertelt Vermeeren. ‘Ook heeft hij meegedacht over het isoleren van het dak van het nieuwere deel.’
Vermeeren somt op welke verduurzamingsmaatregelen nog meer werden toegepast: ‘Oude ruiten zijn vervangen door HR++-glas of vacuümglas, asbest is op veel plekken, weggehaald, we kregen overal ledverlichting – de provincie Noord-Holland heeft hieraan bijgedragen met een subsidie van 117.000 euro. Verder lieten we een nieuw systeem installeren voor klimaatbeheersing. We hebben nu voor het eerst ook koeling in het gebouw.’ Toch is het energieverbruik lager dan in 2021, vertelt Vermeeren. ‘We zijn van een energielabel H naar B gegaan. In het jaar 2021 verbruikten wij 7.217 m3 gas. Na de verbouwing was het gebruik met 58 procent gedaald. Het gebruik van elektra nam af met 18,6 procent.’

Screenshot uit de videoserie ‘De duurzame bibliotheek’ van Probiblio. Deze video’s zijn te vinden op het YouTubekanaal van Probiblio.

Financiën

De gemeente Haarlem, eigenaar van het pand, stak zo’n 5 miljoen euro in de verbouwing en verduurzaming. Toch stelt Vermeeren dat verduurzamen eigenlijk niet zo veel – extra – geld kost. ‘Het meeste geld gaat sowieso naar arbeid, niet naar duurzame materialen. HR++-glas is bijvoorbeeld niet veel duurder dan “normaal” dubbel glas.’ De gemeente Haarlem stelde tevens geld (zo’n 1,5 miljoen euro) beschikbaar voor de overige drie Haarlemse vestigingen. ‘Daar gaan we de komende jaren aan de slag, en ook nog op enkele andere locaties. Rond 2027 hopen we klaar te zijn met de hele verbouwings-, vernieuwings- en verduurzamingsoperatie’, aldus Vermeeren.

Renovatie in Rotterdam

In Rotterdam start na de zomer van 2025 de renovatie van de Centrale Bibliotheek, die naar verwachting 3,5 jaar duurt. Directeur-bestuurder Alice Vlaanderen: ‘Renovatie is noodzakelijk om dit gebouw uit 1983, dat eigendom is van de gemeente, toekomstbestendig te maken. In technisch opzicht is het verouderd en versleten. Zo zijn de installaties niet meer van deze tijd, waardoor het pand onvoldoende energiezuinig is. Bovendien is de verbouwing noodzakelijk om meer ruimte te geven aan

de maatschappelijk-educatieve functies van de bibliotheek. Voor de renovatie stelt de gemeenteraad 160 miljoen euro beschikbaar.' Tijdens het hele traject is de gemeente als eigenaar verantwoordelijke voor de begeleiding, vertelt Saskia Boesjes (manager Vastgoed en Facilitaire Zaken).

Iconisch gebouw

De verbouwing is tegelijkertijd een verduurzaming. 'Dat er is gekozen voor renovatie van dit iconische gebouw van architecten Van den Broek & Bakema en niet voor nieuwbouw, is op zichzelf al een duurzame keuze', stelt Boesjes. 'Het betonskelet van de Centrale blijft straks gewoon staan. De uitbreiding van het aantal vierkante meters wordt met duurzaam hout gerealiseerd. Verder wordt het gebouw van "triple glas", warmte- en koudeopslag en zonnepanelen voorzien. En de terrassen worden vergroend. De bibliotheek is zelf verantwoordelijk voor de inrichting. En ook daar maken we duurzame keuzes.' Tijdens de verbouwing verhuist de bibliotheek voor drie jaar naar een kantoorpand. 'Dit wordt grotendeels circulair ingericht; we hergebruiken waar mogelijk bestaande materialen en de huidige inventaris', aldus Boesjes.

Een betere wereld

In de lopende beleidsperiode (2025-2028) blijft 'verduurzaming' een belangrijk aandachtspunt, vertelt Vlaanderen. 'We zijn met alle gebouweigenaren/verhuurders van bibliotheekvestigingen in ons werkgebied in gesprek over hoe zij verduurzamen en hoe wij daarbij kunnen aansluiten.'
Vlaanderen en Boesjes vertellen dat de bibliotheek een Green Team heeft van betrokken medewerkers die het onderwerp 'duurzaamheid' op de agenda houden bij de collega's. 'En voor onze burgers hebben we nu al programmering rondom dit thema, zoals over energiebesparing. We hopen hun straks nog meer nog meer informatie en inspiratie te kunnen gaan bieden over duurzaamheid', zegt Vlaanderen. Boesjes: 'Het uiteindelijke doel van verduurzaming? Een betere wereld!'

Naschrift redactie

Negentig procent van de bliotheken vindt duurzame ontwikkeling belangrijk tot zeer belangrijk. Toch brengt 46 procent van de respondenten die dit aangeven het niet zelf in praktijk, zo blijkt uit onderzoek van de KB uit 2022: *Bibliotheken en duurzame ontwikkeling*, rechtstreeks te downloaden via de verkorte link: tinyurl.com/bdhvfpee
In een drieluik brengt Bibliotheekblad de komende maanden voorbeelden onder de aandacht van bibliotheken die wél met verduurzaming aan de slag zijn gegaan. In deel II: aandacht voor een duurzame bedrijfsvoering. Deel III gaat over duurzaamheid in programmering en collectie.

De Groene Menukaart

Ook aan de slag met verduurzaming? De Groene Menukaart helpt bibliotheken op weg. Suze Gehem (oprichter van De Groene Grachten, een bureau voor duurzaam advies en uitvoerbegeleiding dat onder meer bibliotheken ondersteunt) vertelt er meer over. In juni 2023 was de lancering van De Groene Menukaart voor bibliotheken. Dit is een initiatief van de metropoolregio Amsterdam, de provincie Noord-Holland, Probiblio en De Groene Grachten.

Suze Gehem vertelt dat De Groene Menukaart voor bibliotheken op laagdrempelige wijze inzicht geeft in de duurzame mogelijkheden voor bibliotheekgebouwen, van gevelisolatie tot ledverlichting en vergroening van daken. 'Met De Groene Menukaart willen we bibliotheken concrete handvatten bieden', vertelt ze. 'Op dit onlineplatform staan tips over ventilatie, verwarming, isolatie, water, groen, koeling en *quick wins* – dat zijn stappen die bibliotheken snel en eenvoudig kunnen zetten om te verduurzamen.' Bibliotheken lezen op het platform ook informatie over subsidieregelingen en regelgeving. En hoe ze, ook als huurder van een gebouw, hun duurzame ambities kunnen realiseren. Bovendien vertellen andere bibliotheken er over hun ervaringen met verduurzamen.

Speciale aandachtspunten

Wat zijn nu aandachtspunten die specifiek zijn voor bibliotheken als het gaat om verduurzaming? 'Op de eerste plaats natuurlijk de collectie!', zegt Gehem. 'Het optimaal in conditie houden van met name boeken vraagt om een bepaalde temperatuur en luchtvochtigheid.' Ze vervolgt: 'Verder heb je binnen bibliotheken vaak verschillende *zones*: een zone voor activiteiten, eentje voor de uitleen, een voor kantoren. Die stellen elk hun eigen eisen, onder meer qua klimaatbeheersing en verlichting. Daarnaast zitten bibliotheken soms in monumentale panden en zijn ze vaak eigendom van een gemeente. Met dit alles heb je rekening te houden als je gaat verduurzamen.'

Opbrengsten

Verduurzaming kan bibliotheken veel opleveren, stelt Gehem. 'Om te beginnen een lagere energierekening, maar ook meer comfort, voor medewerkers en bezoekers. Bijvoorbeeld doordat het binnenklimaat aangenamer is geworden. Bovendien kunnen duurzame maatregelen van bibliotheken hun bezoekers inspireren.' Ze geeft een voorbeeld. 'In opdracht van de gemeente Leiden was De Groene Grachten in 2020 betrokken bij een duurzaamheidsadvies voor BplusC, het pand waarin de bibliotheek is gehuisvest. Dit advies leidde onder meer tot de keuze voor vacuümglas. Burgers die overwegen dit ook aan te schaffen, kunnen nu in de bibliotheek bekijken hoe het eruitziet en zich laten informeren. De bibliotheek is dus ook een "rolmodel" als het gaat over verduurzaming.'

Meer informatie via de verkorte link: tinyurl.com/468k6ap6

Foto: De Groene Menukaart

Robin Bierens, directeur-bestuurder Bibliotheek Oosterschelde

‘Mijn deur staat altijd open’

Robin Bierens kwam via de bancaire sector in de bibliotheekbranche terecht. Daar zet hij zich met hart en ziel in voor een bruisende bibliotheek, waar hij soms nog steeds als outsider naar kijkt.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Was je altijd al een fervent lezer?
Ik heb altijd al gelezen. Tot mijn puberteit ging ik altijd met mijn ouders naar de bibliotheek. Daarna kwam er even de klad in; pas toen ik een zoon kreeg, keerde ik terug naar de bieb. Ik heb het lezen vanuit huis niet meegekregen; wij waren meer gericht op sport, met name voetbal. Mijn vader was voetbaltrainer van amateurclubs. Op zondag zat ik dus altijd bij sportvelden. Zodra het kon, begon ik zelf met voetballen. Op zondagavond keken we met het bord op schoot naar *Studio Sport*. Ik werd wel voorgelezen, maar lezen had geen heel prominente rol.

Hoe is je loopbaan verlopen?
Na mijn middelbareschooltijd heb ik me gespecialiseerd in economie en bedrijfskunde. Toen ik aan het werk ging, in 2001, was er net een recessie gaande, dus werk vinden als starter op de arbeidsmarkt was toen best lastig. Wel wist ik dat ik één ding niet wilde worden, en dat was intercedent: commerciële arbeidsbemiddeling. Toch was dat mijn eerste baan, en daar heb ik nooit spijt van gehad: ik kreeg vaardigheden aangeleerd waar ik vandaag de dag als directeur nog steeds profijt van heb. Ik heb geleerd me in te leven in mijn gesprekspartner en de vraag achter de vraag te horen, bijvoorbeeld in gesprek met gemeenteraadsleden. Als bibliotheek moet je helder je toegevoegde waarde kunnen uitleggen: welke oplossingen bied je voor welke problemen en maatschappelijke uitdagingen?
Na een paar jaar maakte ik de overstap naar eerst ABN AMRO en daarna Rabobank. Bij die laatste bank heb ik voor het eerst plaatsgemaakt voor maatschappelijk engagement in mijn werk. Mijn behoefte om iets voor de samenleving te betekenen groeide daar. Voor mijn masterstudie bedrijfskunde bij Tias heb ik een afstudeeronderzoek uitgevoerd voor een grote zorgorganisatie in Eindhoven. Het thema: het creëren van publieke waarde en de legitimiteit daarvan. Deze vraagstelling heeft mij nooit meer losgelaten.

Hoe kwam je bij de bibliotheek terecht?
Ik merkte na een tijdje dat ik zoekende was: hoe kan ik mijn behoefte aan maatschappelijk engagement zo goed mogelijk vormgeven? Ik organiseerde meeloopdagen voor mezelf, onder meer bij zorginstellingen en op hogescholen. Aan de bibliotheek had ik echter nog niet gedacht, totdat ik als MT-lid van de Rabobank een cheque ging uitreiken vanuit het coöperatiefonds aan de bibliotheek in Roosendaal. Tijdens dat gebeuren raakte ik in gesprek met de toenmalige directeur-bestuurder: ken jij geen manager publieke dienstverlening die voor ons zou kunnen komen werken?
Daar was ik zelf eigenlijk wel erg geïnteresseerd in. Ik kreeg ook andere aanbiedingen, maar ik koos in 2019 met volle energie voor de bibliotheek. Waar het op de kantoren bij de banken steeds stiller werd omdat men meer digitaal ging bankieren, was de bibliotheek in Roosendaal juist heel bruisend. Studenten waren er aan het leren, er waren taalleergroepen aan de gang – dat oogde zo anders dan de stille bieb die ik kende van vroeger. Ik voelde zo veel meer warmte dan vroeger, daar ging ik van aan. Ik leerde al snel over de transitie van de bibliotheekbranche en alle activiteiten die op het programma stonden. Daar kreeg ik ontzettend veel energie van. Ik zag wat er al was, maar ook wat er nog moest gebeuren: het Informatiepunt Digitale Overheid werd toen net opgezet en de ICT moest een update krijgen. Ook kwam ik meteen in een fusietraject met de Bibliotheek West-Brabant terecht – ook dat proces kende ik al vanuit de Rabobank, dus daar kon ik mijn kennis en ervaring mooi voor inzetten.
Ook ging ik in gesprek met partners, zoals scholen, maar ook het bedrijfsleven, zoals sportscholen en supermarkten. De private en publieke sector werken nog te vaak los van elkaar, waardoor we mogelijkheden om de krachten te bundelen missen. We vliegen maatschappelijke uitdagingen nog niet vaak genoeg centraal aan. Denk bijvoorbeeld aan mentale en fysieke gezondheid en aan de bestrijding van laaggeletterdheid. We hebben er allemaal evenveel baat bij dat zulke problemen worden opgelost, en allemaal hebben we verschillende middelen beschikbaar: financiën,

Foto: Ministerie van OCW / Floor Catshoek

Robin Bierens: 'Ik ben op zoek naar de balans tussen denken en doen: iets wel goed doordenken, maar er niet in blijven hangen.'

een publiek gebouw dat altijd toegankelijk is, noem maar op. We kunnen elkaar daar nog beter in vinden.
Eind 2021 kreeg ik de tip dat de Bibliotheek Oosterschelde een nieuwe directeur zocht. Ik had nooit gedacht dat ik dat zou worden, maar nu ik er zit, vind ik het hartstikke leuk. Ik was eraan toe om meer vrijheid te krijgen om zelf keuzes te maken. Ik had een eigen visie opgebouwd, mede met dank aan de opleiding die ik had gevolgd. Ik was eraan toe om het zelf te gaan doen. Er was ook de expliciete wens vanuit de Raad van Toezicht om iemand te vinden met een bedrijfskundig profiel. Na een heel plezierig traject werd ik op 1 januari 2022 benoemd.

Is werken bij de bibliotheek anders dan in andere sectoren? Wat is het verschil?
Een verschil zit allereerst in de opbouw van het personeelsbestand. In de bankenwereld was de verhouding tussen bijvoorbeeld mannen en vrouwen min of meer gelijk. In de bibliotheek werken we met veel meer vrouwen. Ook werken er bij onze bibliotheek relatief weinig mensen met een migratieachtergrond. Een meer inclusief personeelsbestand is een belangrijk punt is ons strategisch HR-beleid.
Verder is een belangrijk verschil natuurlijk de financiering. De bibliotheek is een grotendeels gesubsidieerde instelling. Dat biedt veiligheid, maar je bent ook afhankelijker van de prestatieafspraken die je met gemeenten maakt en de grilligheid van de politiek. In het bedrijfsleven kun je sneller en onafhankelijker keuzes maken.
Ik vind het bewonderenswaardig hoeveel mensen in onze sector en daarbuiten zich met hart en ziel inzetten voor de bibliotheek. Aan de andere kant blijf ik me met de frisse blik van een buitenstaander elke dag weer verbazen over de manier waarop onze sector is ingericht, met zo veel verschillende organisaties, gemeenten en de drie rijkslagen. Al die lokale bibliotheken en hun gemeentes werken met hart en ziel, maar niet altijd doelmatig. Kijk bijvoorbeeld naar de beleidsplannen die we allemaal voor onszelf aan het maken zijn en de ICT-netwerken die we ieder voor zich inrichten. Ik denk dat dat efficiënter kan. Ook zou de financiering van het bibliotheekstelsel in Nederland anders kunnen. Hiervoor is een stelselwijziging nodig, ik zou dat niet afwijzen.

Hoe zou je je leiderschapsstijl typeren?
Ik wil graag in verbinding staan met collega's. Mijn deur staat altijd open. Ik vind het fijn om te weten wat er bij iemand speelt. Ook vind ik het belangrijk om energie uit te stralen. Wel pas ik me aan aan de persoon die tegenover me zit. Ik zou mezelf een situationeel leider willen noemen: hoe ik me opstel, is afhankelijk van wie voor me zit.

Op welke prestatie ben je trots?
In 2015 werkte ik bij Rabobank. Op dat moment zaten we midden in een reorganisatie, had ik net een zoontje gekregen én besloot ik te beginnen aan een masteropleiding. Dat ik die drie ballen anderhalf jaar lang in de lucht heb kunnen houden én er ook nog plezier aan heb kunnen beleven, vind ik zo terugkijkend wel een prestatie. Hoe ik dat voor elkaar heb gekregen? Door duidelijk te plannen wat ik op welk moment ging doen. Vanaf zaterdagmiddag om een uur of drie ging de laptop dicht. Aan de andere kant: het is ook wel eens nachtwerk geworden.
Ook in de bibliotheek heb ik mooie momenten meegemaakt. Eind 2022 begonnen we in de bibliotheek met een doorontwikkeltraject. Samen met collega's hebben we daar handen en voeten aan gegeven, dat heeft geresulteerd in een mooi adviesrapport. Met dat rapport in de hand gaan we nu verder, onder andere in de vorm van een aantal mooie personeelsbijeenkomsten. Na afloop van zulke sessies ga ik trots naar huis: ik vind het heel bijzonder om te zien hoe iedereen meewerkt aan onze gezamenlijke doelen.
Verder denk ik met plezier terug aan de tour die we met de bibliotheek hebben gemaakt langs onze zes gemeenteraden om uit te leggen waarom wij als bibliotheek zo relevant zijn. Dat waren zonder uitzondering positieve avonden: soms hadden we officieel maar een halfuur de tijd, maar praatten we uiteindelijk drie uur lang met elkaar over de ins en outs van de bibliotheek. Niet voor niets zijn de banden met de gemeenten in ons werkgebied bijzonder goed.

Ben je meer een denker of een doener?
Ik ben een flinke scenariodenker: ik kan best even doorpeinzen over hoe we iets het beste kunnen aanpakken. Aan de andere kant kan ik slecht tegen eindeloze beleidsstukken: een idee hoeft nog niet altijd kant-en-klaar te zijn voordat we van start kunnen. Ik ben op zoek naar de balans tussen denken en doen: iets wel goed doordenken, maar er niet in blijven hangen.

Heb je hobby's?
Ik lees in de vakanties heel graag – vrijwel altijd biografieën of historische romans over de Tweede Wereldoorlog. Ik lees zo zes boeken in een week. Op een normale doordeweekse dag kom ik daar helaas niet aan toe. Op mijn nachtkastje ligt standaard de nieuwste editie van *Elsevier*; daaruit lees ik altijd een pagina voordat ik in slaap val. In het weekend duik in de kranten. Ik lees *de Volkskrant*, *Telegraaf* en *NRC Handelsblad* – ik vind het belangrijk om verschillende meningen naast elkaar te kunnen leggen.
Verder sta ik zaterdag vaak langs de kant bij het voetbal om naar de wedstrijden van mijn zoon te kijken. Ook ga ik graag de stad in om een hapje te eten of naar de bioscoop. Sinds kort woon ik in Breda: ik spreek daar graag met vrienden en familie af om samen te borrelen en te dineren.

Wat je is je favoriete vakantiebestemming?
Mijn vakanties zijn weinig spannend: de afgelopen tien jaar zijn we met het gezin elke zomervakantie naar dezelfde camping in Zuid-Frankrijk gegaan. De invulling is altijd hetzelfde: we

zwemmen veel en slaan vaak een boek open. Alleen met mijn man ga ik liever naar grote steden, zoals Berlijn of Parijs, of we zoeken de zon op, bijvoorbeeld op Ibiza. Je zult mij niet zo snel in Noord-Europa tegenkomen, da's mij te koud. In de beperkte tijd die ik heb om tijd in het buitenland door te brengen, ga ik niet zo snel door de bossen of in de regen lopen – dat kan ik in Nederland al.

Wat weten maar weinig mensen over jou?
Ik heb als klein jongetje een jaar paardrijles gehad. Ik vind het nog steeds mooie dieren: als ik op het strand een paard voorbij zie galopperen, word ik daar altijd blij van. Waar mijn fascinatie toen vandaan kwam, dat snap ik niet zo goed – misschien kwam het door een cowboyfilm die ik destijds had gezien en die indruk had gemaakt.

Foto: uit de privécollectie van Robin Bierens

Robin Bierens tijdens een zomervakantie met zijn gezin op camping *Domaine de Massereau* in Sommieres Frankrijk.

Van bibliothecaris tot klavecimbelbouwer

‘Ik ben gefascineerd door mensen kan hebben’

Jan Kalsbeek: ‘Dat houtbewerken heb ik heus goed onder de knie gekregen, maar het is nooit iets geworden wat makkelijk bij me lag.’

de invloed die klank op

Op advies van zijn vader schreef hij zich als boekenliefhebber in op de Bibliotheek- en Documentatieacademie, maar toen hij eenmaal werkzaam was in de openbare bibliotheek van Katwijk, en later die van Neede, bleek zijn ware passie een andere. Jan Kalsbeek volgde zijn hart en begon aan een nieuw hoofdstuk in zijn leven. Een episode waar hij binnenkort een punt achter zet.

TEKST EN FOTO'S: EIMER WIELDRAAIJER

In de Engelstalige landen noem je het een *knee jerk reaction*, en als Jan Kalsbeek meedeelt dat hij in 1949 het levenslicht zag in Oegstgeest, gaan de gedachten zoals te verwachten viel meteen uit naar de bekendste inwoner van die Zuid-Hollandse plaats: Jan Wolkers. Kalsbeek: 'Je bent niet de eerste met die associatie, maar mijn ouders hebben Jan Wolkers inderdaad gekend. Mijn vader was beeldhouwer, keramist en schilder, zeg maar algemeen kunstenaar. Hij zat een blauwe maandag op dezelfde academie in Den Haag als Jan Wolkers. Vergeet niet dat Oegstgeest in die dagen een klein dorp was waar vrijwel iedereen elkaar kende.'

Kalsbeek vervolgt: 'In de loop van haar huwelijk is mijn moeder met zang begonnen, dus je kunt wel stellen dat ik in een cultureel milieu ben grootgebracht. Als kind kreeg ik pianoles, iets wat ik daarna een beetje liet versloffen maar in mijn latere tienerjaren weer heb opgepakt. Regelmatig ging ik logeren bij een oom en tante die een spinet hadden. Dat vond ik leuker dan de piano. Als ik bij hen op bezoek was, zat ik veel op dit instrument te spelen.'

Bibliotheek- en Documentatieacademie

Hoewel je dat – gezien zijn liefde voor de klassieke muziek – wellicht zou veronderstellen, ging Kalsbeek na de middelbare school niet naar het conservatorium. 'Nee joh, ik speelde helemaal niet zo goed. Toen ik in het examenjaar op de hbs-A zat, zag mijn vader een advertentie voor de bibliotheekschool in de krant. "Jij houdt nogal van lezen, is dat niks voor jou?", vroeg hij. Wij woonden in die tijd in een appartement boven mijn oma. Toen ik haar vertelde wat mijn vader had geopperd, zei mijn gootmoeder: "Dan moet je eens langsgaan bij meneer Van Riemsdijk, de directeur van de Bibliotheek- en Documentatieacademie. Die woont hier vlakbij, aan de overkant

Jan Kalsbeek: 'Ik bouw drie klavecimbels in een jaar. Vier maanden per instrument. In de loop der jaren heb ik er 125 gebouwd, maar nu is het welletjes.'

van het park." Dat heb ik gedaan. Van Riemsdijk nodigde me uit om bij hem langs te komen op de bibliotheekopleiding in Amsterdam. Op dat voorstel ben ik ingegaan, en na ons gesprek kwam ik thuis met een aanmelding. Dat kon toen nog.'

Kalsbeek rondde de opleiding af, en knoopte er een vervolgstudie voor leidinggevende functies aan vast. 'Voornamelijk om uit dienst te blijven. Uiteindelijk ben ik wel twee weken militair geweest, waarna ik werd afgekeurd op S5, maar dat is een heel ander verhaal. Vervolgens kon ik aan de slag in de openbare bibliotheek van Katwijk. Ik had wel eens vakantiewerk gedaan, maar dit was mijn eerste echte baan. Ik vond het leuk, maar ook lastig om mij te handhaven tegenover sommige personeelsleden. Ik ben altijd een lezer geweest die graag op zichzelf was, en dan kom je ineens in een gestructureerde organisatie. Met het publiek kon ik goed omgaan, maar er school op dat moment niet echt een manager in me.'

Anderhalf jaar na zijn start in Katwijk werd hij benaderd door het Instituut Culturele Antropologie en Ontwikkelingssociologie in Leiden, waar hij eerder stage had gelopen. 'De bibliothecaresse belde me op en zei: "Ik ga hier weg, en als jij op mijn baan solliciteert, is die voor jou." Haar tip heb ik opgevolgd, maar intussen was ik ook mijn toekomstige vrouw tegengekomen. We wilden allebei weg uit het westen, en om die reden had ik een afspraak gemaakt bij de provinciale bibliotheekcentrale in Gelderland. Na dat gesprek ging ik naar huis met een baan als bibliothecaris in de openbare bibliotheek van Neede. Er was een vacature in Geldermalsen en een in Neede, en omdat de Achterhoek mij meer trok viel mijn keuze op die plaats. Waar ik niet op had gerekend, was dat ik kort erna ook een telefoontje uit Leiden kreeg. Men liet mij weten dat ik als bibliothecaris kon beginnen aan het instituut. Toen moest ik schoorvoetend bekennen dat ik inmiddels een andere baan in Neede had aanvaard.'

Elpees

'Het werk in Neede beviel me best. Eens in de week hadden we een rayonbespreking in Zutphen, waar we informatie uitwisselden over mogelijk aan te schaffen boeken. Ik had één vaste kracht en daarnaast een aantal jongelui die meehielpen. Zelf stond ik ook in de uitlening. In Katwijk werkten we met het uitleensysteem Brown, in Neede met Detroit. Beide systemen werkten nog met kaartjes. Pas later diende de eerste automatisering zich aan. We zaten in Neede in een oude boerderij, die nadien werd uitgebreid met een voormalige stal. Er was een tentoonstellingsruimte voor exposities en we organiseerden optredens van Hans Dorrestijn, Herman Finkers en anderen. De kasten werden dan opzijgeschoven, de stoelen uit het dorpshuis gehaald. Heel leuk om dat soort initiatieven te kunnen ontwikkelen, maar na verloop van tijd werd het toch een sleur. Ik had het wel gezien. Ik begon me te vervelen en ging op zoek naar iets anders. Of er nooit iets spannends in de bieb gebeurde? O, jawel. We hadden een langspeelplatencollectie en op een gegeven moment merkte ik dat er steeds platen verdwenen. Toen ik erop ging letten, zag ik dat een jongen ze meenam zonder ze af te stempelen. Ik

heb hem ontboden in mijn kantoor en meteen de politie erbij gehaald, naar later bleek tegen het zere been van het bestuur. Dat had het akkefietje liever onder de pet gehouden, maar bij die jongen thuis werden er in de slaapkamer wel honderd elpees onder het bed vandaan geplukt. Allemaal langspeelplaten van de bibliotheek …

Al met al heb ik bijna tien jaar in Neede gewerkt', zegt Kalsbeek terugblikkend. 'Ik ben daar begonnen op 1 januari 1973. In mijn vrije tijd had ik het bouwen van klavecimbels ontdekt. Daar lag echt mijn hart. Waarop mijn vrouw zei: "Als je dat zo graag doet, maak er dan je beroep van. Lukt het niet, dan ga je toch terug naar de bibliotheek." Ik ben haar er heel dankbaar voor dat ze mij dat geadviseerd heeft. Ook een vriend praatte op mij in: "Jan, gooi die suffe bibliotheek eruit en ga klavecimbels bouwen." Ik antwoordde: "Dat zou ik wel willen, maar dan in het centrum van Zutphen en met een eigen werkplaats." Die vriend was zo'n type dat vervolgens zegt: "Geen probleem", en raad eens wat: een paar dagen later belde hij me al op met de mededeling: "Ik heb voor jullie midden in Zutphen een woning met een werkplaats gereserveerd." Geweldig nieuws. Minder prettig bericht was dat die woning in vlammen opging voordat wij er konden intrekken, maar uiteindelijk is het huis herbouwd, zijn wij in 1982 naar Zutphen verhuisd en kreeg ik een atelier schuin aan de overkant.'

De eerste twee jaar combineerde Kalsbeek zijn nieuwe roeping nog met een deeltijdbaan in de bibliotheek. 'Mijn overstap klinkt misschien als een gewaagde stap, maar zoals gezegd had ik in mijn vrije uren al ervaring opgedaan met het bouwen van klavecimbels. Zelfs al in Oegstgeest. Via een student die een kamer boven het huis van mijn oma bewoonde kwam ik op het spoor van een klavecimbeltje dat niet goed behandeld was en dat ik voor weinig geld kon kopen en opknappen. Later, in Neede leerde ik een leraar handenarbeid kennen die me hielp met het bouwen van een klavecimbel. Toen die af was, zei hij: "Laten we er nog een maken." Dat hebben we een paar keer gedaan. Dan verkocht ik de oude en hield ik de nieuwe.'

Klank

Wat maakt de klavecimbel voor Kalsbeek zo bijzonder? 'De klank. Dat houtbewerken heb ik heus goed onder de knie gekregen, maar het is nooit iets geworden wat makkelijk bij me lag. Ik moet daar nog altijd mijn best voor doen. Ik ben meer een bouwer van klank. Ik ben gefascineerd door de klank en de invloed die klank emotioneel op mensen kan hebben. Het mooiste compliment kreeg ik eens van een goede speler. Hij zei: "Jouw instrument klinkt geweldig, maar geeft me vooral het gevoel dat je er alles op kunt doen." Elke klavecimbel die ik bouw heeft een andere klank. Het zijn als het ware allemaal mijn kinderen. Ik bouw nooit één precies dezelfde. Pas als het instrument helemaal klaar is, weet je wat het resultaat is.'

Is hij als bouwer op zoek naar de perfecte klank? 'Dat is heel lang een valkuil geweest, de veronderstelling dat één manier de perfecte zou zijn. Een misvatting waarin je vastloopt. Ik heb ontdekt dat je veel beter kunt uitgaan van het principe dat elke klavecimbel verschillend is. Het ene instrument bevalt me beter dan het andere, maar er is niet eentje perfect.
Laatst hoorde ik iemand over het schrijfproces zeggen: "Het wordt nooit zoals je het je van tevoren voorgesteld hebt. De fantasiewereld is veel groter dan de werkelijkheid." Met een klavecimbelstuk spelen is het precies zo. Je kunt het op veel verschillende manieren spelen, maar nooit zo dat alles erin zit. Voor het bouwen van klavecimbels geldt hetzelfde. Hoe ik het moet verklaren, weet ik niet, maar ik heb het idee dat de klavecimbels die ik bouw er al zijn voordat ik aan het maakproces begin. Ze zijn er al in een andere sfeer, en ze willen hier bij mij geboren worden. Ik ben de vroedvrouw van klavecimbels. Zij vertellen mij hoe ze bepaalde dingen willen. Dat maakt ook dat je niet steeds kunt doorstomen, maar af en toe vastloopt en jezelf afvraagt: hoe gaan we nu verder? Allemaal factoren die bij elkaar komen.'

Uitgekeken

Ik bouw drie klavecimbels in een jaar. Vier maanden per instrument. In de loop der jaren heb ik er 125 gebouwd, maar nu is het welletjes. Het zal je wellicht verrassen na alles wat ik zojuist zei, maar ik ben uitgekeken op het bouwen van klavecimbels. Na het overlijden van mijn vrouw, die acht jaar geleden stierf, is het goed geweest dat ik dit werk had, en ik heb het altijd met plezier gedaan, maar langzamerhand wordt het zwaarder. Daarom stop ik dit jaar. Zal ik het missen? Misschien, maar dat is nog geen reden om er niet mee op te houden. Ik heb ook nog andere interesses. Ik houd van koken, maar in je eentje is dat niet leuk. Wat ik wil, is meer gaan schrijven. Ik moet wat ik nu doe loslaten om de ruimte te scheppen voor iets anders, en het ambacht van schrijven intrigeert me. Ken je het boek *The Artist's Way* van Julia Cameron? Deze Amerikaanse schrijfster heeft bedacht dat je, om de dag te beginnen, drie bladzijden met de hand moet schrijven over alles wat er bij je binnenkomt aan gedachten. Dat doe ik nu al een paar jaar, en dat heeft iets bij me losgemaakt. Ik wil mijn herinneringen vastleggen, vooral voor mijn twee zoons en vijf kleinkinderen.'

'Soms kom ik nog in de bibliotheek om er een krant te lezen. Een tijd ben ik ook lid gebleven. Ik las veel boeken, maar na het overlijden van mijn vrouw lag de boel zo overhoop dat ik veel dingen overboord heb gezet. Het lezen is bijvoorbeeld minder geworden. In mijn leven heb ik veel muziek gehoord en veel boeken gelezen, en dan kom je steeds minder tegen wat je raakt. Hoewel … Soms is er nog wel die vonk, en denk je: jongens, wat is dit leuk! Nu ik dit zeg komt er weer een herinnering bij me boven. Vroeger kwam mijn vrouw voor de gezelligheid af en toe in de bibliotheek waar ik werkte. Sommigen vroegen haar dan of ze een mooi boek kende. Dan gaf zij die mensen een boek mee dat ze zelf mooi vond. Ik zei dan tegen haar: "Je kunt die mensen beter vragen welk boek ze met plezier lazen en iets zoeken wat daarop aansluit." Dat advies was aan haar niet besteed. Ze viel daarin niet te corrigeren. Een buitengewoon leuke vrouw. Een gek mens. Ik mis haar nog elke dag.'

De rol van lezen en creatief schrijven in de vrije tijd

Hoe houden Nederlanders zich in hun vrije tijd bezig met cultuur en sport? Een van de belangrijkste bronnen voor het beantwoorden van deze vraag is het tweejaarlijkse onderzoek de Vrijetijdsomnibus, waarvan onlangs een nieuwe editie verscheen. Wat leren de resultaten van dit onderzoek over lezen, bibliotheken en de verhouding tot andere vormen van vrijetijdsbesteding?

TEKST: BRITT SWARTJES, ONDERZOEKER BIJ DE BOEKMANSTICHTING EN BJORN SCHRIJEN, ADVISEUR ONDERZOEK EN KENNISDELING BIJ DE KB, DE NATIONALE BIBLIOTHEEK. • FOTO: SHUTTERSTOCK

De Vrijetijdsomnibus (VTO) wordt sinds 2012 uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Mulier Instituut en de Boekmanstichting, in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Voor de meest recente editie van het onderzoek zijn tussen november 2022 en februari 2023 circa 3.000 inwoners vanaf zes jaar (of hun ouders) middels een digitale enquête of persoonlijk interview ondervraagd.

Twee van de vijf Nederlanders lezen wekelijks

Lezen is voor veel mensen een geliefde vorm van vrijetijdsbesteding. Al vanaf de eerste meting van de Vrijetijdsomnibus in 2012 blijkt dat rond de 80% van de Nederlanders minstens eens per jaar een boek leest, en rond de 40% minstens eens per week een boek ter hand neemt. De meest actieve lezers zijn kinderen tot 17 jaar: 56% van hen leest wekelijks. Ook volwassenen boven de 60 jaar, vrouwen en mensen met een hoger opleidingsniveau of hoger inkomen lezen relatief veel.

Het aandeel mensen dat wel eens een boek leest, is redelijk vergelijkbaar met het aandeel mensen dat wel eens muziek luistert (88%) of films, series of documentaires kijkt (89%). De verschillen zijn evenwel groter wanneer we kijken naar wekelijkse beoefening. 38% van de Nederlanders leest wekelijks in een gedrukt boek, e-boek of luisterboek. Muziek luisteren via de radio doet 74% van de Nederlanders minstens eens per week, muziek luisteren via streamingdiensten 56%. Films of series op televisie worden wekelijks bekeken door 65% van de Nederlanders, en films of series op streamingdiensten door 55%. Games worden door 36% van de Nederlanders minstens eens per week gespeeld.

Van papier naar digitaal

Hoewel het aandeel mensen dat leest stabiel blijft, is de manier waarop men leest wel veranderd door de introductie van digitale leesvormen. Fysieke boeken blijven weliswaar het meest gelezen, maar het aandeel lezers hiervan daalde van 79% in 2012 naar 73% in 2022. Daar tegenover staat een toename van het aandeel e-booklezers. Waar in 2012 nog 17% van de Nederlanders jaarlijks een e-boek las, is dat in 2022 toegenomen tot wel 28%. Luisterboeken werden in 2022 beluisterd door 15% van de Nederlanders, waarbij 4% wekelijks naar een luisterboek luisterde. Het beluisteren van luisterboeken is voor het eerst meegenomen in de meest recente editie van de Vrijetijdsomnibus. Hierdoor is het nog niet mogelijk de ontwikkeling hiervan in beeld te brengen. Dit kan wel aan de hand van het consumentenonderzoek naar lezen, lenen en kopen van boeken dat jaarlijks door GfK wordt uitgevoerd. Dit laat sinds 2021 een lichte toename in het gebruik van luisterboeken zien.[1]

Verbreding redenen bibliotheekbezoek

Uit de meest recente editie van de Vrijetijdsomnibus blijkt dat in 2022 iets meer mensen wel eens de bibliotheek bezochten (34%) dan in 2020 (31%). Tegelijker daalde het aandeel bezoekers dat wel eens naar de bibliotheek gaat om een boek te lenen van 72% naar 68%. Dit zou kunnen betekenen dat meer mensen de bibliotheek bezoeken voor andere activiteiten dan het lenen van boeken, hetgeen goed de verbreding van de maatschappelijke functie van de bibliotheek weerspiegelt. Kinderen tot 17 jaar bezoeken de bibliotheek het vaakst: 70% van hen deed dit in het afgelopen jaar. De Vrijetijdsomnibus maakt ook naar andere persoonskenmerken een zeer gedetailleerde uitsplitsing mogelijk. Deze vormen een aanvulling op andere bestaande inzichten over doelgroepen, zoals het Dashboard Bibliotheekleden[2] en de al genoemde consumentenonderzoeken door GfK.[3] Uit de Vrijetijdsomnibus blijken enkele interessante verschillen tussen doelgroepen. Zo bezoeken inwoners van stedelijke gebieden de bibliotheek relatief vaker dan inwoners van minder stedelijke gebieden, maar juist minder vaak om een boek te lenen. Verder blijken kinderen van migranten het meest actief gebruik te maken van de bibliotheek. Van deze groep bezoekt 44% de bibliotheek wel eens. Van volwassen respondenten met een Nederlandse herkomst bezoekt 32% de bibliotheek wel eens, en van die met een migratieachtergrond 38%.

Ruim twee miljoen Nederlanders schrijven

Naast vragen over lezen en bibliotheekbezoek, bevat de Vrijetijdsomnibus ook data over andere manieren om met boeken en verhalen bezig te zijn. Zo blijkt 13% van de respondenten in het afgelopen jaar wel eens verhalen, gedichten of weblogs te hebben geschreven. Dat komt neer op ruim twee miljoen schrijvende Nederlanders. Hier ligt een mooie kans voor aanbod op het gebied van creatief schrijven; uit eerder onderzoek bleek dat in 2020 49% van de bibliotheken maakactiviteiten op dit gebied aanbood.[4]
Van andere vormen van cultuurbeoefening is zingen het meest populair: 29% van de Nederlanders heeft dit in 2022 wel eens thuis, in groepsverband of als les gedaan. Ook tekenen en schilderen (26%) en het bespelen van een instrument (21%) worden door veel Nederlanders wel eens gedaan. Hoewel deze activiteiten wellicht iets verder afstaan van de bibliotheek, had ook op deze gebieden een deel van de bibliotheken aanbod. Maakactiviteiten rondom tekenen, schilderen en illustreren werden aangeboden door 27% van de bibliotheken, maakactiviteiten rondom muziek maken door 14%[4] Ook delen bibliotheken steeds vaker een gebouw met (onder andere) culturele organisaties als centra voor de kunsten en muziekscholen, waarmee ook gezamenlijk activiteiten worden georganiseerd.[5,6]
Verder blijkt dat 6% van de Nederlanders in 2022 een literair evenement of voorleesevenement heeft bezocht en dat 2% heeft deelgenomen aan een (online) leesclub.[7] In de bibliotheek kunnen beide vormen van participatie de laatste jaren op een toenemende belangstelling rekenen. Het aantal deelnemers aan schrijversbezoeken en boekpresentaties steeg tussen 2019 en 2022 van circa 27 duizend naar 42 duizend, terwijl het aantal deelnemers aan leesclubs voor volwassenen toenam van 20 duizend naar bijna 28 duizend.[8]

Meer weten?

De Vrijetijdsomnibus geeft een rijk inzicht in hoe Nederlanders cultuur tot zich nemen, welke culturele locaties ze bezoeken en hoe ze actief cultuur beoefenen. De in dit artikel genoemde resultaten vormen hier slechts een klein deel van. De volledige resultaten van het onderzoek zijn binnen de Cultuurmonitor van de Boekmanstichting verwerkt tot een uitgebreidere analyse van de rol die cultuur speelt in het leven van Nederlanders. Deze is te vinden (via de verkorte link) op tinyurl.com/2mnt2mf2

Over de Boekmanstichting

Over het cultuurdeel van de Vrijetijdsomnibus wordt verslag gedaan door de Boekmanstichting, het onafhankelijke kenniscentrum voor kunst, cultuur en beleid. De Boekmanstichting informeert en inspireert de cultuursector, o.a. met de Cultuurmonitor, aansprekende activiteiten, een (digitale) kennisbank met ruim 85.000 titels en kwartaaltijdschrift *Boekman*. Zie ook boekman.nl

Bronnen

- Nagelhout, E., C. Richards & L. Qing (2023). *Boeken lezen, lenen en kopen*. Reguliere meting 63. Amstelveen: GfK. Rechtstreekse download via de verkorte link: tinyurl.com/2784s42s
- Zie Bibliotheeknetwerk via de verkorte link: tinyurl.com/2p95528a
- Zie KVB Boekwerk Consumentenonderzoek via de verkorte link: tinyurl.com/yc4anh8x
- Dool, A. van den, M. Hermans & S. van den Hoek (2021). *De bibliotheek als plaats voor creatieve en persoonlijke ontwikkeling. Onderzoek naar makerplaatsen en maken in bibliotheken*. Den Haag: KB. Rechtstreekse download via de verkorte link: tinyurl.com/yc6dp3cn
- KB (2023) *Gedeelde huisvesting*. Via de verkorte link: tinyurl.com/3znur6wu
- KB (2024) *Samenwerkingspartners van de bibliotheek*. Via de verkorte link: tinyurl.com/2bt3dp99
- Zie voor achtergrondinformatie over leesclubs ook KB (2019) *Leesplatforms en leesclubs*. Via de verkorte link: tinyurl.com/2shu6zjr
- Burgt, A. van den en M. Klaren (2023). *Bibliotheekstatistiek 2022*. Den Haag: KB. Via de verkorte link: tinyurl.com/y78e2sjr

Progressie met horten en stoten in het Duitse Velbert

‘We zijn een innovatief pad ingeslagen’

De kleine Duitse gemeente Velbert deed een beroep op architect Aat Vos en diens bureau Includi om de bibliotheek een make-over te geven. *Abteilungsleiterin* Ulrike Motte van Zentralbibliothek Velbert-Mitte over innoveren met vallen en opstaan.

TEKST: EIMER WIELDRAAIJER • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Halverwege tussen Essen en Wuppertal ligt het rustieke Velbert. Deze fusiegemeente telt 85.000 zielen, van wie er circa 50.000 in Velbert-Mitte wonen. Het stadje heeft de bezoeker niet bijster veel spectaculairs te bieden. Hoogtepunten uit de plaatselijke geschiedenis zijn de introductie van de stoommachine in 1861 en de oprichting van de Westdeutsche Frauenfriedensbewegung op 14 oktober 1951. Nou, dan weet je het wel. Toch heeft de nederzetting één aangename verrassing voor de buitenstaander in petto, en dat is de vernieuwde Stadtbücherei, die al sinds de jaren tachtig te vinden is in het *Kultur- und Veranstaltungshaus* Forum. In dit huis van ontmoeting – volgens de gemeentelijke website een ‘*dritter Ort des verweilens*’ (verpozen) – zijn behalve de bibliotheek onder meer een theater- en congreszaal, de volkshogeschool, een bureau voor gezinszorg en een sociaal café te vinden. Ontspanning, musiceren, studeren, kennis uitwisselen, ervaringen opdoen, met iemand afspreken, het is allemaal mogelijk in het culturele centrum naast de kleine *shopping mall*, als je de gemeente mag geloven. Van een gebouw onder gezamenlijke leiding is echter geen sprake. Elke bewoner van het pand heeft zijn eigen management, en dat geldt ook voor de openbare bibliotheek waar Ulrike Motte de kar trekt. ‘Met de volkshogeschool werken we nog het intensiefst samen,’ zegt ze, ‘maar als ik eerlijk ben, denk ik dat we meer synergie zouden kunnen bereiken door alle in het Forum aanwezige partijen onder één directie te brengen. Dat is een zaak van politieke besluitvorming’, voegt ze er diplomatiek aan toe.

Wonderdokter

Gedurende vier jaar werden het Forum en bibliotheek grondig verbouwd. Daarvoor werd, wat de bieb betreft, de Nederlandse ‘wonderdokter’ Aat Vos ingeschakeld. Doelstelling: twee saaie ver-

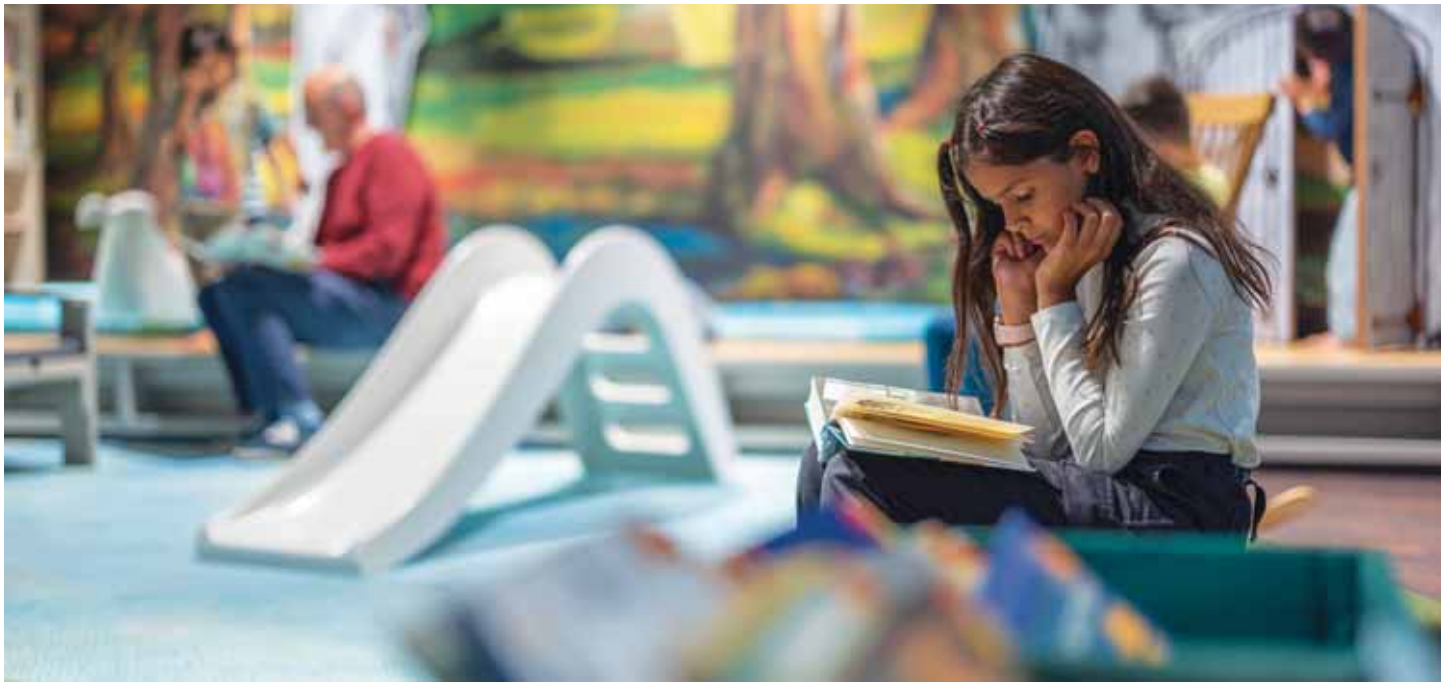

Foto: Includi / Marco Heyda

diepingen vol met hoog oprijzende boekenkasten transformeren in '*Velberts neue Wohnzimmer*', aldus het plaatselijke nieuwsorgaan *WAZ* (*Westdeutsche Allgemeine Zeitung*). De verbouwing tot aantrekkelijke huiskamer ging gepaard met een uitbreiding van 700 naar 1.860 vierkante meter, aangezien het inpandige museum naar elders verkaste, waardoor er ruimte ontstond voor extra werkplekken, studielokalen en cabines voor jongeren om zich in terug te trekken. Ook de openingstijden werden verruimd, en dat alles betaalt zich uit in de vorm van aanzienlijk gestegen bezoekcijfers. Het '*open-library*-concept' zorgt er bovendien voor dat het publiek ook tijdens de onbemensde uren terechtkan in de bibliotheek.

Foto: Eimer Wieldraaijer

***Abteilungsleiterin* Ulrike Motte van Zentralbibliothek Velbert-Mitte.**

Ombuigen

Ulrike Motte is al meer dan dertig jaar werkzaam in de *Stadtbücherei*, die naast de centrale vestiging in Velbert-Mitte nog filialen in Velbert-Neviges en Velbert-Langenberg telt. Om aan te geven hoe groot de veranderingen zijn die de bibliotheekwereld in deze tijdspanne heeft doorgemaakt, zegt ze: 'Toen ik begon haalden klanten nog info uit de *Brockhaus* (de Duitse tegenhanger van de *Winkler Prins Encyclopedie*), nu kun je je dat niet meer voorstellen.' In 2017 kwamen Motte en haar collega's tot de slotsom dat het tijd werd de bibliotheek te moderniseren. Al te lang was men doorgesukkeld in al te grote behaaglijkheid, terwijl de wereld om hen heen drastisch bleek te zijn veranderd. Hoe brengen we onze instelling weer bij de tijd, was de vraag die in workshops onder leiding van een deskundige adviseur centraal stond. De exercitie mondde uit in een conceptueel document waarin tot dan toe weinig gebezigde termen als *gaming* en *makerspace* een prominente plek verwierven. Op de vraag of het moeilijk was de organisatie in die zin om te buigen, zegt Motte: 'Dat is nog steeds moeilijk, want behalve de nieuwe opgaven hebben we onverminderd te maken met onze oude taken. Vergeet niet dat een groot deel van ons publiek de bibliotheek nog altijd bezoekt om boeken te lenen. Niet iedereen komt hier naartoe om te gamen of 3D te printen.'

Brandveilig

De directe aanleiding om het Forum op de schop te nemen was het brandveilig maken van het theater. Dankzij bemoeienis van Motte en haar team raakte het gemeentebestuur langzaam maar zeker doordrongen van de noodzaak ook de bibliotheek een opknapbeurt te geven. Wat de politici het laatste duwtje in de rug gaf, was de aanwezigheid van *Baudezernent* Jörg Ostermann bij een lezing van Aat Vos in Mönchengladbach, waarin deze bevlogen vertelde over de betekenis van de bibliotheek voor het revitaliseren van stedelijke gebieden. 'Ostermann raakte ervan overtuigd dat de 25 miljoen die was uitgetrokken voor de renovatie van het Forum aangevuld moest worden met middelen voor het opwaarderen en herinrichten van de bibliotheek. Iets waarvan hij gelukkig het hele stadsbestuur wist te overtuigen.'

Probleem

Het eindresultaat overtreft ieders verwachting, zegt Motte over de vernieuwde bibliotheek, die openging op 18 augustus 2023. 'In Velbert is niet veel te beleven, dus zijn de mensen hartstikke blij met een dynamisch gebouw als dit. Niet zelden neemt een inwoner een gast mee om hem of haar de nieuwe bibliotheek te laten zien. Dankzij het grote enthousiasme konden we in de eerste tien weken na de opening een verdrievoudiging van de bezoekcijfers noteren. Het aantal nieuwe leden gaf een verdubbeling te zien. Diverse bestaande leden hebben hun pas gereactiveerd. Uiteraard zijn we heel blij met die effecten. Waar we minder content mee zijn, is de grote toestroom van jeugdigen. We appreciëren het weliswaar dat ook jongeren ons weer ontdekt hebben, maar het zijn er simpelweg te veel. Het probleem schuilt er vooral in dat menigeen zich niet weet te gedragen. Met name in de loop van de middag is er nogal eens sprake van ongewenst gedrag. Gevolg is dat je dan vrijwel alleen nog jongeren in de bibliotheek ziet. We hebben gekozen voor een fluïde bibliotheek, in die zin dat al onze functies zijn verdeeld over de totale ruimte, maar die keuze plaatst ons nu wel voor een probleem. Hoe we die kwestie gaan oplossen, is nog een punt van aandacht.'

Tandvlees

Dat vraagstuk neemt niet weg dat er plannen zijn om ook de twee andere vestigingen in Velbert op termijn te renoveren. 'Het is wel verstandig om daarvoor de tijd te nemen, want als je met een geheel nieuw concept gaat werken, brengt dat ook grote veranderingen met zich mee in het arbeidsproces. Een aantal teamleden hier loopt nu echt op zijn tandvlees, niet in het minst vanwege de interventies bij de jeugd. Laten we in Velbert-Mitte eerst maar meer ervaring opdoen met de nieuwe werkwijze, die onder andere vergt dat je veel meer activiteiten organiseert en tevens innovatieve technologieën introduceert. We zijn in het Forum van twee naar drie etages gegaan, het vloeroppervlak is meer dan verdubbeld, terwijl het aantal medewerkers gelijk is gebleven. In totaal hebben we 17 fte's. Tien van hen zijn gestationeerd in deze bibliotheek. Dat zijn er feitelijk te weinig, maar om misverstanden te voorkomen: al met al zijn we echt wel tevreden over het effect van de renovatie. We hebben een moderne bibliotheek gekregen die weer op het netvlies van de bevolking staat. Zeker, het succes kent ook een schaduwzijde. We hebben te maken met kinderziektes, zoals ik zei, maar de balans slaat door naar het positieve. We zijn een innovatief pad ingeslagen. Progressie boeken gaat met horten en stoten. Het zij zo, want de kennis die we hier opdoen komt ons later geheid van pas als we de beide andere bibliotheken op de schop nemen.'

Werken in een Amerikaanse plattelandsbibliotheek (Deel VII*)

‘Draag maar een kogelvrij vest als je in de bieb werkt!’

Marjolein Lolkema werkte jarenlang in dorpsbibliotheken in Nederland (Zwartewaterland en Urk). Zeven jaar geleden emigreerde ze naar de Verenigde Staten. Sinds de emigratie werkt ze in een kleine bibliotheek in Garden Valley, een dorpje in de staat Idaho. Ze schreef al eerder over haar belevenissen in deze bibliotheek. (Zie naschrift redactie onder dit artikel.)

TEKST: MARJOLEIN LOLKEMA • FOTO’S: SHUTTERSTOCK

In Bibliotheekblad 2-2024 beschreef ik de aanloop tot een censuurpoging in ons dorp. Als Elisabeth in Garden Valley komt wonen, komt er kritiek op de bibliotheek. Het begon met een formele klacht tegen bepaalde titels in de collectie van de bibliotheek. Tijdens mijn vakantie naar Yellowstone NP en de Beartooth Highway krijg ik bericht van mijn bazin Kerri. Het blijkt dat Elisabeth Kerri's antwoord op de klacht heeft doorgestuurd naar de Idaho Freedom Foundation. Deze – in tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden – is een aartsconservatieve en libertaire denktank en heeft vervolgens een en ander uit zijn verband getrokken. Kerri wordt online 'door de stront getrokken', om het maar zo te zeggen. Dan begint het pas echt.

Socialmedia shitstorm

In de hele regio lezen mensen het artikel op de website van de Idaho Freedom Foundation en al gauw komt het hele verhaal ook op Facebook terecht. Een intense discussie op sociale media volgt, en wij krijgen nieuwsgierigen uit de wijde omgeving in de bibliotheek die komen klagen over dat wij vreselijke dingen doen. Op sociale media worden de verhalen al gauw sterker en sterker. Zo zouden wij op de jeugdafdeling pornografische boeken open op tafel hebben liggen opdat alle kinderen kunnen leren over seks. We zouden ook weigeren om christelijke kinderboeken aan te schaffen.
Mijn collega Steve krijgt een waarschuwing van een vriend dat hij maar beter een kogelvrij vest kan gaan dragen als hij werkt in de bibliotheek, er zouden bedreigingen zijn geuit dat een militie van plan is naar de bibliotheek te komen.

Bestuursvergadering

En dan is er de bestuursvergadering, waar officieel op de agenda komt te staan: 'objective books in the library'. We zien er enorm tegenop, hoe zal het gaan? De vergaderruimte is denk ik nog nooit zo vol geweest met belangstellenden. Er is niet genoeg plaats en mensen staan buiten de vergaderzaal om te proberen mee te luisteren. Het bestuur heeft strikte regels opgesteld voor deze vergadering: de vergadering wordt opgenomen, zodat iedereen die wil het later terug kan luisteren, wie spreekrecht wil kan zich tot vijf minuten voor aanvang van de vergadering registreren, alleen inwoners van Garden Valley hebben recht om te spreken, iedereen met spreekrecht krijgt maximaal drie minuten de tijd om te spreken. En de sheriff is gewaarschuwd stand-by te staan.
Het hele overleg gaat bijzonder ordelijk. Eigenlijk ben ik er wel van onder de indruk. Steeds wordt een naam genoemd, en die persoon komt naar voren en krijgt drie minuten de tijd. Tot mijn verbazing is er niemand die langer dan drie minuten spreekt. Er zijn dertien mensen die willen spreken, zeven tegen de bibliotheek en zes voor de bibliotheek. Mijn collega en ik proberen ook na te gaan wie er verder in de zaal zit, het merendeel wordt gevormd door mensen die we kennen als pertinent tegen boekencensuur. Van liberaal tot extreem rechts. Maar ... wie extreem rechts is, is niet automatisch voor censuur. Iemand die we kennen als uiterst conservatief, filmt de hele vergadering om het later op Facebook te posten. Niet om te waarschuwen tegen de bibliotheek, maar om te laten zien hoe transparant het bestuur omgaat met de vraagstelling en ook om te waarschuwen, zo vertelt hij ons later: 'Mensen willen ons recht op vrijheid afpakken, er zijn misschien boeken waar ik geen voorstander van ben, maar ik heb niet het recht om anderen te vertellen wat ze wel of niet moeten lezen ..' Het geeft ons ook wel een lesje in het niet iedereen over een kam te scheren.

Heftige getuigenissen

De getuigenissen zijn trouwens soms best heftig. Een spreker vertelt hoe de bibliotheek voor hem altijd de enige plek was waar hij zich oprecht veilig voelde, en zo zei hij: 'De bibliotheek moet een veilige plek zijn, voor iedereen.' Een andere spreker zei: 'De bibliotheek mag kinderen geen pornografie laten kijken of lezen.' Een storytime-moeder sprak ook: 'Ik wil niet dat iemand beslissingen voor mij neemt! Ik ben de ouder die beslissingen neemt voor mijn kinderen.' Daarop kwam de reactie: 'Kinderen hoeven niet te worden blootgesteld aan deze walgelijke beelden. Laat onze kinderen met rust! Dit is kindermisbruik.'

Ik moet bekennen dat het overgrote deel van de mensen die bij deze bibliotheek werken liberaal genoemd kan worden, maar niet iedereen is dat. Zo gaat Carol naar de Community Church. Met haar heb ik geregeld discussies over boeken die ik bestel. 'Moet dit boek in de collectie?, we hebben genoeg lhbtq+-prenten-boeken.' – 'Wil je mij censureren?' Ik weet dat ze dat niet wil, ze heeft het er gewoon supermoeilijk mee. En in discussies laat ze ook weten dat ze best weet dat dit soort boeken gewoon nodig is, en dat onze bibliotheek er niet alleen is voor de christelijke gemeenschap in ons dorp maar ook voor de lhbtq+-gemeenschap. Maar zij is wel degene die het hard krijgt te verduren tijdens de kerkdiensten. Vooral als een van de gemeenteleden tijdens een dienst opstaat en oproept actie te voeren tegen deze vreselijke boeken en tegen die gevaarlijke bibliotheek.
Al komt ook Carol voor een verrassing te staan: een van de boeken waar zij actie tegen voerde staat niet op de bekende lijst, maar is een stripboek over Afro-Amerikaanse atleten. Het gaat hier om het boek 'Victory. Stand! Raising my fist for justice', geschreven door Dawud Anyabwile, Derrick Barnes en Tommie Smith. Het boek beschrijft de strijd van Afro-Amerikaanse atleten tegen racisme in de sport. Carol snapt niet waarom ze over dit boek is gaan klagen. Dit is geschiedenis, je kunt de geschiedenis niet veranderen!' Ik vertel haar over Florida, over DeSantis, over de wetten daar, en ze wordt eerst helemaal stil. Ze wil het niet geloven. Ik laat haar artikelen zien. En dan vertelt ze hoe ze is opgegroeid in Florida en dat ze het nog heeft gezien: de deuren 'blacks only' – 'whites only'. 'Het was hartverscheurend om te zien wat ze het Afro-Amerikaanse volk hebben aangedaan.'

Censureer niet …

Het proces is nog steeds gaande, het bestuur moet nog met een reactie komen op de afgelopen bestuursvergadering. Kerri heeft op de tv in de bibliotheek haar mening gepost: *Censureer niet, zodat u zelf niet gecensureerd wordt!* (want tja, het is een kleine stap van 'ik wil dit niet in de bibliotheek' naar 'jij mag dit niet meer lenen in de bibliotheek'. Vaak wordt ook gezegd: waarom zou de bijbel dan nog wel in de collectie mogen?). Een van de meest conservatieve senatoren heeft Kerri benaderd en gaat haar en de bibliotheek als advocaat vertegenwoordigen, omdat volgens hem de Idaho Freedom Foundation buiten haar boekje is gegaan, maar het is nog te vroeg om te weten hoe dit gaat aflopen.
Het is makkelijk een oordeel te vellen over die idioten die censuur willen plegen, over die idioten die bibliotheekmedewerkers 'groomers for pedophiles' noemen. Je zou dan bijna gaan denken dat dit land door en door verrot is. Maar we hebben juist in deze periode geleerd dat er vaak meerdere kanten aan een verhaal zitten. Een van de sprekers is als kind misbruikt en trekt nu ten strijde om kinderen te beschermen tegen wat er met haar is gebeurd. Een ander heeft drie familieleden verloren aan zelfmoord door wat ze is aangedaan door seksueel misbruikers. Dat is toch ook om te huilen. Als je verblind raakt door een heksenjacht, vergeet je om naar de feiten te kijken, dan ren je alleen maar achter de schreeuwers

aan. Het is geruststellend om te zien dat veel mensen in Amerika hier ook tegen zijn, van liberaal tot conservatief. We krijgen kaarten van mensen die ons willen steunen, mensen komen in de bibliotheek om hun zorgen te uiten en om te laten weten dat ze ons nooit in de steek zullen laten.

'Objectieve boeken'

Natuurlijk er komen mensen die vragen of we ook 'objective books' in onze collecties hebben. Ik heb veel geleerd van mijn collega Steve. Hij neemt hen mee naar de afdeling kookboeken en zegt: 'Wat zijn hier bezwaarlijke boeken? Een veganist vindt bijvoorbeeld. een kookboek met vleesrecepten aanstootgevend, moeten we dat soort boeken uit onze collectie halen?' Ik vertel tegenwoordig over de zevendedagsadventisten in onze gemeenschap: hun kinderen mogen geen boeken lezen waarin dieren met menselijke karakteristieken voorkomen, en er zijn geregeld bibliotheekleden die klagen over de christelijke boeken in onze collectie, zij willen niet dat hun kinderen boeken over het christelijk geloof lezen. Het levert genoeg stof tot nadenken op. De diehards zullen nog steeds willen dat wij bepaalde boeken uit onze collectie verwijderen, maar zolang we dat kunnen voorkomen, zullen we ertegen strijden. Al wordt die strijd voor mij voorlopig wat moeilijker. Een visum krijgen is complexe materie, zo complex dat ik het niet echt meer kan en wil uitleggen, maar bottom line is dat wij geen verlenging krijgen van ons visum. We werken aan een nieuw visum, maar zullen tijdelijk terugkeren naar Nederland. Wel met het duidelijke doel om terug te keren. Want echt, we zijn van deze gemeenschap en deze omgeving gaan houden. Er wonen hier geweldige mensen waarmee we kunnen lachen en huilen, boos op worden of het juist helemaal eens zijn. Mijn buurvrouw Morgan verwoordt het zo: 'Alle gekke buitenbeentjes komen samen in Garden Valley, want hier kun je zijn wie je maar wilt. Hier ben je niet het buitenbeentje, hier pas je wel.'

***Naschrift redactie**

Marjolein Lolkema schreef eerder de onderstaande delen in deze reeks:

Deel I: Bibliotheekblad 10-2020.
Deel II: Bibliotheekblad 6-2021.
Deel III: Bibliotheekblad 2-2022.
Deel IV: Bibliotheekblad 5-2022.
Deel V: Bibliotheekblad 2-2023
Deel VI: Bibliotheekblad 2-2024

Deze artikelen kunt u downloaden van de website van Bibliotheekblad via de verkorte link: tinyurl.com/mry5k6hx

Reactie Dashka Slater, auteur van 'The 57 Bus'

Ik heb contact met u opgenomen om u te bedanken dat u zich sterk maakt voor het recht om te lezen in het algemeen, en voor *The 57 Bus* in het bijzonder. Ik ontving vandaag een Google Alert waarin stond dat mijn boek in uw district wordt verboden. Aangezien het bericht waarnaar de waarschuwing linkt afkomstig was van een pro-boekenverbodsbron, kan ik me voorstellen dat u behoorlijk wat kritiek heeft gekregen en misschien ook lelijke en persoonlijke berichten ontvangt die deze boekenverbodscampagnes oproepen. Ik hoop dat ik ongelijk heb, maar als dat niet zo is, weet dan dat jouw moed tegenover repressieve krachten alles betekent voor auteurs zoals ik. Ik krijg elk jaar honderden brieven van kinderen die zichzelf in mijn boeken herkennen, of die voor het eerst de menselijkheid zagen in iemand die niet zoals zij is. Boeken redden levens en veranderen levens. Iedereen verdient het om een veilige en gastvrije plek te hebben waar hij goed onderbouwde antwoorden kan vinden op de vragen die hem bezighouden. Voor miljoenen mensen is de bibliotheek die plek.

Ik schrijf u vanuit een schrijfresidentie met acht andere schrijvers van kinderboeken. Ieder van ons had als kind een bibliotheek die ons op het pad zette dat we nu volgen. Vergeet nooit hoe belangrijk uw werk is. Vergeet nooit de jongeren die stilletjes een veilig plekje hebben gevonden in een boek in jouw bibliotheek. De krachten van haat en repressie mogen dan luid zijn, ze vormen geenszins de meerderheid. Als ik u ergens mee kan helpen, laat het me dan weten.

Ik wens u het allerbeste,
Dashka Slater
www.dashkaslater.com

Society of Secret Library Friends

The Society of Secret Library Friends (societysecretlibraryfriends.org) is een groep bibliotheekmedewerkers en bibliotheekbondgenoten die samenwerken om bibliotheken in Idaho te ondersteunen. Zij informeren het publiek proactief over het bibliotheekwerk en moedigen bibliothecarissen aan om hun werk voort te zetten, zelfs als er veel tegenwerking is. Ze faciliteren acties door alle vrienden van bibliotheken. Zo verzamelen ze data over de impact van bibliotheken, zijn ze een 'support je bibliotheek'-campagne gestart waarbij inwoners kaarten van hun site kunnen downloaden en deze ter support naar hun lokale bibliotheek kunnen sturen, en verzorgen ze toolkits die bibliothecarissen en bibliotheekleden kunnen downloaden als ze hulp nodig hebben bij de strijd tegen boekencensuur.

Neem nu een abonnement op het hybride

Bibliotheek blad

- Jaarlijks vijf digitale edities.
- Jaarlijks vier papieren edities.
- Digitale edities zijn verrijkt met video's, podcasts en hyperlinks.
- Vanaf juni is er een digitaal archief beschikbaar waarin alle edities vanaf 2020 zijn te raadplegen.
- Digitale edities zijn te lezen op alle platforms en devices.
- Aantrekkelijke kortingen bij afname van meerdere abonnementen.
- Company-abonnementen voor alle medewerkers zijn beschikbaar tegen hoge kortingen.
- De tarieven vindt u hier: bibliotheekblad.nl/abonneren
- Digitale edities zijn persoonlijk en beveiligd tegen doorsturen.

Sluit hier uw abonnement af: bibliotheekblad.nl/abonneren
Mail bij vragen naar: digitaal@bibliotheekblad.nl

V-smart

Beheer collecties, klanten en activiteiten

Met V-smart, ons geïntegreerd bibliotheeksysteem (ILS), genieten bibliotheken van de voordelen van een browser-omgeving. Via een aantrekkelijke en aanpasbare interface biedt de applicatie toegang tot uitleen, catalogusbeheer, besteladministratie, tijdschriftenbeheer, rapportages, collectiemanagement, data-analyse en publiekscatalogus.

V-smart is een volledige oplossing om collecties en activiteiten onder de aandacht te brengen en te beheren.

Meer op:

www.axiell.com/nl/

axiell

Samenwerken alsof we collega's zijn.

Dat is hoe Stadkamer de samenwerking met hun IT-partner Justspark ervaart.

Stadkamer heeft meerdere vestigingen in Zwolle, die Justspark al jaren voorziet van IT-oplossingen en het beheer hiervan. Toen Stadkamer afgelopen jaar met Bibliotheek Kampen en Bibliotheek IJsselmuiden ging fuseren, ondersteunde Justspark bij deze verhuizing op het gebied van IT.

Ook behoefte aan een betrouwbare en oplossingsgerichte IT-partner?
Neem dan contact met ons op.

088 472 3426
info@justspark.com

justspark

"Ons doel was om in één weekend alle hardware opnieuw succesvol in te richten na een fusie met twee andere bibliotheken. Er werd plezier gemaakt, alles is soepel verlopen en uiteindelijk was iedereen positief. Er waren weinig klachten of problemen die niet konden worden opgelost. Echt ontzettend oplossingsgericht!"

Arjen Everaarts
IT-coördinator bij Stadkamer

